

ลักษณะการขึ้นสู่ตำแหน่งทางการเมืองและการปกครอง
ของ จอมพล ป.พิบูลสงคราม

ก. สภาพทางการเมืองในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

(พ.ศ. ๒๔๕๓ - พ.ศ. ๒๔๖๘)

สภาพทางการเมืองของประเทศไทยตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาเป็นเวลา
นับร้อย ๆ ปี นั้น มีลักษณะที่คล้ายคลึงกันทุกยุคทุกสมัย คือ พระมหากษัตริย์ทรงมีพระ
ราชอำนาจเด็ดขาด(Absolute Power) ในการปกครองบ้านเมืองแต่พระองค์เดียว
ไม่มีอำนาจใด ๆ ที่จะมาลดทอนหรือลดพระราชอำนาจของพระองค์ได้ ดังนั้นจึงไม่มี
ระเบียบหรือกฎเกณฑ์ใด ๆ ในการจำกัดขอบเขตและพระราชอำนาจของพระองค์
เพราะกิจการทุก ๆ อย่างเป็นพระราชกรณียกิจที่ทรงปฏิบัติอยู่โดยปรกติ พระบรมราช
โองการหรือคำสั่งของพระมหากษัตริย์มีผลเท่ากับกฎหมาย เพราะทุกคนจะต้องปฏิบัติ
ตาม ในคหิพิพาทระหว่างเอกชนต่อเอกชนนั้น กษัตริย์อาจวินิจฉัยชี้ขาดให้ฝ่ายใดเป็น
ฝ่ายผิดฝ่ายถูกอย่างใดต้องเป็นไปตามนั้น จึงเท่ากับอำนาจนิติบัญญัติบริหาร และ
ตุลาการรวมอยู่ในบุคคลคนเดียว คือ กษัตริย์ ลักษณะดังกล่าวเป็นวิธีการปกครอง
ที่เรียกว่า "ระบบสมบูรณาญาสิทธิราช" (Absolute Monarchy) ซึ่งพระมหา
กษัตริย์ไทยทุกพระองค์ นับตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาจนถึงรัชกาลที่ ๗ แห่งกรุงรัตน
โกสินทร์ ได้ถือเป็นหลักในการปกครองแผ่นดินตลอดมา แต่ทว่าในการใช้พระราชอำนาจ

ของแต่ละพระองค์นั้นมีลักษณะแตกต่างกันไปสุดแล้วแต่ลักษณะพื้นฐานทางการศึกษา
อบรมที่ทรงได้รับ อาทิเช่น พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งเป็นพระ
มหากษัตริย์ที่มีความรู้แบบสมัยใหม่ พระองค์ทรงเห็นความจำเป็นในการจะนำเอา
อารยธรรมตะวันตกมาปรับปรุงประเทศให้เจริญก้าวหน้า ดังตัวอย่างเช่น การ
ปฏิรูปการปกครองครั้งสำคัญเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๓๕ การเลิกทาส การปรับปรุงด้าน
การศึกษา ฯลฯ

ถึงแม้พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวจะเป็นพระมหากษัตริย์ที่ได้
รับการศึกษาจากประเทศอังกฤษซึ่งเป็นประเทศที่มีการปกครองแบบประชาธิปไตยโดย
มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขก็ตาม แต่พระองค์ก็ไม่เห็นความจำเป็นที่ประเทศไทยจะ
เปลี่ยนแปลงการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย ทรงเห็นว่าคนไทยยังไม่มี การ
ศึกษามากมายพอที่จะเลือกผู้แทนทำการปกครองตนได้ ดังนั้นแทนที่พระองค์จะปรับ
ปรุงเปลี่ยนแปลงระบบการปกครอง ก็ทรงหันมาหนุนบำรุงด้านการศึกษา อาทิเช่น
การตราพระราชบัญญัติประถมศึกษาเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๖๔ และขยายการศึกษาถึงชั้น
อุดมศึกษาโดยการยกฐานะโรงเรียนข้าราชการพลเรือน ซึ่งพระบาทสมเด็จพระ
จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๓ ให้เป็นจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ใน
ปี พ.ศ. ๒๔๕๘

ศูนย์วิทยทรัพยากร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

กจข., สบ.๐๐๑/๖, สำเนาพระราชหัตถเลขา (ลับ) ลงวันที่ ๓๐
เมษายน ๒๔๖๐ ถึง กรมหลวงพิษณุโลกประชานาถ

สำหรับการจัดการศึกษาแบบใหม่นั้น ได้เริ่มขึ้นในสมัยรัชกาลที่ ๕ เพราะทรงมีพระราชประสงค์ที่จะให้ประเทศเจริญรุ่งเรืองตามแบบอารยประเทศทางตะวันตก จึงโปรดให้จัดตั้งโรงเรียนหลวงแห่งแรกเรียกว่า โรงเรียนสราญรมย์ ในบริเวณกรมมหาดเล็กหลวง แต่การจัดการศึกษาในระยะแรกนี้ยังอยู่ในขอบเขตจำกัด เพราะโปรดเกล้าให้พระบรมวงศานุวงศ์และบุตรหลานขุนนางชั้นสูงเท่านั้นที่เข้าเรียน แต่ในระยะต่อมาได้ทรงขยายการศึกษาอย่างกว้างขวาง โดยเปิดโอกาสให้สามัญชนเข้าศึกษาเล่าเรียนในโรงเรียนต่าง ๆ ที่จัดตั้งขึ้นในขณะนั้น เช่น โรงเรียนกฎหมาย โรงเรียนนายร้อย โรงเรียนข้าราชการพลเรือน แต่การศึกษาในสมัยนั้นเป็นการศึกษาเพื่อฝึกหัดคนให้ออกมารับราชการ จึงทำให้มีเสียงเล่าลือว่าเป็นวิธีการเกณฑ์คนไปเป็นทหาร แต่ตามความเป็นจริงนั้น น่าจะเป็นเพราะทรงต้องการข้าราชการฝ่ายต่าง ๆ เพื่อเข้ารับราชการตามกระทรวง ทบวงกรมที่ทรงจัดตั้งขึ้นใหม่ในขณะนั้น

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวยังทรงเริ่มพระราชทานทุนเล่าเรียนหลวง (King's scholarship) เป็นครั้งแรกในปี พ.ศ. ๒๔๔๐ เพื่อส่งนักเรียนที่เรียนดีไปศึกษาต่อต่างประเทศ ดังนั้นในสมัยรัชกาลที่ ๖ - ๗ จึงมีนักเรียนไทยไปศึกษาต่อยังประเทศต่าง ๆ ในยุโรปเป็นจำนวนมาก

ความเจริญก้าวหน้าทางการศึกษา ทำให้มีข้าราชการหนุ่มรุ่นใหม่ทั้งฝ่ายทหารและพลเรือน ซึ่งได้รับการศึกษาอบรมทั้งในและนอกประเทศเข้าประจำการยังกรม กองต่าง ๆ มากขึ้น นับตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ ๕ เป็นต้นมา กลุ่มข้าราชการหนุ่มเหล่านี้ต่างก็มีแนวความคิดทางการเมืองและการปกครองร่วมกันอยู่ข้อหนึ่งคือต้องการที่จะเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองของไทย เพื่อความเจริญก้าวหน้าของประเทศไทย ดังนั้นอารยประเทศกำลังดำเนินอยู่ อิทธิพลทางการศึกษาที่มีบทบาทต่อระบบการเมืองและการปกครองเริ่มเกิดขึ้นครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๒๔ ปรากฏว่าบรรดาพระบรมวงศานุวงศ์และขุนนางที่ได้รับการศึกษาชั้นสูงและเคยไปศึกษาและดูงานในกรุงลอนดอนและปารีส ได้ร่วมกันลงชื่อในหนังสือถวายความคิดเห็นจัดการ

เปลี่ยนแปลงระเบียบบริหารราชการแผ่นดินต่อรัชกาลที่ ๕ โดยเสนอแนะว่า ประเทศไทยควรจะได้จัดการปกครอง "คอนสทิทิวชันแนล โมนากี" ซึ่งเป็นการบริหารประเทศอยู่ในความรับผิดชอบทางคณะรัฐมนตรี โดยมีพระมหากษัตริย์เป็นประธานสภาภายใต้กฎหมาย^๑

แต่เหตุการณ์ทางการเมืองในสมัยรัชกาลที่ ๕ ก็ดำเนินไปอย่างเรียบง่าย เพราะพระองค์ทรงแสดงให้เห็นว่า พระองค์ก็ทรงมีพระราชประสงค์ที่จะปรับปรุงวิธีการปกครอง และบริหารประเทศแบบใหม่เช่นเดียวกัน ดังจะเห็นได้จากการปฏิรูปการปกครองเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๓๕

ครั้นต่อมาในสมัยรัชกาลที่ ๖ ซึ่งเป็นระยะที่คนรุ่นใหม่คาดหวังว่าพระมหากษัตริย์คงจะทรงเปลี่ยนแปลงระบบการปกครองดังเช่นนานอารยประเทศส่วนใหญ่ในขณะนั้น แต่ก็ไม่มีท่าทีว่ารัชกาลที่ ๖ จะดำเนินการปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงวิธีการบริหารประเทศแต่อย่างใด ในทางตรงกันข้าม พระองค์กลับทรงเตือนบรรดานักเรียนไทยในยุโรปขณะนั้นให้พิจารณาอย่างรอบคอบต่อการที่จะปรับปรุงระบอบการปกครองของไทยเป็นแบบเดียวกับชาติตะวันตกตามที่ได้พบเห็น ดังพระราชดำรัสตอนหนึ่งความว่า "เมื่อใดก็ได้ฟังบทสนทนาทางการเมือง ก่อนที่จะรับว่าเป็นสิ่งดีและน่านิยมควรจะต้องปัญหาแก่ตนเองเสียก่อนว่าลัทธิหรือวิธีการนั้น ๆ เหมาะสมกับคนไทยและสมควรกับสภาพทางการเมืองในขณะนั้นหรือไม่ ตลอดจนจะต้องพิจารณาโดยถี่ถ้วนว่า ลัทธิหรือวิธีการนั้น ๆ จะเป็นประโยชน์แก่ประชาชนทั่วไป หรือเป็นประโยชน์เฉพาะตนเองและพวกพ้อง"^๒

^๑ กจธ, ร.๖ บ.๑.๔/๑, เจ้านายและข้าราชการกราบบังคมทูลถวายความเห็นจัดการเปลี่ยนแปลงระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน ร.ศ. ๑๐๓.

^๒ กรมศิลปากร, พระราชดำรัสและพระบรมราโชวาทในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (พิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ อำมาตย์โท ม.จ.ศุขปรารอด กมาลาสน์, ๑๒ มกราคม ๒๕๐๑), หน้า ๕๕ - ๕๖.

พระราชดำรัสดังกล่าวย่อมแสดงให้เห็นถึงความแตกต่างด้านแนวความคิดทางการเมืองระหว่างรัชกาลที่ ๖ และบรรดาคนหนุ่มซึ่งมีการศึกษาในสมัยนั้น ความไม่พอใจต่อวิธีการปกครองดังกล่าวจึงเป็นสาเหตุให้รัชกาลที่ ๖ ถูกหนังสือพิมพ์บางฉบับ และบุคคลบางกลุ่ม กล่าวโจมตีวิธีการบริหารประเทศของพระองค์อย่างหนัก เจ้าฟ้ากรมหลวงพิษณุโลกประชานาถ จึงได้มีพระราชหัตถเลขากราบบังคมทูลให้ทรงทราบ และเสนอให้ปรับปรุงระบุนครีเสภาใหม่^๑

นอกจากความขัดแย้งทางแนวความคิดด้านการเมืองและการปกครองแล้ว รัชกาลที่ ๖ ยังทรงอยู่ในฐานะที่บรรดาทหารทั้งหลายไม่พอใจอีกด้วย ถึงแม้ทหารจะไม่มีส่วนเกี่ยวข้องทางการเมืองก็ตาม แต่ทหารก็มีส่วนสำคัญต่อความมั่นคงของสถาบันพระมหากษัตริย์

ความไม่พอใจของบรรดาทหารที่มีต่อรัชกาลที่ ๖ นั้น มีสาเหตุสืบเนื่องมาตั้งแต่ปลายสมัยรัชกาลที่ ๕ เมื่อครั้งที่รัชกาลที่ ๖ ทรงอยู่ในฐานะสมเด็จพระยุพราช เจ้าฟ้าจิวราวุธ กล่าวคือ ในปี พ.ศ. ๒๔๕๒ ได้เกิดเหตุการณ์ที่สร้างความเศร้าสะเทือนใจให้แก่บรรดาทหารโดยทั่วไปในขณะนั้น ทั้งนี้เพราะ ร.อ.โสม นายทหารชั้นสัญญาบัตรพร้อมกับนายร้อย นายดาบ และนายสิบทหาร รวม ๕ คน ถูกเขียนจดหมายพระพักตร์ของสมเด็จพระยุพราช เจ้าฟ้ามหาวชิราวุธ กลางสนามหญ้าภายในกระทรวงกลาโหม ทามกลางวงล้อมของนายทหารกองทัพบก ทั้งนี้มีสาเหตุเนื่องมาจากทหารเหล่านั้นมีเรื่องวิวาทกับพวกมหาดเล็กบางคนของสมเด็จพระยุพราช ลักษณะการเขียนทหารเหล่านั้นเป็นไปตามวิธีการลงโทษแบบจารีตนครบาล ซึ่งได้ยกเลิกกันไปนานแล้ว^๒

^๑ กจร, สบ.๐๐๑/๖, สำเนาพระราชหัตถเลขากราบบังคมทูลของกรมหลวงพิษณุโลกประชานาถ, ลงวันที่ ๒ เมษายน ๒๔๖๐.

^๒ เจริญ ศรีจันทร์, เนตร พูนวิวัฒน์, ปฏิวัติครั้งแรกของไทย, ร.ศ.๑๓๐ (พ.ศ. ๒๔๕๔) พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานสถาปนากิจสุพ ร.อ.ขุนทวยหาญพิทักษ์ ณ วัดมกุฏกษัตริยาราม วันที่ ๑๕ เมษายน ๒๕๐๓, หน้า ๑๕ - ๑๗.

ครั้นเมื่อรัชกาลที่ ๒ ขึ้นครองราชย์สืบต่อจากพระราชบิดา (รัชกาลที่ ๕) ความสัมพันธ์ระหว่างกษัตริย์กับทหารกลับมีลักษณะเป็นเกลียวกันมากขึ้น เพราะตลอดระยะเวลาที่ครองราชย์นั้น รัชกาลที่ ๒ ไม่เคยให้ความสนใจต่อกิจการข้าราชการทหาร แต่กลับตั้งกองลูกเสือ และกองเสือป่า ซึ่งมีลักษณะที่เป็นงานซ้ำกับทหาร และเป็นการทำงานแข่งกับทหารของชาติ^๑ พฤติกรรมดังกล่าวสร้างความไม่พอใจและความน้อยเนื้อต่ำใจให้แก่บรรดาทหารในขณะนั้นเป็นอย่างมาก และเข้าใจว่า รัชกาลที่ ๒ ไม่ทรงยกย่องและสนับสนุนฐานะของทหาร ความรู้สึกของทหารดังกล่าว อาจกลายเป็นปฏิกิริยาทางการเมืองเพื่อโต้ตอบพฤติกรรมของรัชกาลที่ ๒ และเพื่อยกฐานะกับฐานะของทหารให้สูงขึ้นกว่าเดิม

ในปี พ.ศ. ๒๔๕๔ ปรากฏว่าบรรดานายทหารรุ่นหนุ่มชั้นผู้น้อยซึ่งมีแนวความคิดที่รุนแรง ได้รวมกันวางแผนยึดพระราชอำนาจจากพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวในวันถือน้ำพิพัฒน์สัตยา นายทหารซึ่งเป็นหัวหน้าสำคัญในครั้งนี้ได้แก่ ร.ต.จรูญ ษตะเมษ และ ร.ต.เหรียญ ศรีจันทร์^๒

คณะนายทหารดังกล่าวได้อธิบายเหตุผลในการคิดวางแผนยึดอำนาจในครั้งนั้นว่า

... เรื่องความเจริญของชาตินี้ หากพวกเราไม่ช่วยกันทำขึ้น ก็ใครเล่าเขาจะช่วยเรา ซึ่งจะต้องเปลี่ยนระบอบประเพณีการปกครองควยแล้ว คนมีปัญญาจะทำได้อย่างไร จำเป็นต้องเป็นผู้ถืออาวุธของชาติ คือ ทหารประกอบด้วยฝ่ายพลเรือนที่มีมันสมองปฏิกิริยา และจะเหมาะสมกับระบบลัทธิใด ๆ ก็สุดแต่การระของบ้านเมืองและเหตุการณ์ในขณะนั้น...

^๑ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๐.

^๒ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๔.

^๓ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๕.

ความคิดในการปฏิวัติของบรรดานายทหารเหล่านี้ ต้องประสบความล้มเหลวลงเพราะความทราบถึงพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ก่อนที่จะคณะปฏิวัติจะลงมือปฏิบัติการ

ภายหลังการกบฏ ร.ศ. ๑๓๐ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเข้าพระทัยว่าพระองค์ไม่มีพวกพ้องอยู่แล้ว ทั้งนี้พระองค์จึงพยายามที่จะรักษาสถานะของพระองค์ไว้ด้วยการ ออกกฎเกณฑ์การควบคุมทหารอย่างเคร่งครัด เพื่อป้องกันพฤติกรรมทางการเมืองที่อาจจะเกิดขึ้นเพราะการปฏิวัติของทหาร ทรงกำหนดลักษณะของการปกครองและระเบียบภายในของกองทัพบก โดยเฉพาะการกำหนดหน้าที่ของทหารทั่วไปนั้นได้ระบุไว้ถึง ๑๔ ประการ^๒ ดังเช่นหน้าที่ที่สำคัญบางประการ ดังนี้

ข้อที่ ๑ ทหารทุกคนไม่ว่าผู้ใหญ่ ผู้น้อย มีหน้าที่สำคัญอย่างที่สุด คือ ต้องระวังรักษาพระองค์ และพระบรมเชษานุภาพของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว โดยเต็มกำลังความสามารถ

ศูนย์วิทยพัชรายากร

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

กจช., ร.๖ ม.๓.๑/๖๔, พระราชหัตถเลขาพระราชนัดดาเจ้าพระยา
ยมราช เมื่อวันที่ ๔ มิถุนายน ร.ศ. ๑๓๐

ประกาศและพระราชบัญญัติ และพระราชกำหนดต่าง ๆ รัชกาลที่ ๖
ร.ศ. ๑๓๑ (พระนคร : โรงพิมพ์บำรุงนุกุลกิจ, ร.ศ. ๑๓๑), หน้า ๕๕ - ๕๘.

- ข้อ ๘ ห้ามเป็นอันขาดมิให้บรรดาผู้รับราชการประจำอยู่ในกระทรวง
กลาโหมและกองทัพบก ไม่ว่าพลรบ หรือผู้ช่วยพลรบทุกชั้น
แม้แต่ผู้ใหญ่ที่สุดจนถึงผู้น้อยที่สุด หรือจะเข้าเป็นข้าราชการ
พลเรือน หรือเป็นผู้สมัคร ผู้รับจ้าง กิจนี้ เข้าในสมาคม
สโมสร หรือพรรคพวกใด ๆ ที่มีประสงค์คิดจัดการบ้านเมือง
เพื่อเป็นอภัยตามกฎหมาย
- ข้อ ๙ ห้ามมิให้ทหารกล่าวความเกี่ยวข้องกับควยราชการบ้านเมืองในที่
ชุมนุมชนอย่างใด ๆ ทั้งห้ามมิให้บอกข่าวคราวอย่างใด ๆ เกี่ยว
ในราชการแก่หนังสือพิมพ์ นอกจากได้รับอนุญาตจากผู้บังคับ
บัญชาแล้ว

สภาของทหารที่ไม่ได้รับ

การสนพระทัยจากรัฐบาลที่ ๒ ตลอดจนความไม่พอใจต่อกิจการเสื่อป่า คงจะสร้าง
ความขุ่นเคืองใจให้แก่ จอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นอันมาก เพราะ จอมพล ป.
พิบูลสงคราม ตกถูกคล้อยอยู่ในวงการทหารตลอดมาตั้งแต่เยาว์วัย ดังนั้นชีวิตจิตใจของ
จอมพล ป. พิบูลสงคราม ย่อมผูกพันอยู่กับกิจการด้านการทหารมากกว่ากิจการด้าน
อื่น ๆ

เหรียญ ศรีจันทร์ และ เนตร พูนวิวัฒน์ ปฎิวัติครั้งแรกของไทย

ข. แนวความคิดทางการเมืองของ จอมพล ป. พิบูลสงคราม ก่อนการปฏิวัติ ๒๔๗๕

จอมพล ป. พิบูลสงคราม อบรมอยู่ในโรงเรียนนายร้อยเป็นเวลา ๖ ปี (พ.ศ. ๒๔๕๒ - ๒๔๕๘) จึงออกมารับราชการเป็นนักเรียนทำการนายร้อยและได้ยศ เป็นว่าที่นายร้อยตรี ประจำกรมทหารปืนใหญ่ จังหวัดพิษณุโลก และได้ยศเป็นนายร้อยตรี เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๖๐ ในปีนี้นักเรียนนายร้อยทหารปืนใหญ่รุ่น พ.ศ. ๒๔๕๘ ได้ถูกส่งเข้าศึกษาต่อในโรงเรียนนายทหารปืนใหญ่ที่ ๑ รักษาพระองค์ที่บางซื่อมีกำหนด ๒ ปี หลังจากนั้นจอมพล ป. พิบูลสงคราม ก็กลับเข้ารับราชการกรมเดิมทำหน้าที่นายทหารคนสนิทของ พ.อ. ม.จ.ปรีดี เทพพงศ์ เทวกุล ผู้บังคับบัญชากรมในขณะนั้น ต่อมา จอมพล ป. พิบูลสงคราม เข้าศึกษาต่อในโรงเรียนเสนาธิการทหารบกมีกำหนด ๒ ปี การเข้าศึกษาในโรงเรียนเสนาธิการทหารบก ซึ่งเป็นสถาบันชั้นสูงของนายทหารนั้นมีผลให้ จอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้มีโอกาสไปศึกษาต่อยังประเทศฝรั่งเศสในปี พ.ศ. ๒๔๖๗ เพราะ จอมพล ป. พิบูลสงคราม สอบไล่ได้เป็นอันดับ ๑ ในปีสุดท้ายของการศึกษา

จากการศึกษาพฤติกรรมของ จอมพล ป. พิบูลสงคราม ในระหว่างปี พ.ศ. ๒๔๕๘ - ๒๔๖๗ ซึ่งเป็นระยะแรกของการรับราชการนั้น จะเห็นว่า การดำเนินวิถีชีวิตของ จอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นไปอย่างราบเรียบตามวิถีทางการทหาร จะมีลักษณะพิเศษกว่าบรรดานายทหารใหม่รุ่นเดียวกันก็ตรงที่ จอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้รับความไว้วางใจจากผู้บังคับบัญชาให้ดำรงตำแหน่งนายทหารคนสนิทของผู้บังคับบัญชาเป็นพิเศษ อันแสดงให้เห็นว่า จอมพล ป. พิบูลสงคราม จะต้องเป็นนายทหารที่มีคุณลักษณะทางการทหารที่ดีเด่น

ประวัติการศึกษาของ จอมพล ป. พิบูลสงคราม จาก ...
โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า.

ท่านผู้หญิงละเอียด พิบูลสงคราม ได้กล่าวถึงคุณลักษณะทางการทหาร
ของ จอมพล ป.พิบูลสงคราม ว่าเป็นบุคคลที่เคร่งครัดในวินัยทหาร ขยันหมั่นเพียร
ไม่ย่อท้อต่อการทำงาน ฝึกทหารในกองร้อยอย่างสม่ำเสมอ

ไม่ปรากฏหลักฐานว่าในระหว่างปี พ.ศ. ๒๔๕๕ - ๒๔๖๗ นั้น จอมพล
ป.พิบูลสงคราม เคยศึกษาด้านการเมืองหรือได้รับอิทธิพลด้านการเมืองจากผู้ใดบ้าง
เพราะในช่วงระยะเวลาดังกล่าวนั้น จอมพล ป.พิบูลสงคราม เป็นผู้ปฏิบัติหน้าที่
ราชการทางการทหารอย่างเคร่งครัด และดำเนินชีวิตอยู่ในสภาพแวดล้อมทางการ
ทหารตลอดระยะเวลา ไม่ว่าจะเป็นการรับราชการหรือการศึกษาต่อก็ตาม ดังนั้น
การที่จอมพล ป.พิบูลสงคราม เกิดมีความคิดเห็นทางการเมืองหรือมีอุดมคติทาง
การเมือง แบบใดแบบหนึ่ง ในระยะแรกของการรับราชการนั้น เชื่อว่าคงเป็น
ไปได้ยาก เพราะเรื่องของการคิดเห็นทางการเมืองนั้น เป็นเรื่องที่ลึกซึ้งและ
จำเป็นต้องมีพื้นฐานทางการเมืองอยู่บ้าง อย่างเช่น นายปรีดี พนมยงค์ และ
พลโท ประยูร ภมรมนตรี ซึ่งเป็นผู้ริเริ่มการเปลี่ยนแปลงการปกครองนั้น ล้วน
แล้วแต่มีพื้นฐานด้านการเมืองมาก่อนทั้งสิ้น

ศูนย์วิทยพัทธยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สัมภาษณ์, ท่านผู้หญิงละเอียด พิบูลสงคราม, วันที่ ๓๐ พฤศจิกายน

นายปรีดี พนมยงค์ เป็นนักเรียนวิชากฎหมายที่มีสติปัญญาเฉลียวฉลาด ดังนั้นอิทธิพลของการศึกษากฎหมายและการปกครอง ย่อมทำให้ นายปรีดี พนมยงค์ เห็นข้อบกพร่องและวิธีการปกครองประเทศในขณะนั้น และคิดที่จะปรับปรุงเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองตามอุดมคติของตน

ส่วนพลโทประยูร ภมรมนตรี นั้น เคยเป็นทหารมหาดเล็กรักษาพระองค์ และเป็นมหาดเล็กรับใช้ใกล้ชิดกับรัชกาลที่ ๖ มาก่อน ซึ่งทราบความเป็นไปในทางการเมืองและกลไกของการบริหารประเทศได้ก็ เพราะเมื่อไปศึกษาต่อยังประเทศฝรั่งเศสนั้น พลโท ประยูร ภมรมนตรี ได้เล้าถึงความเสื่อมโทรมในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราช ให้ นายปรีดี พนมยงค์ ได้ทราบ^๑

ท่านผู้หญิงละเอียก พิบูลสงคราม ได้ให้ความเห็นในเรื่องแนวความคิดทางการเมืองและการปกครองของ จอมพล ป. พิบูลสงคราม ไว้ดังนี้ "ก่อนไปศึกษาต่อ ณ ประเทศฝรั่งเศส ท่านเป็นนายทหารที่เคร่งครัดในระเบียบวินัยของทหาร ไม่เคยปรารภถึงกิจการบ้านเมือง หรือ ปรารภถึงรัฐบาลเลย"^๒

ในระหว่างปี พ.ศ. ๒๔๖๗ - ๒๔๗๐ เป็นระยะที่ จอมพล ป. พิบูลสงคราม ดำเนินชีวิตอยู่ในฝรั่งเศส เพื่อศึกษาและดูงานด้านกิจการทหาร แต่สภาพแวดล้อมที่ จอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้รับในขณะนั้นมีส่วนทำให้วิถีชีวิตของ จอมพล ป. พิบูลสงคราม เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม

ศูนย์วิทยพัทธพยากรณ์

^๑ปรีดี พนมยงค์, "รวมเรื่องเกี่ยวกับการก่อตั้งคณะราษฎรและระบอบประชาธิปไตย" เบื้องต้นประชาธิปไตย, สมาคมนักข่าวแห่งประเทศไทย (รวบรวม) (พระนคร : มิตรรากการพิมพ์, ๒๕๑๐) หน้า ๔๖.

^๒สัมภาษณ์ ท่านผู้หญิงละเอียก พิบูลสงคราม, วันที่ ๓๐ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๑๕.

ในขณะนั้นมีนักเรียนไทยที่เดินทางไปศึกษาต่อในยุโรปเป็นจำนวนมาก บรรดานักเรียนไทยเหล่านั้นจะติดต่อกับปะสังสรรกันทางสามัคยานุเคราะห์สมาคม ซึ่งเป็นสมาคมนักเรียนไทยในยุโรป (ยกเว้นอังกฤษ) อันมีนักเรียนไทยในฝรั่งเศส เป็นแกนกลาง ในเวลาปิดภาคเรียนบรรดานักเรียนไทยเหล่านั้นจะมาพบปะสังสรรกันที่ฝรั่งเศส ส่วนนักเรียนไทยในอังกฤษนั้นก็มีการติดต่อกับนักเรียนไทยในฝรั่งเศส โดยการส่งตัวแทนเข้าร่วมประชุมกันที่ฝรั่งเศส สามัคยานุเคราะห์สมาคม ดังนั้นนักเรียนไทยในยุโรปจึงมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันอย่างใกล้ชิดไม่มีการถือเหลาถือพวก^๑

ลักษณะการพบปะสังสรรของนักเรียนเหล่านี้ในระยะแรกก็เป็นไปอย่างธรรมดา แต่ต่อมาในระยะหลังปรากฏว่าเริ่มมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นทางการเมืองซึ่งกันและกัน นายควง อภัยวงศ์ ซึ่งเป็นนักเรียนไทยที่ไปศึกษาวิชาวิศวกรรมและไคร่วมอยู่ใน สามัคยานุเคราะห์สมาคม ได้กล่าวถึงแนวความคิดทางการเมืองของนักเรียนไทยในขณะนั้นว่า "นักเรียนไทยที่ฝรั่งเศสได้แสดงแนวความคิดเห็นว่า ประเทศไทยควรจะมีสภา มีเสียงในการปกครอง แต่พระเจ้าแผ่นดินและพระราชวงศ์นั้นเทอดทูนไว้เช่นเดียวกับอังกฤษ"^๒

สำหรับผู้นำในการเผยแพร่แนวความคิดในการเปลี่ยนแปลงการปกครองของประเทศไทยให้ทัดเทียมกับอารยประเทศ โดยการเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองจากสมบูรณาญาสิทธิราชมาเป็นประชาธิปไตยก็คือ นายปรีดี พนมยงค์ นักเรียนกฎหมายผู้ซึ่งบรรดานักเรียนไทยทั้งหลายในขณะนั้นให้ความเชื่อถือ เลื่อมใส และ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

^๑ เตือน บุนนาค, ท่านปรีดี รัฐบาลอาวุโส, (พระนคร : โรงพิมพ์โพธิ์สามต้น, ๒๕๑๗) หน้า ๔.

^๒ สุพจน์ คานตระกูล, ชีวิตและงานของ ดร.ปรีดี พนมยงค์, (พระนคร : ประจักษ์การพิมพ์, ๒๕๑๘) หน้า ๘.

ไว้วางใจ

การเผยแพร่แนวความคิดทางการเมืองและการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นทางด้านการเมืองนั้น นักเรียนไทยในอังกฤษและฝรั่งเศสได้ประสานงานกันอย่างดี โดยการส่งผู้แทนของสมาคมมาเข้าร่วมประชุมซึ่งกันและกัน ความสัมพันธ์ของสมาคมทั้งสองนี้ดำเนินด้วยดีตลอดมา ถึงแม้จะได้รับการชักขวางจาก พระองค์เจ้าจรูญศักดิ์ กฤษดากร อัครราชทูตไทยประจำฝรั่งเศสในขณะนั้นก็ตาม ดังเช่นเหตุการณ์เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๖๘ สมาคมนักเรียนไทยในอังกฤษ ได้เชิญนักเรียนไทยในฝรั่งเศสเข้าร่วมประชุมประจำปีของสมาคมที่อังกฤษ ปรากฏว่า ราชทูตไม่อนุญาตให้ผู้แทนของนักเรียนไทยไปร่วมประชุมกับสมาคมนักเรียนอังกฤษ โดยให้เหตุผลว่า สมาคมอังกฤษไม่ดี แต่บรรดานักเรียนไทยในฝรั่งเศสก็หาวิธีการเดินทางไปร่วมประชุมจนได้ โดยการส่ง พลโท ประยูร ภมรมนตรี เป็นตัวแทนไปร่วมประชุมในครั้งนั้น โดยทำวีซ่าไปเบลเยียมและฮอลแลนด์ก่อนแล้ว จึงเดินทางต่อไปยังอังกฤษ^๒

พฤติกรรมดังกล่าวของบรรดานักเรียนไทย ได้สร้างความโกรธเคืองให้แก่ราชทูตเป็นอย่างยิ่ง แต่บุคคลที่ได้รับผลกระทบกระเทือนมากที่สุด คือ นายปรีดี พนมยงค์ เพราะอยู่ในฐานะนายกสมาคมฯ ดังนั้นราชทูตจึงมีหนังสือกราบบังคมทูลให้รัชกาลที่ ๗ ทรงทราบ เพื่อให้เรียกตัว นายปรีดี พนมยงค์ กลับประเทศไทย กล่าวหาว่า นายปรีดี พนมยงค์ เป็นอันตรายแก่รัฐบาล (Serious danger to the government) "แต่รัชกาลที่ ๗ ทรงอนุญาตให้ นายปรีดี พนมยงค์ ศึกษาต่อให้จบหลักสูตร โดยให้เหตุผลว่า "นายปรีดี พนมยงค์ เป็นคนฉลาด แต่ออกจะอวดดีสักหน่อยตามวิสัยคนหนุ่ม ถ้าได้รับราชการในหน้าที่รับผิดชอบแล้วน่าจะได้รับการจัดการดีต่อไป และไม่ทรงเชื่อนักว่าจะเป็น "Serious danger to the

^๑ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑ - ๒.

^๒ เตือน บุนนาค, ท่านปรีดี รัฐบาลอาวุโส, หน้า ๕

government ตามที่พระองค์เจ้าจรัญศักดิ์ กฤษดากร รายงาน^๑

บรรดานักเรียนไทยในฝรั่งเศสได้มีปฏิริยาตอบโต้การกระทำของพระองค์-
เจ้าจรัญศักดิ์ กฤษดากร โดยทำหนังสือทูลเกล้าถวายรัชกาลที่ ๗ โดยกล่าวหา
โทษพระองค์เจ้าจรัญศักดิ์ กฤษดากร ๓ ประการด้วยกัน คือ

๑. ราชทูตโกงเงินหลวง เงินที่จ่ายสำหรับค่าเล่าเรียน
๒. ราชทูตไล่ทำความเสียหายถูกฟ้องร้องฐานเป็นขู้ ศาลตัดสิน ๑๐๐,๐๐๐

ฟรังก์

๓. ในที่ประชุมสหประชาชาติ ราชทูตไล่ทำความเสียหายให้รัฐบาลไทย^๒

เหตุการณ์ระหว่างพระองค์เจ้าจรัญศักดิ์ กฤษดากร และนักเรียนไทยใน
ขณะนั้นเป็นเพียงความขัดแย้งธรรมดาที่ไม่เกี่ยวข้องกับก้านการเมืองและการปกครอง
ของไทยในขณะนั้น แต่ความขัดแย้งดังกล่าวก็เป็นปัจจัยที่ทำให้บรรดานักเรียนไทยใน
ฝรั่งเศสขณะนั้นมีความสัมพันธ์กันอย่างแน่นแฟ้นยิ่งขึ้น

ขณะศึกษาอยู่ที่ฝรั่งเศส จอมพล ป. พิบูลสงคราม กำนันชีวิตเช่นเดียวกับ
กับนักเรียนไทยในฝรั่งเศสคนอื่น ๆ ดังนั้นจึงได้รับอิทธิพลจากแนวความคิดทางค่าน
การเมืองอันเนื่องมาจากการพบปะสังสรรค์ซึ่งกันและกัน นอกจากนี้ จอมพล ป.
พิบูลสงคราม ยังได้รับอิทธิพลจากสภาพแวดล้อมแบบตะวันตก โดยเฉพาะในก้านการ
ปกครองนั้น ปรากฏว่านานาอารยประเทศที่มีความเจริญรุ่งเรือง ต่างก็มีการปกครอง
ในระบบประชาธิปไตยด้วยกันทั้งสิ้น เช่น อังกฤษ ฝรั่งเศส เป็นต้น

สภาวะแวดล้อมทางการเมืองขณะนั้นคงจะเป็นแรงกระตุ้นให้ จอมพล ป.
พิบูลสงคราม มีความปรารถนาที่จะเห็นเมืองไทยมีความเจริญก้าวหน้าตามแบบนานา
อารยประเทศที่ตนประสบมามากกว่าความซบเซาซึ่งในระบบการปกครองแบบประชา-

^๑ กจข, เอกสารรัชกาลที่ ๗ ร.ล.๑๐๑/๗, เรื่อง นายปรีดี พนมยงค์,
(๒๕ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๖๕ - ๔ เมษายน พ.ศ. ๒๔๗๐)

^๒ เรื่องเดียวกัน.

ชิปไตย เช่นนักการเมืองคนอื่น ๆ

ดังนั้นจึงสันนิษฐานว่าก่อนปฏิวัติ พ.ศ. ๒๔๗๕ จอมพล ป. พิบูลสงคราม ไม่เคยมีแนวความคิดทางการเมืองอย่างแท้จริง สภาพทางการเมืองทั้งภายใน และภายนอกประเทศเป็นเพียงปัจจัยในการ เปรียบเทียบที่ทำให้เห็นความแตกต่าง ระหว่างความเจริญก้าวหน้าของบ้านเมือง ส่วนอิทธิพลของ นายปรีดี พนมยงค์ พลโท ประยูร ภมรมนตรี หรือนักเรียนไทยคนอื่น ๆ เป็นเพียงตัวเร่งให้จอมพล ป. พิบูลสงคราม เห็นก็เห็นชอบในการที่จะดำเนินการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบบสมบูรณาญาสิทธิราชมาเป็นประชาธิปไตยเท่านั้น

ค. จอมพล ป. พิบูลสงคราม กับการปฏิวัติ พ.ศ. ๒๔๗๕

ความคิดในการปฏิวัติเพื่อเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองของไทยจากระบบสมบูรณาญาสิทธิราชมาเป็นประชาธิปไตยนั้น เกิดจากการริเริ่มของนักเรียนไทยในฝรั่งเศส ๒ ท่าน คือ นายปรีดี พนมยงค์ และ พลโท ประยูร ภมรมนตรี (ร.ท. ประยูร ภมรมนตรี ในขณะนั้น) บุคคลทั้งสองได้คิดและปรึกษารื้อกันอยู่เสมอ เกี่ยวกับการเมืองและการปกครอง ซึ่งพลโท ประยูร ภมรมนตรี ได้กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างตนกับ นายปรีดี พนมยงค์ ในขณะนั้นว่า "ข้าพเจ้ากับคุณปรีดี พนมยงค์ ก็ไต่มีความรักใคร่สนิทสนมกันยิ่งขึ้นตามลำดับ พอค่ำลงหลังอาหาร ก็ออกไปเดินเล่นสนทนากันวันละหลายชั่วโมง ในโอกาสนี้ก็ได้วิจารณ์เรื่องการเมืองกันมาเป็นเวลาหลายเดือน"

ด้วยเหตุที่บุคคลทั้งสองเป็นคนไทยรุ่นใหม่ที่อยู่ในวัยฉกรรจ์ มีความรู้ดี ดังนั้นจึงมีแนวความคิดในทางการเมืองที่รุนแรง ต้องการที่จะใช้วิชาความรู้และความสามารถของตนดำเนินการปกครองประเทศตามอุดมคติที่มีอยู่ แต่การดำเนินการปฏิวัติ

๑ ประยูร ภมรมนตรี, พลโท, ชีวิต ๕ แผ่นดินของข้าพเจ้า, หน้า ๕๕.

นั้นจำเป็นต้องมีทั้งกำลังสมองและกำลังอาวุธ จึงจำเป็นที่ผู้ก่อการทั้งสองจะต้องหาพวกก่อการปฏิวัติที่เป็นฝ่ายทหารเข้าร่วมด้วย ดังนั้นบุคคลทั้งสองจึงชักชวนจอมพล ป. พิบูลสงคราม (ร.ท.แปลก ชิตตะสังคะ) กับ ร.ต.ทัศนัย มิตรภักดี เข้าร่วมดำเนินการวางแผนเพื่อเปลี่ยนแปลงการปกครองของไทย

กลุ่มผู้ก่อการปฏิวัติซึ่งเป็นแกนกลางในการเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองของไทยในขณะนั้น มีทั้งหมดด้วยกัน ๗ คน คือ

๑. ร.ท. ประยูร ภมรมนตรี นายทหารกองหนุนซึ่งเคยเป็นผู้บังคับหมวดทหารมหาดเล็ก รักษาพระองค์รัชกาลที่ ๖

๒. ร.ท.แปลก ชิตตะสังคะ สำเร็จจากโรงเรียนเสนาธิการทหารบกสยามแล้วมาศึกษาที่โรงเรียนนายทหารปืนใหญ่ฝรั่งเศส

๓. ร.ต.ทัศนัย มิตรภักดี นายทหารกองหนุนเคยเป็นผู้บังคับหมวดกรมทหารม้าที่ ๕ นครราชสีมา แล้วมาศึกษาที่โรงเรียนนายทหารมาฝรั่งเศส

๔. นายตัว ลานานุกรม นักศึกษาวิทยาศาสตร์ในสวิสเซอร์แลนด์ เคยเป็นจ่านายสิบในทหารกองหนุนสงครามโลกครั้งที่ ๑

๕. หลวงศิริราชไมตรี (จรูญ สิงหนเสนีย์) ผู้ช่วยสถานทูตสยามประจำกรุงปารีส เคยเป็นนักเรียนกฎหมาย ณ กระทรวงยุติธรรม และเป็นนายสิบตรีในกองทหารอาสาสมัครสงครามโลกครั้งที่ ๑

๖. นายแนบ พหลโยธิน เนติบัณฑิตอังกฤษ

๗. นายปรีดี พนมยงค์ นักศึกษากฎหมายฝรั่งเศส

การที่จอมพล ป. พิบูลสงคราม ถูกชักชวนให้เข้าร่วมกลุ่มผู้ก่อการปฏิวัติครั้งแรกซึ่งมีอยู่ ๗ คนนั้น น่าจะแสดงให้เห็นว่า จอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นบุคคล

✓ ปรีดี พนมยงค์, "เกี่ยวกับการก่อตั้งคณะราษฎร และระบบประชาธิปไตย" วิทยาศาสตร์ ๑๔, หนังสือประจำปีการศึกษา ๒๕๑๔ ของคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (พระนคร : กรุงเทพมหานครพิมพ์, ๒๕๑๔) หน้า ๒๕๕.

ที่ผู้ก่อการปฏิวัติเห็นว่ามีความสามารถที่จะร่วมทำการเปลี่ยนแปลงการปกครองได้อันเนื่องมาจากคุณสมบัติทางการทหารของ จอมพล ป.พิบูลสงคราม ซึ่งจะเป็นกำลังสำคัญในการเข้ายึดอำนาจเพื่อเปลี่ยนแปลงการปกครองต่อไป

การประชุมครั้งแรกของผู้ก่อการปฏิวัติทั้ง ๗ เริ่มขึ้นณ ประเทศฝรั่งเศส เมื่อวันที่ ๕ กุมภาพันธ์ ๒๔๖๘ สาระสำคัญของการประชุมในครั้งนี้สรุปได้ ๓ ประการ คือ

ก. วัตถุประสงค์ของผู้ก่อการปฏิวัติ (คณะราษฎร) คือ เปลี่ยนระบอบการปกครองจากสมบูรณาญาสิทธิราชมาเป็นประชาธิปไตย ภายใต้กฎหมายรัฐธรรมนูญ และจะดำเนินการเพื่อให้บรรลุความสำเร็จตามหลัก ๖ ประการ คือ

๑. รักษาความเป็นเอกราชทั้งหลาย เช่น เอกราชทางการเมืองในทางศาล ในทางเศรษฐกิจ ฯลฯ ของประเทศไว้ให้มั่นคง

๒. รักษาความปลอดภัยในประเทศ ให้การประทุษร้ายต่อกันลดลงให้มากที่สุด

๓. บำรุงความสุขสมบูรณ์ของราษฎรในทางเศรษฐกิจ โดยรัฐบาลใหม่จะหางานให้ราษฎรทุกคนทำ จะวางโครงการทางเศรษฐกิจแห่งชาติไม่ปล่อยให้ราษฎรออกอยาก

๔. ให้ราษฎรมีสិทธิเสมอภาคกัน
๕. ให้ราษฎรมีเสรีภาพที่ไม่ขัดต่อหลัก ๔ ประการ ดังกล่าวแล้ว
๖. ให้การศึกษาอย่างเต็มที่แก่ราษฎร

ข. กำหนดวิธีการเปลี่ยนแปลงการปกครอง การเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองจะใช้วิธี Coup D'etat หมายถึง การยึดอำนาจโดยฉับพลัน เพื่อป้องกันความวุ่นวายของชาติมหาอำนาจ โดยเฉพาะอังกฤษ และฝรั่งเศส ซึ่งมีอาณานิคมอยู่รอบเขตแดนไทย

ค. การแบ่งภาระหน้าที่ของผู้ออกการปฏิวัติ หน้าที่สำคัญของผู้ออกการปฏิวัติในระยะแรกก็คือ การพิจารณาว่าบุคคลเขาเป็นสมาชิกคณะราษฎร ผู้ออกการปฏิวัติทั้ง ๗ หัวหน้าที่เป็นกรรมการกลาง ในการพิจารณาบุคคลที่ผู้ออกการปฏิวัติแต่ละท่านเสนอมา ในขั้นแรกนี้ผู้ออกการปฏิวัติแต่ละท่านจะเสนอได้เพียง ๒ คนเท่านั้นต่อไปจึงจะขยายสาขาเพิ่มขึ้น

ง. การกำหนดคุณสมบัติของสมาชิกของคณะราษฎร การเลือกเพิ่มสมาชิกคณะราษฎรนั้น จะต้องคำนึงถึงความเสียสละเพื่อชาติอย่างแท้จริง ความกล้าหาญ ความสามารถในการรักษาความลับ ดังนั้นจึงได้แบ่งบุคคลที่ต้องการเปลี่ยนแปลงการปกครองออกเป็น ๓ ประเภท คือ

คือ ๑. ได้แก่ บุคคลที่สมควรได้รับคำชักชวนให้เข้าร่วมเป็นสมาชิกคณะราษฎรก่อนลงมือยึดอำนาจรัฐสมาชิกประเภทนี้จะต้องเป็นผู้ที่เชื่อถือและไว้วางใจได้ว่าจะเก็บเรื่องไว้เป็นความลับจริงๆ

คือ ๒. ได้แก่ บุคคลที่จะได้รับคำชักชวนก็เมื่อลงมือปฏิบัติในการยึดอำนาจแล้ว ซึ่งจะใช้เป็นกำลังของคณะราษฎร

คือ ๓. ได้แก่ บุคคลที่จะได้รับคำชักชวนในวันลงมือปฏิบัติการยึดอำนาจนั่นเอง แต่ภายหลังที่การยึดอำนาจ ได้มีทำที่แสดงว่าจะ เป็นผลสำเร็จมากกว่าความไม่สำเร็จ

จ. นโยบายที่จะดำเนินภายหลังคณะราษฎรยึดอำนาจได้แล้ว คือ ดำเนินรอยตามหลัก ๖ ประการที่วางไว้

ฉ: วิธีการป้องกันเมื่อการปฏิวัติไม่ประสบผลสำเร็จ กำหนดให้มีหัวหน้าสายซึ่งเป็นสามชิกคณะราษฎร. ทำหน้าที่สังเกตการณ์อยู่ภายนอก พร้อมทั้งเป็นผู้ดำเนินกิจการของคณะราษฎรที่อาจถูกปราบปรามต่อไปให้สำเร็จ รวมทั้งการให้ความช่วยเหลือครอบครัวของพรรคพวกที่ถูกคุกคามหรือที่ถึงแก่ความตาย สำหรับหน้าที่นี้ที่ประชุมได้มอบให้เป็นภาระหน้าที่ของ นายแนบ พหลโยธิน เพราะเป็นผู้ที่มีฐานะคือ

ลักษณะการประชุมครั้งแรกของผู้ก่อการปฏิวัตินั้น เป็นการกำหนดโครงสร้างของการเปลี่ยนแปลงการปกครองอย่างคร่าว ๆ เพื่อเป็นแบบแผนที่จะแจกแจงรายละเอียดในการปฏิบัติตามขั้นตอนที่กำหนดขึ้น

จอมพล ป. พิบูลสงคราม เดินทางกลับสู่ประเทศไทยเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๗๐ และกลับเข้ารับราชการประจำกรมจเรทหารปืนใหญ่ ที่กรุงเทพฯ ในระยะแรกที่กลับจากฝรั่งเศสนั้น จอมพล ป. พิบูลสงคราม ใช้เวลาว่างเขียนตำราวิชาทหารปืนใหญ่ลงหนังสือพิมพ์ปืนใหญ่รายเดือนในฐานะบรรณาธิการ และได้ทำหน้าที่เป็นอาจารย์บรรยายวิชาทหารปืนใหญ่ของโรงเรียนทหารปืนใหญ่อีกด้วย ในขณะที่ จอมพล ป. พิบูลสงคราม จึงเป็นนายทหารที่มีชื่อเสียง เพราะเป็นผู้ที่มีการศึกษาค้นคว้าทั้งภายในและภายนอกประเทศ ซึ่งทำให้เป็นที่ไว้วางใจ เชื้อถือของผู้บังคับบัญชาและมิตรสหาย

สำหรับผู้ก่อการปฏิวัติคนอื่น ๆ นั้นก็แยกย้ายเข้ารับราชการตำแหน่งต่าง ๆ อาทิเช่น พลโท ประยูร ภมรมนตรี เข้ารับราชการที่กรมไปรษณีย์โทรเลข นายปรีดี พนมยงค์ รับราชการเป็นเลขานุการกรมร่างกฎหมายและเป็นอาจารย์สอนประจำวิชากฎหมาย^๒

สำหรับผู้ก่อการฯ ที่พยายามจะทำให้แผนการยึดอำนาจการปกครองได้ประสบผลสำเร็จ คงเจตนาที่ร่วมตกลงกัน ณ ประเทศฝรั่งเศส คือ พลโท ประยูร

^๑ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๖๐ - ๒๖๕.

^๒ ประยูร ภมรมนตรี, พลโท, ชีวิต ๕ แผนกเงินของข้าพเจ้า, หน้า ๑๑๕ -

ภมรมนตรี ดังนั้นท่านจึงได้เริ่มดำเนินการ เป็นผู้ประสานงานใหญ่ของการปฏิบัติทั้ง ๗ โดยมีโอกาสพบปะสังสรรค์กันเพื่อเริ่มงานตามหลักการที่วางไว้

ภายหลังจากการสำรวจหาที่ของผู้ก่อการปฏิวัติฝ่ายพลเรือนแล้ว พลโท ประยูร ภมรมนตรี ก็เข้าพบ จอมพล ป. พิบูลสงคราม (ซึ่งขณะนั้นมียศเป็นนายพันตรี แปลก ชิตตะสังคะ) เพื่อกระตุกเตือนให้เริ่มลงมือปฏิบัติการ เพราะการเปลี่ยนแปลง การปกครองครั้งนี้จะสำเร็จลงได้ ก็อยู่ที่ฝ่ายทหารเป็นสำคัญ ปรากฏว่า จอมพล ป. พิบูลสงคราม ก็เห็นด้วย และเปิดเผยว่าใครชักชวนหลวงอดุลเดชจรัส (บัตร ฟังพระคุณ) กับ ร.อ.ถม เกษุโกมล (หลวงอำนาจสงคราม) ไว้แล้ว ส่วนนายทหารคนอื่น ๆ ก็ พุกเปรย ๆ ไว่บ้างแล้ว^๒

แสดงว่าตลอดระยะเวลาที่กลับจากฝรั่งเศส จอมพล ป. พิบูลสงคราม ก็ ยังคงมีความประสงค์ที่จะเปลี่ยนแปลงการปกครองของไทยอยู่ทุกขณะ จึงได้หาสมัครพรรคพวกไว้รวมดำเนินการเมื่อโอกาสมาถึง

ภายหลังจากการพบและสนทนากับ พลโท ประยูร ภมรมนตรี จอมพล ป. พิบูลสงคราม ก็เริ่มงานอย่างเข้มแข็ง โดยร่วมกับนายนาวาตรี หลวงสิทธิสงครามชัย และร้อยเอกทัศนัย นิยมศึก ทำการชักชวนนายทหารชั้นผู้ใหญ่ฝ่ายทหารบก และทหารเรือให้เข้าร่วมดำเนินการปฏิวัติในครั้งนี้ อาทิเช่น พ.อ.พระยาพลพลพยุหเสนา พ.อ.พระยาฤทธิอัคเนย์ พ.อ.พระยาทรงสุรเดช พ.อ.พระประศาสน์พิทยายุทธ เรือเอกหลวงธำรง นาวาสวัสดิ์ และ นาวาตรี หลวงศุภชลาศัย เป็นต้น^๓

ในที่สุดการรวมตัวของคณะราษฎรก็เป็นผลสำเร็จเพราะปรากฏว่า มีบุคคลฝ่ายต่าง ๆ ทั้ง ทหารบก ทหารเรือ และพลเรือนเข้าร่วมขบวนการด้วยกันถึง ๕๕ คน

^๑ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๒๘.

^๒ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๒๓ - ๑๒๔.

^๓ เอกขเรย์, ชีวประวัติบรรพชนชั้นนำของไทย, หน้า ๘๑๕.

และคำก็มีไฉนหวังผลประโยชน์ตอบแทนใด ๆ ทั้งสิ้น จากการเข้าร่วมดำเนินการครั้งนี้

ในการยึดอำนาจการปกครองนั้นจำเป็นต้องกระทำเพื่อเหตุผลเพื่อแสดงให้ประชาชนได้รับรู้ และดูเหมือนว่าโอกาสจะเอื้ออำนวยให้แก่คณะปฏิวัติ ทั้งนี้เพราะในสภาวะทางการเมืองและเศรษฐกิจกำลังอยู่ในภาวะคับขัน กล่าวคือ ลักษณะทางการเมืองและการปกครองในสมัยรัชกาลที่ ๘ ยังคงมีสภาพไม่แตกต่างไปจากสมัยรัชกาลที่ ๖ มีหนังสือพิมพ์ทั้งในและนอกประเทศกล่าวโจมตีวิธีการบริหารประเทศของรัฐบาลในขณะนั้นอย่างรุนแรง ดังจะเห็นได้จากพระราชดำริของรัชกาลที่ ๗ ซึ่งแสดงทัศนเกี่ยวกับการลงข่าวของหนังสือพิมพ์ในขณะนั้นความว่า

... กล้วยสึงเกตุเห็นหนังสือพิมพ์ภาษาไทยที่ออกออกอยู่ทุกวันนี้ว่า เลวกว่าที่ควรจะเป็นโดยยมนาเสียใจที่เกี่ยว คู่มุงแต่จะกล่าวคำเสียชื่อเสียงบุคคลยิ่งกว่าอื่นที่เกี่ยว... เมื่อมาคิดถึงทางดำเนินของหนังสือพิมพ์ในเมืองเราที่ออกเป็นภาษาไทยแล้วยอมเป็นที่นาสลดใจ ละอายใจเป็นอันมาก เพราะส่วนมากสอให้เห็นรูปความคิดอันคาระคนไปถวายดวงสาวจาอันรุนแรง...^๒

เกี่ยวกับเหตุการณ์อันรุนแรงของบรรดาหนังสือพิมพ์เหล่านั้น รัชกาลที่ ๗ ทรงรับสั่งให้เจ้าพระยายมราช เสนาบดีกระทรวงมหาดไทยในขณะนั้นเตือนบรรณาธิการหนังสือพิมพ์เหล่านั้น และให้สมุหพระนครบาลเรียกบรรณาธิการหนังสือพิมพ์หรือผู้เขียนข้อความที่ไม่เหมาะสมมาชี้แจงให้เป็นที่เข้าใจ^๓

^๒ ประยูร ภมรมนตรี, พลโท, "การเปลี่ยนแปลงการปกครอง ๒๔๗๕" วารสารรัฐศาสตร์นิเทศ, ปีที่ ๗ ฉบับที่ ๒ (เมษายน ๒๕๑๕) หน้า ๕๕.

^๓ กจช, ร.ล.๑๕.๑/๑, เรื่องหนังสือพิมพ์ลงข่าวเสียชื่อเสียงต่อข้าราชการ, (๑๕ มกราคม - ๔ กุมภาพันธ์ ๒๔๖๘)

^๓ เรื่องเดียวกัน.

สำหรับวิธีการบริหารประเทศของรัชกาลที่ ๗ ในขณะนั้นเป็นภาระที่น่าเห็นพระทัยอย่างยิ่ง เพราะพระองค์ไม่เคยคาดคิดว่าจะได้ขึ้นครองราชสมบัติมาก่อน ดังนั้นจึงไม่มีการเตรียมพระองค์ในเรื่องนี้ แต่พระองค์ก็เป็นพระมหากษัตริย์ที่มีความรู้และทรงสำเร็จวิชาการทหารที่โรงเรียนนายร้อยแผนกวิชาทหารปืนใหญ่จากประเทศอังกฤษ และทรงเข้าศึกษาในโรงเรียนฝ่ายเสนาธิการ ณ กรุงปารีส ประเทศฝรั่งเศส พระองค์เป็นคนไทยรุ่นใหม่ที่ได้พบเห็นความเจริญก้าวหน้าทางด้านวิชาการแบบตะวันตก ของนานาอารยประเทศที่มีการปกครองแบบประชาธิปไตย ดังนั้นพื้นฐานความคิดด้านการเมืองและการปกครอง จึงมีลักษณะใกล้เคียงกับผู้ออกการปฏิวัติ ดังนั้นจึงได้ว่ารัชกาลที่ ๗ ทรงพยายามที่จะปรับปรุงระเบียบแบบแผนการปกครองให้ดีขึ้น อาทิเช่น การตั้งอภิรัฐมนตรีสภา^๑ เพื่อเป็นที่ปรึกษาในการปกครอง แต่เนื่องจากบรรดาพระบรมวงศานุวงศ์ชั้นสูงที่ร่วมในการรับผิดชอบในการบริหารประเทศขณะนั้นส่วนมากยังเป็นพวกหวงอำนาจ ดังนั้นจึงทำให้พระราโชบายในการพระราชทานรัฐธรรมนูญให้แก่ปวงชนชาวไทยได้รับการชักท้วงจากคณะที่ปรึกษา ซึ่งเป็นเหตุให้พระองค์มิได้พระราชทานรัฐธรรมนูญแก่ปวงชนชาวไทยก่อนปี พ.ศ. ๒๔๗๕^๑

นอกจากปัญหาทางด้านการเมืองแล้ว รัชกาลที่ ๗ ยังประสบกับปัญหาเศรษฐกิจตกต่ำ อันเป็นผลสืบเนื่องมาจากการใช้จ่ายเงินอย่างฟุ่มเฟือยในสมัยรัชกาลที่ ๖ และสภาวะเศรษฐกิจตกต่ำภายหลังสงครามโลกครั้งที่ ๑ (พ.ศ. ๒๔๖๑ - พ.ศ. ๒๔๖๘)

รัชกาลที่ ๗ ทรงดำเนินการแก้ไขภาวะเศรษฐกิจตกต่ำด้วยการตัดทอนรายจ่ายของแผ่นดิน ในกระทรวงทบวงกรมต่าง ๆ ตัดข้าราชการที่เหือดเพื่อออก รวมทั้งเพิ่มภาษีอากรบางประเภท วิธีการแก้ปัญหาคงกล่าวได้สร้างความสำเร็จให้แก่ผู้ที่เสียประโยชน์ในขณะนั้น ซึ่งพระองค์ก็ทรงทราบดีจึงตรัสว่า "การที่เราทำเช่นนี้

^๑ David A. Wilson, Politic in Thailand, (Ithaca, N.Y.

ก็ทำให้คนบน และตำหนิรัฐบาลกันอย่างใหญ่หลวง เพราะนำความยากเข็ญมาสู่ผู้ถูกคัดออก แต่ก็เป็นการจำเป็นที่จะทำให้รายจ่ายรายไค้ของรัฐบาลกลับเข้าสู่ "คุณภาพ"^๑

เนื่องจากระบบการเมืองและระบบเศรษฐกิจมีความสัมพันธ์เกี่ยวโยงซึ่งกันและกัน ดังนั้นวิธีการแก้ปัญหาเศรษฐกิจของรัฐบาลจึงเป็นจุดอ่อนให้ถูกโจมตีทางการเมืองมากยิ่งขึ้น เพราะรัฐบาลคือผู้รับผิดชอบต่อการบริหารประเทศทุก ๆ ด้าน การแก้ไขเศรษฐกิจด้วยการ เปลี่ยนแปลงวิธีจัดการปกครองภายในกระทรวงกลาโหม และกองทัพบก เพื่อประหยัดรายจ่ายของแผ่นดินเพื่อให้งบประมาณรายไค้รายจ่ายเข้าสู่คุณภาพนั้นมีผลให้ยกเลิกกรมกองทหารบกต่าง ๆ ซึ่งทำให้ฐานะของทหารด้อยลงกว่าเดิมนี้ย่อมสร้างความไม่พอใจให้แก่บรรดาทหารเป็นจำนวนไม่น้อย ดังจะเห็นไค้จากการที่ กรมหลวงสิงหวิกรมเกรียงไกร เสนาบดีกระทรวงกลาโหม ไค้กราบบังคมทูลข่าวคราวที่ทหารบางคนไม่พอใจในพฤติกรรมของรัฐบาลให้รัชกาลที่ ๗ ทรงทราบ^๒

ส่วนรัชกาลที่ ๗ นั้นทรงทราบถึงอันตรายจากความไม่พอใจของทหารเกี่ยวกับการตัดทอนรายจ่ายและการยุบกรมกองของทหารในครั้งนั้นถึง พระราชดำรัสที่ว่า "ว่าถึงความเดือดร้อนและอันตรายยุบทหารที่หัวเมืองไม่มีอันตราย ปลดนายทหารชั้นผู้ใหญ่ไค้ไม่เป็นไร แต่กลาง ๆ ชั้นนายทหารชั้นผู้น้อยลำบาก อันตรายจากราษฎร พลทหารไม่มีปัญหา"^๓

^๑จุลจักรพงษ์, พระองค์เจ้า, เจ้าชีวิต, (พระนคร : สำนักพิมพ์คลังวิทยา ๒๕๐๕), หน้า ๖๖๖.

^๒จช, เอกสารรัชกาลที่ ๗ ก.๑/๘, เรื่องแก้ไขเปลี่ยนแปลงราชการทหารบกเพื่อเข้าสู่คุณภาพและเรื่องโครงการทหาร; พ.ศ. ๒๔๗๕ (๒๖ มีนาคม ๒๔๖๘ - ๒๑ มิถุนายน ๒๔๗๕)

^๓จช, รายงานการประชุมอภิรัฐมนตรี, ครั้งที่ ๔๘/๒๔๗๔ พุทธที่ ๓ กุมภาพันธ์ ๒๔๗๔.

สำหรับจอมพล ป. พิบูลสงคราม นั้น วิธีการคัดทอนรายจ่ายมีผลให้สิทธิ
ทางการเงินที่ควรจะได้จากทางการถูกตัดลง โดยปกตินั้นนายทหารที่สำเร็จจาก
ต่างประเทศ จะได้รับเงินค่าวิชาเป็นพิเศษ เดือนละ ๑๐๐ บาท แต่เมื่ออยู่ใน
ภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ จอมพล ป. พิบูลสงคราม จึงไม่ได้รับเงินจำนวนนั้น การ
เสียสิทธิดังกล่าวคงไม่ใช่เรื่องสำคัญที่ทำให้ จอมพล ป. พิบูลสงคราม เข้าร่วมยึด
อำนาจเมื่อ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕

สภาวะทางการเมือง เศรษฐกิจ รวมทั้งความไม่พอใจของบรรดาทหาร
ในขณะนั้นจึงไม่เป็นการยากที่ผู้ก่อการปฏิวัติจะฉวยโอกาสดำเนินการยึดอำนาจตาม
แผนการที่วางไว้ ดังนั้นพฤติกรรมในการดำเนินการยึดอำนาจของคณะราษฎรจึง
เปรียบเหมือนคณะผู้หวังดีต่อชาติและประชาชน ทั้งนี้จะสังเกตได้จากคำกล่าวของ
พลตรี พระประศาสน์พิทยายุทธ ผู้ก่อการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ๒๔๗๕ ท่านหนึ่ง
ความว่า

... เรามีความรื้อแรงอันหักเหียกันอยู่ในระดับเดียวกันทั้ง ๓ คน (พระยา
พหลพลพยุหเสนา พระยาทรงสุรเดช พระประศาสน์พิทยายุทธ) ที่จะแก้ไข
ความเสื่อมโทรมของประเทศเป็นข้อสำคัญ เมื่อคณะเสนาบดีของพระปกเกล้า
ไม่สามารถแก้ไขความตกต่ำทางเศรษฐกิจ อย่างสาหัสสากรรจ์ในขณะนั้นได้
เราจะทนปล่อยให้ประเทศสยามลมจมไปตอหน้าคอตตาโค้อย่างไร วิธีแก้ไขทาง
เศรษฐกิจไม่ใช่เป็นแบบคฤหาสน์ปีนี้ ซึ่งเป็นของง่ายเหลือเกิน เมื่อสมบูร-
ณาญาสิทธิราชวางอยู่ในเงออมพระหัตถ์...^๒

ในระยะนั้นความเคลื่อนไหวของผู้ก่อการปฏิวัติได้เริ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องกัน
ตลอดเวลา มีการประชุมนัดหมายกันบ่อยครั้งขึ้น เช่น ที่บ้านของ จอมพล ป. พิบูล

^๑ เกียรติ, เรื่องของนายควง, (พระนคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัดอักษรเสรี
๒๕๑๓), หน้า ๒๘.

^๒ ไทยน้อย, พระยาพหล (พระนคร : สำนักพิมพ์โอเคียนส์โตร, ๒๕๕๗)
หน้า ๑๘.

สงคราม ที่แห่งสรรพศาสตร์ และที่อื่น ๆ บ้าง^๑ ก่อนการลงมือปฏิวัติได้มีการประชุม
ครั้งสำคัญ เพื่อสาบานต่อหน้าพระพุทธรูปว่าจะซื่อสัตย์ต่อกันและรักษาความลับของ
คณะเสมอด้วยชีวิต ถ้าหากผู้ใดคิดทรยศทำลายมิตรผู้ร่วมคิดเปลี่ยนแปลงการปกครอง
ขอให้บุคคลนั้นถึงแก่ความตายด้วยคมหอกคมดาบ และประสบความสำเร็จไปชั่วลูก
ชั่วหลาน^๒ พลุดิกรวมถึงกล่าวเป็นการย้ำความมั่นใจซึ่งกันและกัน ที่จะทำงานให้
สำเร็จอย่างเด็ดเดี่ยว

ผู้ก่อการปฏิวัติได้เลือก พระยาพลพลพยุหเสนา เป็นหัวหน้าดำเนินการ
ยึดอำนาจ เพราะท่านเป็นผู้ที่กว้างขวางในวงการทหาร และยังเป็นอาจารย์ที่มีลูก-
ศิษย์เป็นจำนวนมาก^๓

การแบ่งสายงานดำเนินการและบังคับบัญชาการของผู้ก่อการปฏิวัติได้แบ่ง
ออกเป็นสายสำคัญ ๔ สายด้วยกัน คือ

๑. พ.อ.พระยาพลพลพยุหเสนา เป็นหัวหน้าใหญ่ฝ่ายทหาร
๒. พ.อ.พระยาทรงสุรเดช เป็นรองหัวหน้าใหญ่ฝ่ายทหาร
๓. พ.ต.หลวงพิบูลสงคราม เป็นหัวหน้านายทหารบกผู้น้อย
๔. หลวงประกิจธรมุขรรม ทำหน้าที่ฝ่ายพลเรือน

ในขณะที่คณะผู้ก่อการปฏิวัติกำลังเตรียมการอยู่นั้นปรากฏว่าตำรวจเริ่มจะ
ระแคะระคายต่อข่าวการปฏิวัติบ้างแล้ว พ.อ.พระยาทรงสุรเดช จึงได้รวบรวมเรียก

ศูนย์วิทยุทรพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

^๑ละเอียก พิบูลสงคราม, "บันทึกความทรงจำท่านผู้หญิงละเอียก พิบูล-
สงคราม" เมืองแรกประชาธิปไตย, หน้า ๕๖๕.

^๒บุญช่วย ศรีสวัสดิ์, พันตรี ควง อภัยวงศ์, (ม.ป.ท. และ ม.ป.ป.)
หน้า ๑๑๓.

^๓สงบบ สุริยินทร์, ประวัติ ๑๑ นายกรัฐมนตรี, หน้า ๑๕๑.

ประชุมคณะฝ่ายทหารที่บ้านของท่าน ผลการประชุมครั้งนี้ พระยาทรงสุรเดช
หลวงสิทธิสงครามชัย และ จอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้รับมอบหมายให้เป็นคณะ
บัญชาการโดยเด็ดขาด^๑ สำหรับหลวงประดิษฐมนันท์ได้รับมอบหมายให้เป็นผู้ร่าง
รัฐธรรมนูญ ซึ่งพระยาทรงสุรเดชกำชับไว้อย่างมั่นคงว่า ให้ดำเนินการตามแบบประเทศ
อังกฤษ ซึ่งมีพระเจ้าแผ่นดินภายใต้รัฐธรรมนูญ รวมทั้งเป็นผู้เขียนคำประกาศการ
เปลี่ยนแปลงการปกครองด้วย^๒

การปฏิวัติอำนาจได้กระทำ เมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕ ซึ่ง
เป็นวันที่พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว และแม่ทัพชั้นผู้ใหญ่ออกจากพระนคร
ไปพำนักอยู่ ณ พระราชวังไกลกังวล หัวหิน การยึดอำนาจจึงดำเนินการไปตาม
แผนของพระยาทรงสุรเดช เป็นแผนแบบสายฟ้าแลบ เริ่มแรกโดยล่อให้หน่วยทหาร
มารวมกันที่ลานพระบรมรูปทรงม้า ด้วยการเป่าแตรรวมพลอย่างรวดเร็ว และ
ให้เสนานิการไปกำกับอยู่ทุก ๆ หน่วย ซึ่งมีหน่วยทหารม้า รถรบ และปืนใหญ่ซึ่งเป็น
พรรคพวกคอยเตรียมพร้อมที่จะเคลื่อนขบวนได้ทุกขณะ เมื่อทหารหน่วยต่าง ๆ มา
รวมกันอยู่ที่ลานพระบรมรูปทรงม้าเรียบร้อยแล้ว พระยาพลพลพยุหเสนา ก็เรียก
นายทหารสัญญาบัตร เข้าวางล้อมซึ่งมีทหารของฝ่ายปฏิวัติล้อมอยู่จึงไม่ทราบว่ามีใคร
เป็นใครกันบ้าง บรรดานายทหารที่ไม่ทราบเรื่องราวการยึดอำนาจมาก่อนคงจะรู้สึก
ตื่นเต้นเป็นอันมาก เมื่อได้ยินพระยาพลพลพยุหเสนาอ่านประกาศยึดอำนาจเปลี่ยนแปลง
การปกครอง พอสิ้นเสียงอ่านประกาศของพระยาพลพลพยุหเสนา ก็ได้ยิน
เสียงร้องไชโยกึกก้อง ซึ่งไม่ทราบแน่ชัดว่าเป็นเสียงแสดงความยินดีของทหาร
ส่วนใหญ่หรือไม่^๓

^๑ ประยูร ภมรมนตรี, พลโท, ชีวิต ๕ แผ่นดินของข้าพเจ้า, หน้า ๑๕๑.

^๒ ประยูร ภมรมนตรี, พลโท, รัฐศาสตร์นิเทศ, หน้า ๕๗.

^๓ เรื่องเดิมปรกษ

ขณะที่การดำเนินงานตามแผนรวมพลที่ลานพระบรมรูปทรงม้า ประสบความสำเร็จอย่างเรียบร้อยนั้น การปฏิบัติงานตามจุดต่าง ๆ ก็ดำเนินไปอย่างเรียบร้อยตามแผนการทุกอย่าง จอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้นำกำลังเข้ายึดคลังแสงได้ อย่างเรียบร้อยและรวดเร็ว เช่นเดียวกัน

เมื่อการปฏิวัติสำเร็จลง จึงมีการแต่งตั้งคณะผู้รักษาพระนครฝ่ายทหาร ซึ่งมีอำนาจในการควบคุมกิจการบ้านเมืองทั้งหลายในเวลานั้น คณะผู้รักษาพระนครชุดนี้ประกอบด้วย พ.อ.พระยาพหลพลพยุหเสนา พ.อ.พระยาทรงสุรเดช และ พ.อ.พระยาฤทธิอัคเนย

ต่อกรณีการปฏิวัติที่เกิดขึ้นในครั้งนั้น คณะราษฎรได้แถลงการณ์ชี้แจงเหตุผลในการปฏิวัติให้ประชาชนได้รับรู้ เพื่อให้เข้าใจว่าเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นนั้นเป็นเรื่องธรรมดา ดังเช่นข้อความตอนหนึ่งซึ่งกล่าวว่า

...พฤติการณ์เปลี่ยนแปลงการปกครองของประเทศจากแนวหนึ่งเป็นอีกแนวหนึ่งนั้น อันที่จริงมิใช่เป็นของใหม่ที่จะบังเกิดมีในโลก นานาอารยประเทศทั้งหลายโดยมากถือว่าโลกนี้สุดิศานคติสุขแห่งมนุษย์โลกทุกชนทุกนุเมอหมู่ใดคณะใดรวมกัน และมีหัวหน้าปกครองไม่ว่าอย่างสันติสุขเกิดแก่บุคคลใดปกครองใด ตามความแฉวยยอมมีการเปลี่ยนแปลงปรับปรุงการปกครองนั้นใหม่ให้ดีขึ้น ซึ่งนับเป็นธรรมดาของโลก มิใช่พฤติการณ์ที่น่าตื่นเต้นประการใด...

เพื่อปรับความเข้าใจของประชาชนใหม่ทัศนคติที่ต่อคณะราษฎร และมีความเข้าใจว่าการปฏิวัติในครั้งนี้เป็นการกระทำเพื่อชาติและประชาชน คณะราษฎรได้กล่าวโจมตีระบอบกษัตริย์และพวกเจ้าอย่างรุนแรง ดังเช่น ข้อความบางตอนต่อไปนี้

...คณะราษฎรทั้งหลายเมื่อกษัตริย์องค์นี้ปกครองราชสืบจากพระเชษฐานั้น ในชั้นตนราษฎรบางคนก็หวังว่า กษัตริย์องค์ใหม่ก็คงจะปกครองราษฎรไ้รวมเป็น

แต่ถ้าทำได้เป็นไปตามที่คิดหวังไม่ กษัตริย์ยังทรงอำนาจเหนือกฎหมาย อยู่ตามเดิม ทรงแต่งตั้งข้าราชการ และคนสนองคุณใครก็ตามตำแหน่ง ที่สำคัญ ๆ ไม่ทรงพึ่งเสียงราษฎร ปล่อยให้ข้าราชการใช้อำนาจในทางทุจริต มีการรับสินบนในการก่อสร้างชื่อของในราชการ หากทำอะไรในการเปลี่ยนแปลงราคา เงิน ผลิตเงินของประเทศ ยกพรรคเจ้าขึ้น ให้สิทธิพิเศษมากกว่าราษฎร กกดขี่ข่มเหงราษฎร ปกครองโดยขาดหลักวิชา ปล่อยให้บ้านเมืองเป็นไปตาม ยดการมั่งคั่งที่จะเห็นได้จากความตกต่ำในทางเศรษฐกิจ และความผิดเคื่อง ในการทำมหากิน ซึ่งพวกราษฎรโกรธกันทั่วไปแล้ว รัฐบาลของกษัตริย์เหนือ กฎหมาย มิสามารถแก้ไขให้ฟื้นขึ้นได้

ราษฎรทั้งหลายพึงรู้เถิดว่าประเทศเรานี้เป็นของราษฎร ไม่ใช่ของ กษัตริย์ตามที่ เขาหลอกลวงบรรพบุรุษของราษฎร เป็นผู้ช่วยกันกู้ให้ประเทศ มีอิสระภาพพ้นมือจากขาศึก พวกเจ้ามีแต่จับมือเปิบ และกวาดรวบรวมทรัพย์ สมบัติเขาไว้มากมายรอนาน เงินเหล่านี้เอามาจากไหน ก็เอามาจากราษฎร เพราะวิธีทำนายนหลังคนนั่นเอง...

สำหรับนโยบายในการบริหารประเทศ เพื่อความเจริญก้าวหน้าของ ประเทศชาติตามระบอบประชาธิปไตยนั้น ฝ่ายปฏิวัติประกาศว่า จะดำเนินการตาม หลัก ๖ ประการของคณะราษฎร ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

๑. จะต้องรักษาความเป็นเอกราชทั้งหลาย เช่น เอกราชในการเมือง ในทางศาล ในทางเศรษฐกิจ ฯลฯ ของประเทศไว้ให้มั่นคง

๒. จะรักษาความปลอดภัยในประเทศให้การประทุรร้ายต่อดันลดน้อยลง ให้มาก

๓. จะต้องบำรุงความสมบูรณ์ของราษฎรในทางเศรษฐกิจโดยรัฐบาล ใหม่จะพยายามหางานให้ราษฎรทำโดยเต็มความสามารถ จะวางโครงการเศรษฐกิจ แห่งชาติ ไม่ปล่อยให้ราษฎรอคอย

๑. แผนกเก็บ สสร. ปีที่ ๑, ตอนที่ ๒ ก/๑, เรื่องคำสั่งนโยบายของ-
รัฐบาล.

๔. จะต้องให้ราษฎรได้มีสิทธิเสมอภาคกัน

๕. จะต้องให้ราษฎรได้มีเสรีภาพ มีความเป็นอิสระ เพื่อเสรีภาพนี้ไม่ขัด

ต่อหลัก ๔ ประการดังกล่าวแล้วข้างตน

๖. จะต้องให้การศึกษาย่างเต็มที่แก่ราษฎร

สำหรับพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวนั้น เมื่อทรงทราบข่าวการปฏิวัติอย่างกระชั้นชิด จึงโปรดให้ประชุมปรึกษาหารือบรรดาข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ และพระบรมวงศานุวงศ์ที่ตามเสด็จไปประทับอยู่ ณ พระราชวังไกลกังวล หัวหิน ในขณะนั้นปรากฏว่าความคิดเห็นของที่ประชุมแตกออกเป็น ๒ ฝ่าย พวกหนึ่งต้องการให้พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จไปประทับอยู่ทางภาคใต้ชั่วคราวก่อน แล้วจึงคิดหาทางแก้ไขในภายหลัง แต่เจ้านายบางพระองค์ เช่น พระองค์เจ้าอลองกัญ ทรงกราบบังคมทูลให้พระองค์ต่อสู้ เพราะยังมีทหารทั้งเมืองอีกจำนวนมากที่ยังคงจงรักภักดีต่อพระองค์อยู่ ในที่สุดพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ก็ทรงตัดสินใจ พระทัยถวายพระองค์เอง ที่จะประทับอยู่พระราชวังไกลกังวล เพื่อดูท่าทีของฝ่ายปฏิวัติ

ฝ่ายปฏิวัติได้มีหนังสือกราบบังคมทูลเชิญให้เสด็จกลับสู่พระนคร และมีหนังสือกราบบังคมทูลถึงความจำเป็นในการปฏิวัติ และเพื่อให้พระองค์ดำรงตำแหน่งเป็นพระมหากษัตริย์ภายใต้กฎหมายรัฐธรรมนูญต่อไป พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้มีพระราชหัตถเลขาตอบตกลงพระทัยที่จะกลับพระมหานคร เพื่อเป็นกษัตริย์ภายใต้กฎหมายรัฐธรรมนูญ เพื่อเห็นแก่ความสงบของบ้านเมือง และยอมรับที่จะเป็นตัวเชิดของคณะปฏิวัติ เพื่อให้ทางประเทศรับรองรัฐบาลของคณะปฏิวัติต่อไป^๒

^๑ เรื่องเดียวกัน.

^๒ จุลจักรพงษ์, พระองค์เจ้า, เจ้าชีวิต, หน้า ๒๔๕.

การตัดสินพระทัยของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวในครั้งนั้น นับเป็นหัวเลี้ยวหัวต่อที่สำคัญยิ่งของประเทศ เพราะถ้าพระองค์มิได้มีน้ำพระทัย เป็นนักประชาธิปไตยหากแต่หวงแหนพระราชอำนาจที่มีอยู่ เชื่อได้ว่าประวัติศาสตร์ ความเป็นประชาธิปไตยของประเทศไทยคงจะเกิดการรบราฆ่าฟันระหว่างคนไทยด้วยกันเอง พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงตระหนักดีถึงความจริงในข้อนี้ จึงมิได้ขัดขวางหรือต่อต้านฝ่ายปฏิวัติแต่ประการใด ดังจะเห็นได้จากพระราชดำรัสที่ว่า "ฉันจะนั่งอยู่บนบัลลังก์อันเปื้อนไปด้วยโลหิตไม่ได้"^๑

พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเป็นพระมหากษัตริย์ที่มีน้ำพระทัยเปี่ยมไปด้วยความเป็นประชาธิปไตย มีเหตุผลและยินดีที่จะปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ตามระบอบประชาธิปไตยซึ่งมีกฎหมายรัฐธรรมนูญเป็นหลักสำคัญ พระองค์ไม่เคยที่จะแสดงปฏิกริยาตอบโต้ขมริกาษของคณะราษฎรที่มีต่อสถาบันกษัตริย์แต่ประการใด ทรงเห็นแก่ความสงบสุขของชาติบ้านเมืองเป็นหลักสำคัญ ดังนั้นเมื่อรัฐบาลของคณะราษฎรปฏิบัติไม่ตรงด้วยพระราชประสงค์ และไม่เคยฟังคำทัดทานในเหตุการณ์บางกรณีที่ทรงเห็นว่าเป็นการกระทำที่ไม่ชอบด้วยเหตุผล พระองค์จึงประกาศสละราชสมบัติในเวลาต่อมา เพราะทรงทนไม่ได้ที่จะให้รัฐบาลของคณะราษฎรบริหารประเทศ ในนามของพระองค์อีกต่อไป คุณงามความดีของพระองค์เป็นที่ประจักษ์แก่อนุชนรุ่นหลังเป็นอย่างดี แม้แต่หลวงประดิษฐมนูธรรม ซึ่งเป็นผู้ก่อการสำคัญของคนราษฎร ก็ตระหนักถึงความจริงในข้อนี้ จึงได้เปิดเผยว่าจะใช้ความรู้ความสามารถจากการทำงานเขียนหนังสือเบื้องหลังการปฏิวัติ เพื่อแก้ไขความเข้าใจผิดเกี่ยวกับพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นการถวายความเป็นธรรมแก่พระองค์^๒

^๑ เรื่องเดียวกัน.

^๒ ไทยใหม่ วันที่ ๒๐ ธันวาคม ๒๔๘๘.

เมื่อพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จกลับพระนคร จึงโปรดให้คณะราษฎรเข้าเฝ้า เมื่อวันที่ ๒๖ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕ เพื่อถวายร่างรัฐธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราว พ.ศ. ๒๔๗๕ พร้อมทั้งพระราชกำหนดนิรโทษกรรมในการที่คณะราษฎรได้ทำการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ในวันที่รุ่งขึ้น คือ วันที่ ๒๗ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕ จึงทรงลงพระปรมาภิไธยในร่างรัฐธรรมนูญชั่วคราว พระราชทานแก่คณะปฏิวัติ จึงเป็นอันว่าประเทศไทยได้มีรัฐธรรมนูญเป็นหลัก ในการปกครองประเทศตั้งแต่นั้นมา

ถึงแม้พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว จะยินยอมปฏิบัติตามข้อเสนอของฝ่ายปฏิวัติทุกประการก็ตาม แต่ฝ่ายปฏิวัติก็ยังหวาดระแวงภัยซึ่งอาจจะเกิดจากฝ่ายพระบรมวงศานุวงศ์และขุนนางเก่า ดังนั้นในวันที่ ๒๘ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕ อันเป็นวันประชุมสภาครั้งแรกของประเทศ ฝ่ายปฏิวัติจึงได้เชิญพระบรมวงศานุวงศ์และขุนนางเก่าที่สำคัญ ๆ มาให้คำสัตย์ปฏิญาณต่อคณะราษฎร ณ พระที่นั่งอนันตสมาคม เพื่อเป็นการยืนยันว่า พระบรมวงศานุวงศ์และขุนนางเหล่านั้นจะไม่กีดขวางต่อคณะราษฎร ดังเช่นตัวอย่างคำปฏิญาณของกรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ และกรมพระยาคำรังราชานุภาพ ความว่า

...เนื่องแต่คณะราษฎร มีความประสงค์จึ่งหมายอยู่ในอันที่จะบำรุงชาติไทยให้รุ่งเรืองเจริญยิ่งขึ้น มิใช่เจือข้าพเจ้ามาประทับ ณ ที่นี้ด้วยความจำใจทำเพื่อเห็นแก่ความปลอดภัยของอาณาประชาราษฎร์ และแก่ตัวข้าพเจ้า แต่บัดนี้คณะราษฎร เห็นว่าถึงเวลาที่จะให้ความผดุงนั้นโดยบัง จึ่งได้ยอมให้ข้าพเจ้าเป็นอิสระโดยข้าพเจ้าได้ให้สัตย์ปฏิญาณไว้ว่า ข้าพเจ้าจะไม่กระทำการใด ๆ อันจะพึงเป็นภัยแก่ คณะราษฎร ทั้งกายทางกาย วาจาใจ ถ้าปรากฏว่าข้าพเจ้านึกคำปฏิญาณขอโทษคณะราษฎร จักการแก่ข้าพเจ้า ความที่เห็นสมควร...

*แผนกเก็บ สสร. ปีที่ ๔๔, แฟ้มที่ ๔/๔๔, เรื่องคำปฏิญาณของพระบรมวงศานุวงศ์ และ ข้าราชการซึ่งให้ไว้ต่อคณะราษฎร.

ง. การเริ่มบทบาททางการเมืองและการปกครองของ จอมพล ป. พิบูลสงคราม

การประชุมสภาครั้งแรกได้เริ่มขึ้นเมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ ที่ประชุมได้เลือก **เจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี** เป็นประธานสภาผู้แทนราษฎร และ นายปรีดี พนมยงค์ เป็นเลขาธิการฯ ต่อจากนั้น นายปรีดี พนมยงค์ ก็ได้อ่านรายงานผู้แทนราษฎรชั่วคราว จำนวน ๗๐ คน พร้อมทั้งกล่าวนำสมาชิกปฏิญาณตนว่าจะซื่อสัตย์ สุจริต ต่อราษฎร และต่อคณะราษฎร โดยจะยึดมั่นในหลัก ๖ ประการของคณะราษฎร ซึ่งได้ประกาศให้ทราบโดยทั่วกันแล้ว^๑

ผลการประชุมครั้งนี้ปรากฏว่าที่ประชุมตกลงเลือก พระยามโนปกรณนิติธาดา เป็นประธานกรรมการราษฎร (นายกรัฐมนตรี) ทำหน้าที่ดำเนินการจัดตั้งคณะรัฐบาล เพื่อบริหารประเทศตามระบอบประชาธิปไตยต่อไป^๒

สำหรับการเลือกตำแหน่งประธานกรรมการราษฎรนั้น พระยาพลพลพยุหเสนา เคยเสนอชื่อที่ประชุมคณะราษฎร ให้พระองค์เจ้าบวรเดช เข้ารับตำแหน่งนี้ แต่ได้รับการคัดค้านจากสมาชิกบางคนของคณะราษฎร เพราะเกรงว่าพระองค์เจ้าบวรเดชจะใช้ระบบเผด็จการ และยังเป็นพระบรมวงศ์านุวงศ์อีกด้วย ดังนั้นคณะราษฎรจึงเห็นควรให้พระยามโนปกรณนิติธาดา รับตำแหน่งนี้ตามข้อเสนอของหลวงประดิษฐมนูธรรม^๓

การที่คณะราษฎรเลือกพระยามโนปกรณนิติธาดา เป็นผู้นำในการบริหารบ้านเมืองนั้น อาจสืบเนื่องมาจากสาเหตุ ๒ ประการด้วยกัน คือ

^๑ รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ ๑/๒๔๗๕, วันอังคารที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕.

^๒ เรื่องเดียวกัน.

^๓ แผนกเก็บ สสร. ปีที่ ๒๔, หน้า ๔/๒๔, เรื่องการเปลี่ยนแปลงการปกครอง.

๑. เพื่อประสานรอยร้าวระหว่างสถาบันกษัตริย์กับคณะราษฎร เป็นที่ทราบกันโดยทั่วไปในขณะนั้นว่า ภายหลังจากการเปลี่ยนแปลงการปกครองคณะราษฎรได้กล่าวโจมตีสถาบันกษัตริย์อย่างรุนแรง แต่มิได้รับการตอบโตจากองค์พระมหากษัตริย์หรือพระบรมวงศานุวงศ์แต่อย่างใด โดยเฉพาะพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวนั้น พระองค์ทรงยินยอมมอบอำนาจการปกครองให้แก่คณะราษฎรด้วยดี พร้อมทั้งออกพระราชบัญญัตินิรโทษกรรมให้แก่คณะราษฎรอีกด้วย ดังนั้นการเลือกพระยามโนปกรณนิติธาดา ซึ่งเป็นขุนนางเก่าที่มีคุณวุฒิ และมีความใกล้ชิดกับพระบรมวงศานุวงศ์เป็นอย่างดี อาจจะช่วยคลี่คลายความตึงเครียดระหว่างสถาบันกษัตริย์และคณะราษฎรลงได้

๒. เพื่อแสดงเจตนาอันบริสุทธิ์ของคณะราษฎรในการเปลี่ยนแปลงการปกครอง นายปรีดี พนมยงค์ ได้แสดงข้อคิดเห็นว่าการที่คณะราษฎรจะเป็นหัวหน้าบริหารราชการแผ่นดินนั้นย่อมจะเป็นที่ครหาแก่ประชาชนว่า ได้ทำการยึดอำนาจเพื่อความมักใหญ่ใฝ่สูง จึงไม่เป็นการสมควรที่คณะราษฎรคนหนึ่งคนใดจะรับตำแหน่งนี้^๑ ดังนั้นการเลือกพระยามโนปกรณนิติธาดา จึงเป็นการเหมาะสมต่อสถานการณ์ในขณะนั้น

ถึงแม้คณะราษฎรจะไม่ได้เข้ามาเป็นผู้นำให้การบริหารบ้านเมืองโดยตรงก็ตาม แต่คณะราษฎรก็มีส่วนร่วมในการบริหารประเทศตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ การปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราว พ.ศ. ๒๔๗๕ ซึ่งระบุว่าในชั้นต้นนี้คณะราษฎรเป็นผู้เลือกบุคคลเข้าดำรงตำแหน่งผู้แทนราษฎรชั่วคราวจำนวน ๓๐ คน เพื่อทำหน้าที่ชั่วคราวไปจนกว่าจะมีการเลือกตั้ง ดังนั้นเสียงส่วนมากในสภา จึงเป็นของคณะราษฎร แสดงให้เห็นว่าคณะราษฎรสามารถที่จะควบคุมการบริหารงานของรัฐบาลได้ นอกจากนี้จะสังเกตได้ว่ารัฐมนตรีในรัฐบาลของพระยามโนปกรณนิติธาดานั้น ประกอบด้วยสมาชิกของคณะราษฎร คือ ๑๐ คนจากจำนวนทั้งสิ้น ๑๔ คน ดังนั้นสภาพของ

^๑ เรื่องเดียวกัน.

รัฐบาลพระยามโนปกรณนิติธาดา จึงเปรียบเสมือนกับรัฐบาลหุ่น ซึ่งมีคณะราษฎร เป็นผู้บังคับการอยู่เบื้องหลัง

ในระยะแรกของการเปลี่ยนแปลงการปกครองนั้น คณะราษฎรจำเป็นต้องหาคะแนนนิยมจากประชาชนพร้อมทั้งกำจัดฝ่ายตรงข้ามซึ่งอาจจะยุยงให้ราษฎรเกลียดชังคณะราษฎร ดังนั้นคณะราษฎรจึงใช้วิธีการ ๓ ประการ เพื่อรักษาเสถียรภาพและความมั่นคงของคณะราษฎรไว้ กล่าวคือ

๑. ส่งตัวแทนออกไปแสดงปราศรัยยังสถานที่ต่าง ๆ คณะราษฎรได้ส่งตัวแทนออกไปแสดงปราศรัยทั้งในพระนครและต่างจังหวัด ซึ่งมีสาระสำคัญพอสรุปได้ดังนี้คือ

ก) กล่าวถึงหลักสำคัญของธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยาม พ.ศ. ๒๔๗๕ ใจความต่อไปนี้

๑. ประชาชนเป็นใหญ่ หรือมีอำนาจสูงสุดในกิจการบ้านเมืองซึ่งเป็นของราษฎรทุกคน
๒. ผู้แทนราษฎรมีเสียงในการปกครองบ้านเมืองหรือใช้อำนาจการปกครองแทนราษฎร
๓. พระเจ้าแผ่นดินทรงต้องดำเนินการปกครองด้วยความเห็นชอบของราษฎร^๒

ข) กล่าวถึงความจำเป็นของคณะราษฎรที่ยังคงดูแลกิจการบ้านเมืองว่า "ในเบื้องต้นอันเป็นหัวเลี้ยวหัวต่อของการเปลี่ยนแปลงการปกครองใหม่ กิจการทุกอย่างยังไม่เรียบร้อย คณะราษฎรจึงต้องรักษาอำนาจการปกครองไว้ให้แก่ราษฎรไปพลางก่อน"^๓

^๑แผนกเก็บ สสร. ปีที่ ๑๑, หน้า ๑๑/๔๔, เรื่องคณะราษฎรส่งผู้แทนไปปราศรัย.

^๒เรื่องเดียวกัน.

^๓เรื่องเดียวกัน.

๒. ส่งสายลับสอดส่องดูแลความเคลื่อนไหวและแนวความคิดของบุคคลใน
วงการต่าง ๆ ที่มีต่อคณะราษฎร

คณะราษฎรได้ส่งหน่วยสืบราชการลับไปสังเกตการณ์และฟังข่าวคราว
ความเคลื่อนไหวของบุคคลในวงการต่าง ๆ ทั้งในพระนครและต่างจังหวัด ปรากฏว่า
คณะราษฎรได้รับรายงานลับเป็นจำนวนมาก ล้วนแต่เป็นการวิพากษ์วิจารณ์เกี่ยวกับการ
ยึดอำนาจของคณะราษฎรแทบทั้งสิ้น^๑ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ก) รายงานการสืบราชการลับของสมาชิกคณะราษฎรจังหวัดนครราชสีมา
ลงวันที่ ๑๐ สิงหาคม ๒๔๗๕. ซึ่งได้รายงานต่อพระยาพลพลพยุหเสนา ความว่า
เมื่อต้นเดือนสิงหาคม ๒๔๗๕ มีนายทหารคนหนึ่งกับข้าราชการพลเรือนพุดกันที่ร้าน
อาหาร และเครื่องคิมแห่งหนึ่งในจังหวัดนครราชสีมา นายทหารพูดว่า "ท่านพระยา
พลพลพยุหเสนา กับพวกโกทำการเปลี่ยนแปลงการปกครองแผ่นดินคราวนี้เท่าที่
สังเกตมาแล้วรู้สึกว่าจะไม่มีการยุติธรรมหรือทำเพื่อชาติเลย เขาทำเพื่อพวกพ้องและ
คณะของเขาเท่านั้น ถ้าใครไม่ใช่พวกพ้องหรือคณะเขาแล้ว อย่างดีที่สุดก็ถูกโยก
ย้ายลับเปลี่ยนไปหน้าที่ดูแลตำแหน่งต่าง ๆ"^๒

ข) จดหมายของ นาย ถ. กัณวีประสาตร์ ลงวันที่ ๑๑ สิงหาคม ๒๔๗๕
ถึงผู้บัญชาการทหารบก ความว่า "ตามเสียงที่เขาพูดกันนั้นว่า เหตุที่จะเกิดจลาจล
ใหญ่ขึ้นก็เชื่อว่าคงเกิดในวงทหารนั่นเอง เป็นส่วนที่ค่อนข้างแน่นกว่าทางอื่นและคาดว่าอาจ
มีการจลาจลขึ้นอีก เพราะมีนายทหารและพลทหารบางคนที่ยังรับราชการอยู่ยังมีใจ
จงรักภักดีต่อเจ้า โดยมีไตแสดงออกนอกหน้าและคงจะเป็นคนที่เจ้าอุทหนุนชูบเลี้ยง
เป็นการส่วนตัว นอกจากนี้นายทหารและพลทหารพวกที่ลงมือกระทำการในครั้งนี้
ยังไม่ได้รับบำเหน็จรางวัล เป็นสินน้ำใจพิเศษสมกับความเห็นเหนื่อยซึ่งเป็นสาเหตุ
ให้พวกเหล่านี้ได้รับความน้อยใจมานาน ถึงกับจะมีใจทุจริตต่อการจลาจลขึ้นอีก"^๓

^๑แผนกเก็บ สดร. ปีกที่ ๔๔' แฟ้มที่ ๓๕/๔๔, เรื่องรายงานผู้สืบราชการลับ.

^๒เรื่องเดียวกัน

^๓เรื่องเดียวกัน

ตัวอย่างจดหมายลับดังกล่าว พอจะเป็นหลักฐานยืนยันให้เห็นว่าการเปลี่ยนแปลงการปกครอง เมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕ นั้นยังมีบุคคลบางกลุ่มที่ไม่เห็นชอบด้วย และบางกลุ่มเข้าร่วมกับคณะราษฎรก็เพื่อผลประโยชน์ส่วนตัวมากกว่าความต้องการที่จะให้เมืองไทยเป็นประชาธิปไตย

สำหรับความรู้สึกรวมของประชาชนโดยทั่วไป การปฏิวัติ ๒๔๗๕ นั้น เป็นไปในลักษณะของการรับรู้อย่างปกติทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะนิสัยของคนไทยนั้นมีความเห็นว่า ไม่ใช่หน้าที่ของสามัญชนที่จะเข้าไปเกี่ยวข้องกับเรื่องการเมืองและการปกครอง และการเปลี่ยนแปลงการปกครองในครั้งนั้นซึ่งถือว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญของไทยก็ตาม แต่ก็เป็นการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการปกครองเท่านั้น ส่วนโครงสร้างทางเศรษฐกิจ และสังคมนั้นมิได้รับผลกระทบกระเทือนแต่อย่างใด จึงทำให้ประชาชนขาดความสนใจต่อการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในครั้งนี้ ซึ่งได้สร้างความแปลกประหลาดใจให้แก่บรรดาชาวต่างประเทศในขณะนั้นเป็นอย่างมาก ดังกับกล่าวแสดงความคิดเห็นว่า "จะหาราชรัฐประเทศใดเลือกเป็นเหมือนชาวสยามเป็นไม่มี ถึงแม้เหตุการณ์ ในวันที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕ จะน่าตื่นเต้นเพียงไร กรุงเทพฯ ก็ยังสงบเรียบร้อย รถหารที่วิ่งชวักไขว่คามถนนก็มีได้กระทำไหมหาชนตื่นเต้นแต่อย่างใด"^๑

ก) การเซ็นเซอร์หนังสือพิมพ์ เพื่อป้องกันการวิพากษ์วิจารณ์โจมตีคณะราษฎรจากหนังสือพิมพ์ พระยาพหลพลพยุหเสนา ได้มีคำสั่งให้เซ็นเซอร์หนังสือพิมพ์ทุกฉบับ ตั้งแต่วันที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕ เป็นต้นไป โภยให้เจ้าของหนังสือพิมพ์และบรรณาธิการปฏิบัติดังนี้" ขอประกาศแก่เจ้าของและผู้จัดการหนังสือพิมพ์ของทุกฉบับว่า หนังสือพิมพ์ที่ออกตั้งแต่วันที่ เป็นต้นไป จะต้องนำคนเรื่องมาให้ผู้รักษาพระนครฝ่ายทหารตรวจ ณ พระที่นั่งอนันตสมาคม ก่อนจะพิมพ์ เจ้าของและ

^๑ดวงประทีปรายสัปดาห์, วันที่ ๑ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๗๕.

ผู้จัดการหนังสือพิมพ์ผู้ใดชักชวนผู้รักษาพระนครจะใช้อำนาจที่มีอยู่ปิดโรงพิมพ์ทันที"^๑

ในขณะที่ผู้รักษาพระนครฝ่ายทหารล่าเป็นภาระจัดการระบบการบริหารประเทศ ผ่านทางรัฐบาลพระยามโนปกรณนิติธาดา และเตรียมป้องกันการโจมตีจากฝ่ายตรงข้ามนั้น จอมพล ป. พิบูลสงคราม ซึ่งเป็นผู้ก่อการปฏิวัติรุ่นหนุ่มก็ได้รับความไว้วางใจจากผูก่อการปฏิวัติอาวุโสให้เข้าดำรงตำแหน่งทางการเมืองถึง ๒ ตำแหน่ง คือ ผู้แทนราษฎรชั่วคราว และ รัฐมนตรีร่วมรัฐบาลพระยามโนปกรณนิติธาดา ถึงแม้ตำแหน่งทั้งสองจะไม่ใช่ตำแหน่งที่สำคัญก็ตาม แต่ก็ยังเป็นพื้นฐานเบื้องต้นของการดำเนินชีวิตทางการเมืองและการปกครองของ จอมพล ป. พิบูลสงคราม ซึ่งทำให้จอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้เข้าไปคลุกคลีกับวงการเมืองอย่างใกล้ชิด และเป็นโอกาสให้ จอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้แสดงความสามารถทางการทหารเพื่อแก้ไขสถานการณ์ทางการเมืองภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง

ง. จอมพล ป. พิบูลสงคราม กับความแตกแยกภายในของคณะราษฎร

เมื่อการเปลี่ยนแปลงการปกครองสำเร็จลง แทนที่คณะราษฎรจะร่วมมือซึ่งกันและกันในการบริหารประเทศตามหลัก ๒ ประการที่วางไว้ กลับปรากฏว่าบรรดาผู้นำของคณะราษฎร ได้เกิดเรื่องบาดหมางใจกันทั้งทางส่วนตัวและส่วนรวม อันเป็นต้นเหตุของความแตกแยกภายในคณะราษฎร ในระยะต่อมาและนำไปสู่การปฏิวัติยึดอำนาจการปกครองอีกครั้งหนึ่ง เมื่อวันที่ ๒๐ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๖

ปัจจัยสำคัญที่นำไปสู่ความแตกแยกภายในของคณะราษฎรนั้นพอที่จะสรุปได้

๒ ประการ คือ

๑. ความแตกแยกทางการเมือง เนื่องจากผูก่อการปฏิวัติฝ่ายทหารเป็นกำลังสำคัญในการยึดอำนาจการปกครอง เมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕

^๑"ประกาศผู้รักษาพระนครฝ่ายทหาร" ถวัลย์ ฉบับพิเศษ, วันที่ ๒๕ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕.

ดังนั้นบทบาทสำคัญในการควบคุมสถานะการณ์ภายในประเทศและจัดการปกครอง
ประเทศชั่วคราวในขณะนั้นจึงอยู่ในความรับผิดชอบของผู้นำฝ่ายทหาร เช่น การตั้ง
ผู้รักษาพระนครฝ่ายทหาร และการแต่งตั้งผู้แทนราษฎรชั่วคราว จำนวน ๘๐ คน
เพื่อพิจารณาร่างรัฐธรรมนูญฉบับถาวร ล้วนแล้วแต่เป็นพฤติกรรมของผู้นำฝ่ายทหาร
ทั้งสิ้น

ผู้นำฝ่ายทหารที่มีบทบาทสำคัญต่อการดำเนินปฏิวัติครั้งนี้ก็คือ พ.อ.พระยา
พลพลพยุหเสนา และ พ.อ.พระยาทรงสุรเดช ดังนั้นเมื่อการยึดอำนาจสำเร็จลง
ทั้งสองท่านจึงรับตำแหน่งที่สำคัญทางการทหารติดเทียมกัน กล่าวคือ พ.อ.พระยาพล-
พลพยุหเสนา ในฐานะหัวหน้าคณะปฏิวัติ ดำรงตำแหน่งผู้บัญชาการทหารบก ส่วน
พ.อ.พระยาทรงสุรเดช ซึ่งเป็นผู้วางแผนการปฏิวัตินั้น เข้ารับตำแหน่งรองผู้บัญชาการ
ทหารบกฝ่ายธุรการ ถึงแม้ พ.อ.พระยาทรงสุรเดช จะอยู่ในตำแหน่งรองจาก
พ.อ.พระยาพลพลพยุหเสนาก็ตาม แต่โดยทางปฏิบัติแล้ว พ.อ.พระยาพลพลพยุหเสนา
ก็ยินยอมให้ พ.อ.พระยาทรงสุรเดช สั่งราชการในตำแหน่งผู้บัญชาการทหารบกอยู่
เสมอ^๑ เมื่องานมีลักษณะก้าวก้าวซึ่งกันและกันจึงกลายเป็นคนเหตุของความขัดแย้ง
ในคำส่วนตัว เพราะปรากฏว่า พระยาทรงสุรเดช ไล่สั่งราชการต่าง ๆ ด้วย
ตนเอง โดยมีใต้ปรีษาพระยาพลพลพยุหเสนา เข้าทำนองเผด็จการคนเดียว^๒
ดังนั้นในระยะต่อมาจึงมีการต่อว่าซึ่งกันและกันอันเป็นลักษณะของการแย่งชิงอำนาจ
ซึ่งกันและกัน^๓

^๑ เสาวรักษ์, ตัวตายแต่ชื่อยัง, (พระนคร : เกอกูลการพิมพ์, ๒๕๐๘)
หน้า ๒๒๘.

^๒ เสวเทียน ศุภโสภณ, ชีวิตทางการเมืองของพระยาถนอัครเนย์, (พระนคร :
วัชรินทร์การพิมพ์ ๒๕๑๘) หน้า ๑๑๖.

^๓ เสาวรักษ์, ตัวตายแต่ชื่อยัง, หน้า ๒๑๘.

ในขณะนั้น จอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นนายทหารคนสนิทของ พระยา-
พลพลพยุหเสนา และเคยมีเรื่องบาดหมางใจกับ พระยาทรงสุรเดชมาก่อนเปลี่ยน
แปลงการปกครองด้วยเรื่องการปรับปรุงกองทัพบก ซึ่งพระยาทรงสุรเดชนิยมการปรับ
ปรุงกองทัพตามแบบของเยอรมัน ส่วน จอมพล ป. พิบูลสงคราม นั้นนิยมระเบียบแบบ
แผนกองทัพของฝรั่งเศส ครั้นเมื่อการปฏิวัติเสรีจลันแรงพระยาทรงสุรเดชก็ยังไม่ลื
เลืกความคิดที่จะจัดระเบียบแบบแผนทางทหารตามอุดมคติของตน ดังนั้นพระยาทรง-
สุรเดช จึงได้ดำเนินการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงภายในกองทัพบกในระยะเวลาอันรวด
เร็ว มีการยุบกรมกองทหารต่าง ๆ ลงมาเป็นกองทัพ ใหญ่กองทัพต่าง ๆ ขึ้นตรงต่อ
ผู้บังคับการและให้ผู้บังคับการทหารเหล่าต่าง ๆ ขึ้นตรงต่อผู้บัญชาการทหารบก^๑ ซึ่ง
มีตนทำหน้าที่เป็นผู้ช่วยและมีสิทธิเท่าเทียมกับผู้บัญชาการทหารบก

การสั่งโยกย้ายทหารครั้งนี้มีข่าวว่า จอมพล ป. พิบูลสงคราม ถูกสั่งให้
ย้ายไปประจำกรมยกบัตร ซึ่งเป็นกรมที่ไม่ได้เกี่ยวข้องกับภาระความกำลังที่สำคัญ^๒
แต่พระยาทรงสุรเดช อาจได้รับการหักท้วงจากพระยาพลพลพยุหเสนา จึงทำให้
จอมพล ป. พิบูลสงคราม ยังคงประจำอยู่กรมทหารปืนใหญ่ตามเดิม

ข่าวการถูกโยกย้ายครั้งนี้ยอมทำให้ จอมพล ป. พิบูลสงคราม เข้าใจสภาพ
ของตนได้คือว่า พระยาทรงสุรเดช พยายามลดอำนาจและอิทธิพลของตนและยังแสดง
ให้เห็นว่าพระยาทรงสุรเดช ไม่ถือว่าตนเป็นพรรคพวกด้วยความซุนซ่องใจดังกล่า
วคงจะทำให้ จอมพล ป. พิบูลสงคราม รอโอกาสที่จะตอบโต้พฤติกรรมของพระยาทรง-
สุรเดช ในโอกาสต่อไป ซึ่งจะเห็นได้ว่าเมื่อ จอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้ขึ้นมาเป็น

^๑"ประกาศจัดระเบียบป้องกันราชอาณาจักร" ราชกิจจานุเบกษา, เล่มที่ ๘๘
แผนกกฎหมาย (วันที่ ๖ กรกฎาคม ๒๔๗๕) หน้า ๑๕๐.

^๒ละเอียดยุทธศาสตร์, "บันทึกความทรงจำท่านผู้หญิงละเอียดยุทธศาสตร์" เบื้องแรกประชาธิปไตย, หน้า ๕๗๐ และ ประยูร ภมรมนตรี, พลโท, ชีวิต ๕ แผ่นดิน-
ของข้าพเจ้า, หน้า ๕๐๘.

นายกรัฐมนตรีแล้ว จอมพล ป. พิบูลสงคราม ใฝ่พยายามทุกวิถีทางที่จะกำจัดอิทธิพลของ พระยาทรงสุรเดช ให้หมดสิ้นไป ซึ่งมีผลให้พระยาทรงสุรเดชต้องถูกเนรเทศออกไปอยู่นิโคจีน จนวาระสุดท้ายของชีวิต

ลักษณะความแตกแยกทางทหารดังกล่าวยอมทำให้สมาชิกคณะราษฎรฝ่ายทหารแบ่งออกเป็น ๒ ฝ่าย คือ ฝ่ายของพระยาพหลพลพยุหเสนา กับพระยาทรงสุรเดช ดังนั้นจึงเกิดภาวะตึงเครียดขึ้นภายในวงการทหารในขณะนั้น

๕. เรื่องเค้าโครงเศรษฐกิจของ นายปรีดี พนมยงค์ นายปรีดี พนมยงค์ ผู้ซึ่งได้ชื่อว่าเป็นมันสมองของคณะปฏิวัติ และเป็นบุคคลสำคัญในการร่างรัฐธรรมนูญจึงได้รับมอบหมายจากคณะราษฎรให้เป็นผู้พิจารณาจัดร่างเค้าโครงเศรษฐกิจของประเทศเพื่อดำเนินการตามหลัก ๒ ประการของคณะราษฎร ในข้อที่ ๓ ซึ่งระบุว่ารัฐบาลใหม่จะวางเค้าโครงเศรษฐกิจแห่งชาติโดยจะไม่ปล่อยให้ประชาชนนอกอยาก แต่เมื่อ นายปรีดี พนมยงค์ นำเค้าโครงเศรษฐกิจเสนอต่อที่ประชุมคณะราษฎรและรัฐบาล ปรากฏว่าได้รับการวิพากษ์วิจารณ์ ว่าเค้าโครงเศรษฐกิจนั้นมีลักษณะเป็นแบบโซเซียลลิสต์ โดยเฉพาะพระยาทรงสุรเดชนั้นได้คัดค้านเค้าโครงเศรษฐกิจที่ นายปรีดี พนมยงค์ จัดทำขึ้นอย่างรุนแรง พระประศาสน์พิทยายุทธ หลวงสิทธิสงครามชัย และ พลโทประยูร ภมรมนตรี ก็ให้ความเห็นเช่นเดียวกับพระยาทรงสุรเดช^๑

ดังนั้นลักษณะเค้าโครงเศรษฐกิจของนายปรีดี พนมยงค์ จึงกลายเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้คณะราษฎรแตกแยกกันอย่างชัดเจน เพราะผู้ก่อการปฏิวัติที่ยังนิยมพระมหากษัตริย์เกิดความหวาดหวั่นว่า พวกก่อการปฏิวัติหัวสมัยใหม่จะนำเอาลัทธิคอมมิวนิสต์มาใส่กับประเทศไทย ทั้ง ๆ ที่ก่อนร่างรัฐธรรมนูญนั้นพระยาทรงสุรเดช ได้ยากับ นายปรีดี พนมยงค์ แล้วว่า เมืองไทยจะเป็นประชาธิปไตยโดยมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข

^๑ รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี, วันที่ ๒๘ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๗๕.

สำหรับพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อทรงพิจารณาเค้าโครงเศรษฐกิจของนายปรีดี พนมยงค์ แล้วทรงมีพระราชวินิจฉัยส่วนพระองค์ที่คล้ายคลึงกับพระยาทรงสุรเดช และพรรคพวก เพราะทรงเห็นว่า เค้าโครงเศรษฐกิจดังกล่าวนี้มีลักษณะ เช่นเดียวกับของสตาลินที่ประเทศรัสเซียกำลังใช้อยู่

สำหรับพวกก่อกองปฏิวัติหัวสมัยใหม่ซึ่งทำหน้าที่เป็นสมาชิกที่มีเสียงข้างมากในสภา นั้น มีความเข้าใจที่ว่า นายปรีดี พนมยงค์ มีความตั้งใจที่จะปรับปรุงระบอบเศรษฐกิจของประเทศโดยสุจริตใจ มิได้มุ่งหวังที่จะนำเอาลัทธิคอมมิวนิสต์เข้ามาใช้กับประเทศไทย ดังที่พระยาทรงสุรเดชหรือคนอื่น ๆ เข้าใจ ทั้งนี้เพราะ นายปรีดี พนมยงค์ สนใจเรื่องลัทธิเศรษฐกิจมาตั้งแต่สมัยเรียนอยู่ ณ ประเทศฝรั่งเศส และคิดหาทางที่จะปรับปรุงความเป็นอยู่ของประชาชนด้วยความเห็นอกเห็นใจชีวิตคนยากจน จึงมุ่งหมายที่จะทำการเปลี่ยนแปลงการปกครองให้คงรูป ทั้งด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม^๒

ส่วนพระยามโนปกรณนิติธาดา ซึ่งเป็นผู้นำของประเทศในขณะนั้น ถึงแม้จะอยู่ในความควบคุมของคณะราษฎรก็ตาม แต่พระยามโนปกรณนิติธาดา ก็มีแนวโน้มที่พยายามจะลดอิทธิพลของคณะราษฎรลง ด้วยการออกคำสั่งห้ามข้าราชการ ทหาร พลเรือน และสมาชิกสภา เข้าเป็นสมาชิกสภาการเมือง และกำหนดให้สมาคมคณะราษฎรเปลี่ยนวัตถุประสงค์ใหม่ ไม่ให้เกี่ยวข้องกับการเมือง กวرتที่พระยามโนปกรณนิติธาดากลับออกคำสั่งดังกล่าว อาจจะเป็นเพราะพระยาทรงสุรเดชซึ่งเป็นผู้คุม

^๑ ชัยอนันต์ สมุทวณิช และชัชศศิยา กรวรรณสุต (บูรพาบรรณ), เอกสารการเมืองการปกครอง; (พระนคร : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิชย์ ๒๕๑๔). หน้า ๓๕๔ - ๓๕๕.

^๒ ประยูร ภมรมนตรี, พลโท, ชีวิต ๕ แผ่นดินของข้าพเจ้า, หน้า ๒๑๑.

^๓ รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี, วันที่ ๑๖ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๗๕.

กำลังทหารส่วนใหญ่ของประเทศขณะนั้นได้แตกออกจากกลุ่มของพระยาพหลพลพยุหเสนา และผู้ก่อการหัวสมัยใหม่ มาเข้ากับฝ่ายรัฐบาล เพราะพระยามโนปกรณนิติธาดาและพระยาทรงสุรเดช ต่างก็เป็นผู้ที่นิยมในระบบกษัตริย์เหมือนกัน ดังนั้นรัฐบาลพระยามโนปกรณนิติธาดาจึงไม่ยอมรับเค้าโครงเศรษฐกิจของนายปรีดี พนมยงค์ เข้ามาเป็นหลักในการปรับปรุงระบบเศรษฐกิจของประเทศ

ความเข้าใจเกี่ยวกับเค้าโครงเศรษฐกิจของนายปรีดี พนมยงค์ ไปคนละทิศละทางเช่นนี้ จึงทำให้เกิดการโต้เถียงกันอย่างรุนแรงขึ้นแตกหักอันเป็นต้นเหตุสำคัญให้คณะราษฎรแตกแยกกันโดยไม่สามารถจะรวมกันได้อีกต่อไป

แนวความคิดเห็นเกี่ยวกับเค้าโครงเศรษฐกิจนี้ได้ถูกกล่าวยุติเข้าสู่ที่ประชุมสภา เพราะปรากฏว่าสมาชิกฝ่ายค้านซึ่งส่วนมากเป็นพรรคพวกของนายปรีดี พนมยงค์ นั้น ได้อภิปรายโจมตีรัฐบาลอย่างรุนแรงทุก ๆ ครั้งที่มีการประชุมสภา และมีการกล่าวประนามสมาชิกผู้ใหญ่ว่า เป็นพวกที่หัวโบราณ การโต้เถียงรุนแรงถึงขั้นจะตำร้ายกันกลางสภา เพื่อขจัดปัญหาซึ่งอาจมีการปะทะกันในสภา พระยาทรงสุรเดชจึงเสนอคณะรัฐมนตรีห้ามสมาชิกสภานำอาวุธเข้าที่ประชุมสภาและให้มีการตรวจคนอาวุธสมาชิกฯ ก่อนเข้าประชุม ซึ่งก่อให้เกิดสมาชิกฯ ส่วนมากไม่พอใจ ดังนั้นในการประชุมสภา เมื่อวันที่ ๓๑ มีนาคม ๒๔๗๖ เพื่อพิจารณางบประมาณประจำปี พ.ศ. ๒๔๗๖ จึงมีการอภิปรายโจมตีรัฐบาลอย่างรุนแรงมากกว่าทุก ๆ ครั้งที่ผ่านมา^๒

^๑ปรีดี พนมยงค์, บางเรื่องเกี่ยวกับการตั้งคณะราษฎรและระบอบประชาธิปไตย, (พระนคร : โรงพิมพ์นิติเวสต์, ๒๕๑๘), หน้า ๒๑.

^๒รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎรสมัยที่ ๑ ครั้งที่ ๕๕/๒๔๗๖, วันที่ ๓๑ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๗๖.

เมื่อเหตุการณ์ในสภา มีท่าทีว่าจะเป็นเรื่องลุลกลามใหญ่โตต่อไป พระยามโนปกรณนิติธาดา จึงออกพระราชกฤษฎีกายุบสภา และตั้งรัฐธรรมนูญบางมาตรา พร้อมทั้งจัดตั้งรัฐมนตรีชุดใหม่ โดยให้เหตุผลต่อการกระทำครั้งนี้ว่า

๑. คณะรัฐมนตรีมีความเห็นแตกแยกเป็น ๒ พวก พวกหนึ่งมีความเห็นชอบปรารภจะวางนโยบายเศรษฐกิจไปในทางอันมีลักษณะเป็นคอมมิวนิสต์ อีกพวกหนึ่งซึ่งเป็นฝ่ายเห็นข้างมาก ไม่เห็นด้วยกับโครงการนั้น โดยเห็นว่านโยบายเช่นนี้จะนำมาซึ่งความหายนะแก่ราษฎร และเป็นมหัศจรรย์แก่ความมั่นคงของประเทศ ความเป็นไปของคณะรัฐมนตรีดังกล่าวแล้ว เป็นภาวะสุดแสนจะทนทานได้

๒. สภานี้ประกอบด้วยสมาชิกแต่งตั้งขึ้นชั่วคราวไม่สมควรที่จะวางระเบียบนโยบายเศรษฐกิจใหม่ เป็นการเปลี่ยนแปลงของเก่าอันมีอยู่เดิมประจำเป็นการฉกฉวยแผ่นดินและสมาชิกผู้เพียรกระทำเช่นนั้นเลื่อมใสต่อรัฐมนตรีอันมีจำนวนข้างน้อย

๓. สภากับคณะรัฐมนตรีมีความเห็นแตกแยกกันเป็นที่น่ากลัวอันตรายแก่ความมั่นคงของประเทศ ก่อให้เกิดความหวาดเสียวและความไม่แน่นอนให้แก่ประชาชน

๔. ฐานะของสภาและคณะรัฐมนตรีเท่าที่เป็นอยู่เช่นนี้ จะปล่อยให้คงอยู่อีกไม่ได้

การกระทำของพระยามโนปกรณนิติธาดา ดังกล่าว ได้สร้างความขุ่นเคืองให้แก่สมาชิกคณะราษฎรที่นิยม นายปรีดี พนมยงค์ เป็นอย่างมาก อาทิเช่น นายควง อภัยวงศ์ ซึ่งเป็นมิตรสนิทของ นายปรีดี พนมยงค์ ตั้งแต่สมัยอยู่ฝรั่งเศส^๒ ได้กล่าว

^๑พระราชกฤษฎีกาให้ปิดการประชุมสภาผู้แทนราษฎรและตั้งรัฐมนตรีชุดใหม่ พุทธศักราช ๒๔๙๖" และ "แถลงการณ์ของรัฐบาล", ราชกิจจานุเบกษาพิเศษ เล่ม ๕๐ ตอน ๒ (๑ เมษายน ๒๔๙๖), หน้า ๑ - ๘.

^๒สัมภาษณ์ คุณหญิงเลขา อภัยวงศ์, วันที่ ๒๐ พฤศจิกายน ๒๕๑๕.

วิจารณ์พฤติกรรมการของพระยามโนปกรณนิติธาดาในครั้งนี้ว่า

...การกระทำครั้งนี้ รู้สึกว่าคณะรัฐมนตรีนี้จะกลับกลายเป็นคิกเคเตเตอร์ไปเสียแล้ว อำนาจสภาฯ ย่อมอยู่เหนือคณะรัฐมนตรี ซึ่งทราบอยู่ทุกคนแล้ว การกระทำครั้งนี้ทำให้เกิดความระส่ำระสายอับอายขายหน้า เพราะไหนหนังสือพิมพ์จะนำลงไป เป็นคน ที่คณะรัฐมนตรีไปขอความช่วยเหลือทางการเงิน จึงอยากไถนาบุญแดงในเรื่องนี้ว่า เหตุใดจึงไม่ไวใจเขา หรือจะเดินแบบคิกเคเตเตอร์-ชิปก็ใหญ่ไป...

ภายหลังการประกาศยุบสภาแล้ว รัฐบาลพระยามโนปกรณนิติธาดา ได้ออกพระราชบัญญัติว่าด้วยคอมมิวนิสต์ ซึ่งมีบทลงโทษผู้สนับสนุนและส่งเสริมคอมมิวนิสต์ไม่ว่าด้วยวาจา หรือลายลักษณ์อักษร หรือเอกสารตีพิมพ์ หรือด้วยอุบายใด ๆ ก็ตาม มีโทษจำคุก ๑๐ ปี และปรับไม่เกิน ๕,๐๐๐ บาท ผู้ที่เป็นหัวหน้าเป็นผู้จัดการสมาชิกของสมาคมใด ๆ ไม่ว่าจะ เป็นสมาคมหรือไม่ก็ตาม แต่เป็นสมาคมสนับสนุนคอมมิวนิสต์ให้จำคุก ๑๐ ปี และปรับไม่เกิน ๕,๐๐๐ บาท เช่นเดียวกัน^๒

การออกพระราชบัญญัติคอมมิวนิสต์ดังกล่าว เป็นการแสดงเจตนาของรัฐบาลที่จะกำจัดอิทธิพลของ นายปรีดี พนมยงค์ ที่มีอยู่ในขณะนั้น และเชื่อว่า การกระทำของรัฐบาลในครั้งนี้จะต้องมีพระยาทรงสุรเดช เป็นผู้ให้การสนับสนุนอยู่เบื้องหลังเพราะลำพังพระยามโนปกรณนิติธาดาไม่มีอำนาจและอิทธิพลพอที่จะกล้าดำเนินการสำคัญ ๆ เช่นนี้ได้

ต่อมาไม่นาน รัฐบาลของพระยามโนปกรณนิติธาดา ก็ได้ขอร้องให้ นายปรีดี พนมยงค์ เดินทางออกไปพักแรมยังต่างประเทศ โดยรัฐบาลเป็นผู้ออกค่าใช้จ่ายให้

^๑ คีตก่า, หลุมศพสยาม, (พระนคร : โอเคียนการพิมพ์, ๒๕๐๘) หน้า ๕๕๐.

^๒ "พระราชบัญญัติว่าด้วยความเป็นคอมมิวนิสต์ พุทธศักราช ๒๔๗๖" ราชกิจจานุเบกษา, เล่ม ๕๐, แผนกกฎหมาย, (๒ เมษายน ๒๔๗๖), หน้า ๑๐.

ปีละ ๑,๐๐๐ ปอนด์ ดังนั้น นายปรีดี พนมยงค์ จึงออกเดินทางจากประเทศไทยไป
พำนักยังประเทศฝรั่งเศส เมื่อวันที่ ๑๒ เมษายน ๒๔๗๖ ท่ามกลางความเศร้า
สลัดใจของสมาชิกคณะราษฎรส่วนมาก จากพฤติกรรมอันสืบเนื่องมาจากความแตก
แยกของทหารและแนวความคิดเกี่ยวกับเค้าโครงเศรษฐกิจของ นายปรีดี พนมยงค์
นั้นย่อมเป็นหลักฐานที่แสดงให้เห็นถึงความแตกแยกภายในคณะราษฎร ภายหลังจาก
เปลี่ยนแปลงการปกครองได้เป็นอย่างดี

สำหรับ จอมพล ป. พิบูลสงคราม นั้น ถึงแม้จะมีแนวความคิดทางการทหาร
ที่ไม่ลงรอยกับพระยาทรงสุรเดชก็ตาม แต่ จอมพล ป. พิบูลสงคราม ก็มีได้แสดงปฏิ
กริยาตอบโต้พฤติกรรมของพระยาทรงสุรเดชในขณะนั้น ทั้งนี้อาจเป็นเพราะในระยะ
แรกของการเปลี่ยนแปลงการปกครองนั้น จอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นเพียงผู้ก่อการ
ชั้นผู้น้อยเท่านั้น ส่วนเรื่องเค้าโครงเศรษฐกิจของ นายปรีดี พนมยงค์ นั้น จอมพล
ป. พิบูลสงคราม ก็มีได้เข้าไปพัวพันด้วย แต่ได้วางตนอย่างเป็นกลางดังเช่นการ
ประชุมคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ ๒๔ มีนาคม ๒๔๗๕ เพื่อพิจารณาเค้าโครงร่าง
เศรษฐกิจของ นายปรีดี พนมยงค์ จอมพล ป. พิบูลสงคราม ก็ไม่ได้แสดงความเห็น
แต่อย่างใด

ดังนั้นความแตกแยกที่เกิดขึ้นภายในคณะราษฎรภายหลังจากเปลี่ยนแปลง
การปกครองนี้ จึงไม่มีผลกระทบกระเทือนต่อสถานะภาพทางการเมืองของ จอมพล
ป. พิบูลสงคราม แต่อย่างใด ดังจะเห็นได้ว่า ภายหลังจากที่พระยามโนปกรณนิติธาดา
สภาและคณะรัฐมนตรีบางมาตราแล้ว และจัดตั้งรัฐมนตรีชุดใหม่นั้น จอมพล ป.
พิบูลสงคราม ก็ยังคงได้รับความไว้วางใจให้ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีร่วมรัฐบาลชุดใหม่
ของพระยามโนปกรณนิติธาดาต่อไป

๑ แผนกเก็บ สสร. ปีที่ ๔๔ แฟ้มที่ ๑๖/๔๔ เรื่องผู้มีชื่อกล่าวโทษรัฐมนตรี
รัฐบาลพระยามโนปกรณนิติธาดา และขอให้พิจารณาเค้าโครงเศรษฐกิจของหลวง
ประดิษฐ์มนูธรรม

จ. ปัจจัยในการส่งเสริมฐานะทางการเมืองของ จอมพล ป. พิบูลสงคราม

ชาวที่สร้างความตื่นตะลึงให้แก่สมาชิกคณะราษฎรและประชาชนทั่วไปในขณะนั้นก็คือ ชาวการลาออกของสี่ทหารเสือ คือ พระยาพหลพลพยุหเสนา พระยาทรงสุรเดช พระยาฤทธิอัคเนย์ และ พระประศาสน์พิทยายุทธ เพราะทั้ง ๔ ท่านนี้ เป็นผู้ก่อการปฏิวัติอาวุโสชั้นนำซึ่งเป็นที่เคารพรักของสมาชิกคณะราษฎรและประชาชนโดยทั่วไปในขณะนั้น

ตามคำกราบบังคมทูลลาออกนั้น ๔ ทหารเสือได้แจ้งเหตุผลของการลาออกไว้ความว่า "ได้รับราชการตรากตรำมาครบ ๑ ปีแล้ว บัดนี้มีความเจ็บป่วยอยู่เนื่อง ๆ จะไม่สามารถรับราชการสนองพระเดชพระคุณได้เต็มตามควรแก่ราชการ"^๑

การลาออกของสี่ทหารเสือโดยอ้างเหตุผลเรื่องสุขภาพนั้น ไม่น่าจะเป็นเหตุผลที่แท้จริงของการลาออกในครั้งนั้น มีการเปิดเผยในเวลาต่อมาว่า การลาออกครั้งนั้น เป็นแผนการของพระยาทรงสุรเดช ที่ต้องการจะให้พระยาศรีสิทธิสงครามเข้ามาแทน เพื่อจัดระเบียบและกวัดขັນวินัยทหาร เนื่องจากการเมืองไต่ยุ้งกับการทหาร ในการเกลี้ยกล่อมพระยาพหลพลพยุหเสนาให้ลาออกนั้น พระยาทรงสุรเดชได้เสนอให้พระยาพหลพลพยุหเสนาเป็นผู้เลือกบุคคลที่จะเข้ามาดำรงตำแหน่งรองผู้บัญชาการทหารบก ซึ่งพระยาทรงสุรเดชคาดการณ์ว่า พระยาพหลพลพยุหเสนาจะต้องเลือก จอมพล ป. พิบูลสงคราม เพราะเป็นนายทหารคนสนิทที่มีความสามารถ และคาดว่า จอมพล ป. พิบูลสงคราม คงจะสนับสนุนให้ พระยาพหลพลพยุหเสนาลาออกเพื่อตนจะได้เข้ารับตำแหน่งรองผู้บัญชาการทหารบก ถ้าแผนเป็นตามนี้เมื่อ ๔ ทหารเสือลาออก พระยาทรงสุรเดชเชื่อว่าบรรดาทหารทั้งหลายจะเรียกกองทัพตนกลับเข้ารับตำแหน่งอีก ดังนั้นอำนาจทางการเมืองทหารจะอยู่ในอำนาจของตนแต่ผู้เดียว^๒

^๑"ประกาศรัฐมนตรีลาออก" ราชกิจจานุเบกษา, เล่ม ๕๐, (๑๘ มิถุนายน ๒๔๗๖) หน้า ๓๗๘.

^๒เสาวรักษ์, ตัวตายแต่ชื่อยัง, หน้า ๒๓๐.

น่าจะเป็นไปได้ที่การลาออกของ ๔ ทหารเสือเป็นแผนของพระยาทรง-
 สุรเดช ที่จะกำจัดอำนาจของพระยาพลพลพยุหเสนา และ จอมพล ป. พิบูลสงคราม
 สำหรับ จอมพล ป. พิบูลสงคราม นั้น คงจะทราบเบื้องหลังการลาออกของ ๔ ทหาร
 เสืออยู่บ้าง จึงดำเนินการให้ พลโท ประยูร ภมรมนตรี เสนอความเห็นต่อพระยา
 ราชวังสัน รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมในขณะนั้นเกี่ยวกับการเลือก พล.ต.
 พระยาพิไชยสงครามแทนพระยาพลพลพยุหเสนา และ พ.อ. พระยาศรีสิทธิสงคราม
 แทน พระยาทรงสุรเดช^๑ ซึ่งทำให้สอคล้องกัน แผนของพระยาทรงสุรเดชที่จะ
 เอาบุคคลทั้งสองเข้ามาควบคุมกิจการทหารในขณะนั้น

วันที่ ๑๘ มิถุนายน ๒๔๘๒ สี่ทหารเสือได้เข้าเฝ้าพระบาทสมเด็จพระปกเกล้า
 เจ้าอยู่หัว เพื่อกราบบทวายบังคมทูลลาออกจากตำแหน่งทางการเมือง และการทหารที่
 ดำรงอยู่ เป็นที่น่าสังเกตว่าการลาออกของ ๔ ทหารเสือในครั้งนี้มิได้รับการหักทวง
 จากพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวแต่อย่างใด เพียงแต่ทรงปรารภอย่าง
 หวากระแวงพระทัยเกี่ยวกับการที่ จอมพล ป. พิบูลสงคราม จะเข้ารับตำแหน่งรอง
 ผู้บัญชาการทหารบก^๒ว่า "คาถหลวงพิบูลนี้ มันยังแคลงใจว่าจะเป็พวกหลวงประคิษฐ์
 และโศกกับคึกกับหลวงทัตย์ที่จะเอาตัวหลวงประคิษฐ์กลับมาให้จงได้ จึงไม่ค่อยจะไว
 วางใจหลวงพิบูล"^๒

พระราชดำรัสดังกล่าวเป็นการแสดงว่า จอมพล ป. พิบูลสงคราม จะต้อง
 เป็นผู้ที่กำลังมีบทบาทสำคัญทั้งทางการเมืองและการเมืองในขณะนั้นอยู่บ้าง มิฉะนั้น
 พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว คงจะไม่หวากระแวงเกี่ยวกับพฤติกรรมของ
 จอมพล ป. พิบูลสงคราม ถึงขนาดนั้น

^๑ ประยูร ภมรมนตรี, ชีวิต ๕ แผนดินของข้าพเจ้า, หน้า ๒๕๕.

^๒ เรื่องเดียวกัน.

เมื่อผู้ก่อการฯ ฝ่ายทหารรุ่นอาวุโสลาออกจากตำแหน่งแล้วจึงเหลือ
จอมพล ป. พิบูลสงคราม เพียงผู้เดียวเท่านั้นที่เป็นผู้ก่อการฝ่ายทหารที่อาวุโสที่สุดใน
ขณะนั้น^๑

๑. การยี้คอำนาจรัฐบาลพระยามโนปกรณนิติธาดา

วันที่ ๒๐ มิถุนายน ๒๔๗๕ ซึ่งเป็นวันที่ใกล้จะครบรอบ ๑ ปี แห่ง
การปฏิวัติเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองจากสมบูรณาญาสิทธิราช มาเป็นประชาธิปไตย
โดยนั้น จอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้นำกำลังทหาร เข้ายี้คอำนาจการปกครอง
จากรัฐบาลพระยามโนปกรณนิติธาดาได้เป็นผลสำเร็จอย่างเรียบร้อย โดยไม่มีเหตุ-
การณ์รุนแรงใด ๆ เกิดขึ้น เพราะเป็นการดำเนินงานตามแผนการณ์ที่กำหนดไว้
เป็นอย่างดี^๒

การยี้คอำนาจในครั้งนี้ปรากฏว่าพระยาพหลพลพยุหเสนา ไม่ทราบ
ล่วงหน้ามาก่อน ต่อเมื่อได้เกิดเหตุการณ์ขึ้นแล้วท่านจึงทราบเรื่องราวทั้งหมด เพราะ
จอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้เข้าพบและเล่าเหตุการณ์ต่าง ๆ ให้รับทราบ พร้อมทั้ง
ขอร้องให้ท่านรับตำแหน่งหัวหน้าคณะปฏิวัติ ส่วนพระยาพหลพลพยุหเสนานั้นก็ยินยอม
ปฏิบัติตามคำขอร้องของ จอมพล ป. พิบูลสงคราม เพราะเกรงว่าจะเกิดเหตุการณ์
รุนแรงขึ้นได้ เมื่อท่านเป็นหัวหน้าปฏิวัติก็ย่อมจะทำให้เป็นที่ยำเกรงแก่ผู้ก่อการฯ ทั่ว ๆ
ไป^๓

^๑ กรุงเทพมหานคร, วันที่ ๒๐ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๖.

^๒ แผนกเก็บ สสร. ปีที่ ๔๔, แผ่นที่ ๒๗/๔๔, เรื่องการยี้คอำนาจ
การปกครอง วันที่ ๒๐ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๖.

^๓ รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ ๑/๒๔๗๖, (สามัญ) วันที่ ๒๖
มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๖.

พระยาพหลพลพยุหเสนาฯ ได้มีหนังสือไปถึงพระยามโนปกรณนิติธาดา เพื่อ
ขอร้องให้รัฐบาลลาออกจากตำแหน่งโดยเร็วความว่า

... เพื่อเห็นแก่อิสรภาพ และความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง คณะทหารบก
ทหารเรือ และพลเรือน จึงใคร่ขอให้โคเทหา พูรอมควายคณะรัฐมนตรีทั้งคณะ
สละตำแหน่งที่ประจำอยู่ ณ บัดนี้เสีย และขอให้โคเทหาซึ่งเป็นนายกา นำ
ความกราบบังคมทูลพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเปิดสภาผู้แทนราษฎร
และเลือกตั้งคณะรัฐมนตรีชุดใหม่ต่อไป แต่ถ้ามหาชนขัดข้องไม่สามาร
กดำเนินการตามที่ตั้งกรมเรียนมานี้ คณะทหารบก ทหารเรือ และพลเรือน
ก็จะโคเชิญกระผม นายพันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา มาเป็นผู้รักษา
พระนครบริหารราชการแผ่นดินสืบไป...

ทางด้านพระยามโนปกรณนิติธาดา นั้น ได้สืบทราบมาก่อนว่า จะมีการปฏิวัติ
เกิดขึ้น เพราะเมื่อวันที่ ๑๕ มิถุนายน ๒๔๗๖ พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว
ได้ทรงเสด็จให้พระยามโนปกรณนิติธาดา ได้รับทราบว่าจะมีการปฏิวัติเกิดขึ้นในวันที่ ๒๔
มิถุนายน ๒๔๗๖ เพราะนายพันโท หม่อมเจ้าสุภสวสดี วงศ์สนิท พระเชษฐาของ
สมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี ซึ่งเป็นผู้บังคับการทหารวัง โคกรามบังคมทูลให้ทรง
ทราบ ดังนั้นฝ่ายรัฐบาลจึงเตรียมการเข้าจับกุมพวกปฏิวัติในวันที่ ๒๒ มิถุนายน ๒๔๗๖
แต่ปรากฏว่า ฝ่ายปฏิวัติโคชิงดำเนินการเสียก่อน^๒

เมื่อฝ่ายปฏิวัติดำเนินการยึดอำนาจได้เป็นผลสำเร็จ พระยามโนปกรณ-
นิติธาดา จึงจำเป็นต้องปฏิบัติตามคำขอร้องของพระยาพหลพลพยุหเสนาฯ โดยมีหนังสือ
ตอบความว่า "ผมและคณะรัฐมนตรีโคลาออกจากตำแหน่งแล้ว และจะมีโทรเลขไป
กราบบังคมทูลพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวโคทรงทราบ."^๓

^๑แผนกเก็บ สสร. ปีกที่ ๔๔, แผ่นที่ ๒๗/๔๔, เรื่องการยึดอำนาจการ-
ปกครอง, วันที่ ๒๐ มิถุนายน.พ.ศ. ๒๔๗๖.

^๒เสาวรักษ์, ตัวยายแต่ชื่อยัง, หน้า ๓๓.

^๓แผนกเก็บ สสร. ปีกที่ ๔๔, แผ่นที่ ๒๗/๔๔, เรื่องเดียวกัน.

สำหรับเหตุผลในการยึดอำนาจการปกครองจากรัฐบาลพระยามโนปกรณ-
นิติธาดา นั้น ฝ่ายปฏิวัติได้กล่าวถึงการกระทำอันไม่ถูกต้องของฝ่ายรัฐบาลที่ได้ปิด
สถานูแทนราษฎรและงดใช้ร่างรัฐธรรมนูญบางมาตรา ซึ่งเป็นภาวะที่ฝ่ายปฏิวัติยอม
ไม่ได้

เพื่อชี้แจงเรื่องราวและสาเหตุของการปฏิวัติให้ประชาชนได้รับรู้ ฝ่าย
ปฏิวัติจึงออกประกาศให้ประชาชนได้รับทราบโดยทั่วกันดังนี้

ประกาศ

ด้วยคณะรัฐมนตรีที่บริหารราชการแผ่นดิน ณ บัดนี้ ไม่ถูกต้องครบถ้วนตาม
รัฐธรรมนูญ โดยเริ่มตนปิดสถานูแทนราษฎร แลงดใช้รัฐธรรมนูญ เป็นอันกรายมาก
หลาย คณะทหารบก ทหารเรือ และพลเรือน จึงเห็นความจำเป็นต้องเข้ายึดการ
ปกครอง เพื่อให้มีการเปิดสถานูแทนราษฎรดำเนินการตามรัฐธรรมนูญ ขอประกาศ
ให้ราษฎร ประชาชนทั้งหลายอย่ามีความตระหนกตกใจ จงช่วยกันรักษาความสงบ
เรียบร้อยของบ้านเมือง

คณะนี้ได้จัดการไปแล้วคือได้โทร เลขกราบบังคมทูลพระกรุณาไปยังพระ
ราชวังไกลกังวลหัวหิน ตามแนวที่กล่าวมาแล้วได้ให้นายกรัฐมนตรีลาออกจากตำแหน่ง
และได้แจ้งให้กระทรวงทบวงกรม ดำเนินราชการไปเช่นเคย ทั้งให้เจ้าหน้าที่ตำรวจ
นครบาลรักษาความสงบเรียบร้อยทั่วไปแล้ว

วังปารุสกวัน วันที่ ๒๐ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๖

(ลงนาม) นายพันเอกพระยาหุลพลพุทเสนา

(ลงนาม) นายพันโทหลวงพิบูลสงคราม เลขานุการฝ่ายทหารบก

(ลงนาม) นายนาวาโทหลวงศุภชลาศัย เลขานุการฝ่ายทหารเรือ^๑

^๑ เรื่องเดียวกัน

ภายหลังการยี่กอ่านาจรเสร็จสิ้นลง ปรากฏว่าหนังสือพิมพ์มีต่าง ๆ ได้ลงข้อความเกี่ยวกับการปฏิวัติในครั้งนี้ไปในทำนองเดียวกัน คือ ให้ความเห็นชอบต่อการปฏิวัติการครั้งนี้ของคณะปฏิวัติ

หนังสือพิมพ์กรุงเทพวารศัพท์ กล่าวว่า "รัฐธรรมนูญเป็นที่เกิดของกฎหมายทั่วไป เมื่อพวกเราตั้งใจจะสถาปนาให้เป็นของศักดิ์สิทธิ์หรือเป็นของชั้งแล้วเราจะไปทำทะเลาะทะเลงกบ่างไซบ่าง ตามชอบใจง่าย ๆ นั้นย่อมไม่สมควรอย่างเอกอุเท่ากับเราทำลายสิ่งที่เราตั้งใจจะขอให้ชั้งด้วยมือเราเอง"

หนังสือพิมพ์ไทยใหม่ กล่าวว่า "อันที่จริงวิธีดำเนินการบ้านเมืองอย่างรัฐบาลเจ้าคุณมโนปกรณ์นิติธาดา ได้ทำมานั้นก็มีข้อควรคัดค้านอยู่มาก ถ้าหากรัฐสภามีอยู่รัฐบาลเจ้าคุณมโนปกรณ์นิติธาดา ก็อาจต้องล้มไป ความดีแสดงความไว้วางใจของสภา แต่เมื่อไม่มีสภาเสียแล้วประชาราษฎร์ ไม่มีทางที่จะออกเสียง ก็มาออกเสียงทางหนังสือพิมพ์ และเมื่อปิดหนังสือพิมพ์เสียก็หมดทางที่จะออกเสียงได้"^๒

ในการประชุมสภาครั้งแรก เมื่อวันที่ ๒๒ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๖ ที่ประชุมได้ลงมติให้พระยาพหลพลพยุหเสนาดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี สืบต่อจากพระยามโนปกรณ์นิติธาดา ตามข้อเสนอของพระยาประมวลวิชาพูล ซึ่งให้เหตุผลว่า "พระยาพหลพลพยุหเสนา เป็นหัวหน้าเสียงข้างมาก และการที่จะให้คนอื่นซึ่งมีโชคชะตากรรมมาเป็นนายกรัฐมนตรี ซึ่งมีความคิดเห็นไม่เหมือนกันแล้วก็จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นอีก"^๓

^๑ "เรื่องการเปลี่ยนแปลงการปกครองครั้งที่ ๒" กรุงเทพวารศัพท์, วันที่ ๒๓

มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๖ :

^๒ "เรื่องการยี่กอ่านาจรฉบับ ๒", ไทยใหม่, วันที่ ๒๒ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๖.

^๓ รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร, ครั้งที่ ๑/๒๔๗๖ (วิสามัญ)

วันที่ ๒๒ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕.

เพื่อขจัดความเข้าใจผิดของประชาชนต่อรัฐบาลเรื่องลัทธิคอมมิวนิสต์ รัฐบาลพระยาพหลพลพยุหเสนาจึงได้ออกแถลงการณ์ ชี้แจงให้ประชาชนได้เข้าใจ นโยบายในการบริหารประเทศของรัฐบาลในขณะนั้นดังนี้ "รัฐบาลไม่มีความพึงใจ จะดำเนินนโยบายในทางคอมมิวนิสต์เลย ในเรื่องการการค้าก็ ในเรื่องอื่น ๆ ก็ จะดำเนินนโยบายเป็นสายกลาง เพื่อร่วมมือกันกระทำการรักษาประโยชน์อันสำคัญ แก่ราชการ"^๑

ในเวลาต่อมารัฐบาลพระยาพหลพลพยุหเสนา ได้เรียกตัว นายปรีดี พนมยงค์ กลับประเทศไทย และแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรี เมื่อวันที่ ๑ ตุลาคม ๒๔๗๖ เพื่อพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของ นายปรีดี พนมยงค์ ที่ถูกกล่าวหาว่าเป็นคอมมิวนิสต์ นายฝึก ๗ สงขลา จึงได้เสนอญัตติเรื่องขอให้ตั้งกรรมาธิการวิสามัญ ไต่สวน นายปรีดี พนมยงค์ เข้าสู่ประชุมสภา เมื่อวันที่ ๒๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๗๖ โดยให้เหตุผลว่า การที่ รัฐบาลเรียกตัว นายปรีดี พนมยงค์ กลับมาร่วมคณะรัฐบาลนั้น ทำให้เกิดมีเสียงครหา ว่า มีรัฐมนตรีบางคนในคณะรัฐบาลนิยมคอมมิวนิสต์ ดังนั้นสภาจึงลงมติให้ตั้งกรรมา- ธิการ ชักฟอก นายปรีดี พนมยงค์ มีจำนวน ๓ ท่าน ด้วยกัน คือ

๑. ม.จ.วรรณ ไวยากร วรวรรณ
๒. พระยาบวรราช สุวัจน์
๓. พระยาศรีสังกร

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

^๑แผนกเก็บ สสร. ปีที่ ๔๔, แผ่นที่ ๒๗/๔๔, เรื่องพระยาพหลพลพยุหเสนา แถลงว่าไม่เป็นคอมมิวนิสต์.

^๒เรื่องเดียวกัน.

ผลการพิจารณาของคณะกรรมการดังกล่าว ปรากฏว่า นายปรีดี พนมยงค์ เป็นผู้บริสุทธ์มิใช่เป็นคอมมิวนิสต์ดังคำกล่าวหรือชกกล่าวหาของรัฐบาลชุกก่อน?

สำหรับ จอมพล ป. พิบูลสงคราม นั้น ผลงานการทำรัฐประหารล้มรัฐบาลพระยามโนปกรณนิติธาดา นั้น เท่ากับเป็นการประกาศชื่อเสียงและความสามารถให้เป็นที่ปรากฏแก่กลุ่มคณะราษฎร และประชาชนโดยทั่วไป การประกาศหรือแถลงการณ์ของรัฐบาลทุกฉบับจะมีชื่อของ จอมพล ป. พิบูลสงคราม รองจากพระยาพหลพลพยุหเสนา ในฐานะเลขาธิการฝ่ายทหารบก ถ้าเปรียบเทียบกับฐานะของ จอมพล ป. พิบูลสงคราม ในขณะนั้นก็สภาพภายหลังการยึดอำนาจ เมื่อวันที่ ๒๕ มิถุนายน ๒๔๗๖ จะเห็นว่ามี ความแตกต่างกันมาก กล่าวคือ ในการเปลี่ยนแปลงการปกครองนั้น จอมพล ป. พิบูลสงคราม มีฐานะเป็นเพียงนายทหารผู้ออกการารัฐธรรมนูญที่ไม่มีชื่อเสียงมากนัก แต่ชั่วระยะเพียงมีเดี้ยว จอมพล ป. พิบูลสงคราม สามารถสร้างฐานะของตนเองทั้งด้านการทหารและด้านการเมืองได้อย่างรวดเร็ว รุดหน้าบรรดาผู้ออกการารัฐธรรมนูญ เช่น พระยาทรงสุรเดช พระยาฤทธิอัคเนย์ พระประศาสน์พิทยายุทธ ขึ้นมาเคียงข้างกับพระยาพหลพลพยุหเสนา

๒. การปราบกบฏบวรเดช

เนื่องจากรัฐบาลพระยาพหลพลพยุหเสนา เป็นรัฐบาลของคณะรัฐประหาร ดังนั้นฝ่ายรัฐบาลจึงมีความหวาดระแวงต่อภัยที่อาจจะเกิดจากฝ่ายตรงข้ามที่ต้องสูญเสียอำนาจ จอมพล ป. พิบูลสงคราม และ หลวงศุภชลาศัยจึงรับหน้าที่ในการควบคุมและปราบปรามฝ่ายตรงข้ามให้อยู่ในความสงบ ในขั้นแรกนั้น จอมพล ป. พิบูลสงคราม และ หลวงศุภชลาศัย มีความมือกันส่งจดหมายเป็นเชิงตักเตือนไปยังบรรดาผู้ต้องสงสัยว่าจะเป็นปฏิปักษ์ต่อรัฐบาล ซึ่งมีทั้งชวกเจ้า ข้าราชการ และเอกชน หลักฐานข้อนี้จะได้เห็นได้จากตัวอย่างจดหมายของ จอมพล ป. พิบูลสงคราม และหลวงศุภชลาศัยที่มีไปถึง หลวงศราภักย์พิช (เลื่อน ศราภักย์) ต่อไปนี้

เรื่องเดียวกัน.

วังปารุสกวัน

วันที่ ๑๖ กรกฎาคม พุทธศักราช ๒๔๗๖

เรียน พระยาศรภักย์พิพิต

ในการยื่อกำนาจการปกครองทั้งสงคราว คณะผู้ก่อการฯ ได้ยึดหลักปฏิบัติ
ไปในทางลมนุ่มนอบเสมอ. เพื่อเห็นแก่ความสงบของบ้านเมืองและความอิสระของ
ชาติไทย แต่บัดนี้ปรากฏข่าวทางสืบสวนว่า ท่านได้มีการประชุมและคิอยู่เสมอ
ในอันที่จะทำให้เกิดความไม่สงบแก่บ้านเมืองและทำให้รัฐบาลเป็นกังวล ซึ่งเป็นเหตุ
ให้การบริหารบ้านเมืองไม่ก้าวหน้าไปเท่าที่ควรเป็น

ในฐานะที่ข้าพเจ้าเป็นผู้รับผิดชอบรักษาความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง
จึงขอเตือนให้ท่านสงบจิตเสีย หากท่านยังรุนแรงและจะดึงเอาความสงบของบ้านเมือง
นั้น เป็นกัญหมายสูงสุด ในการกระทำแก่ท่านที่กล่าวมานี้มิใช่เป็นการข่มขู่ แต่เป็นการ
ตักเตือนมาเพื่อความหวังดี

ขอแสดงความนับถือ

หลวงพิบูลสงคราม

หลวงศุภชลาศัย^๑

พฤติกรรมดังกล่าวของ จอมพล ป. พิบูลสงคราม และ หลวงศุภชลาศัย
ได้ถูกวิพากษ์วิจารณ์จากหนังสือพิมพ์บางฉบับในขณะนั้นว่า "เป็นการกระทำที่โจ่งแจ้ง
แก่ประชาชนทั่วไป ว่าคุณหลวงทั้งสองที่กล่าวนามมานั้นได้เห็นความหยาบคายในอันที่จะ

^๑เดือน กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๗๖, แผ่นรายชื่อของข้าพเจ้า, (พระนคร : โรงพิมพ์บรรณา-
การ, ๒๕๐๘) หน้า ๑๖ - ๑๗.

ต้องมีจดหมายมูลและแจ้งไปยังเจ้านายและข้าราชการขุนเก่า เพื่อนผู้ที่ได้รับจดหมายนั้น ๆ ว่าอย่าไถ่ทำงานการดำเนินงานของรัฐบาล"^๑

สภาพทางการเมืองดังกล่าว ทำให้พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงหวังใยคณะรัฐบาลชุดเก่าว่าจะได้รับอภัยโทษจากการปรามปรามของฝ่ายปฏิวัติ จึงโปรดให้ราชเลขาธิการในพระองค์ มีหนังสือแจ้งไปยังพระยาพหลพลพยุหเสนา เพื่อขอร้องมิให้ฝ่ายรัฐบาลดำเนินการรุนแรงต่อคณะรัฐบาลพระยามโนปกรณนิติธาดา ดังเช่นใจความข้างตอน ความว่า

...ในการที่นายกรัฐมนตรี และคณะรัฐมนตรีชุดเก่าที่ได้พ้นตำแหน่งหน้าที่ไปแล้ว ทรงมีพระราชดำริเห็นว่าในขณะที่เมื่อมีหน้าที่บริหารราชการแผ่นดินนั้นปรากฏว่า ไก่ดำเนินราชการมาเป็นคุณประโยชน์แก่ประเทศชาติเป็นอันมาก แต่กระนั้นก็ยังมิใช่ว่าสิ่งบางอย่างที่ดำเนินไปในทางที่ไม่ต้องด้วยความประสงค์ของสมัยนิยม จึงเป็นอันให้คงถูกบังคับให้ออกเสียจากตำแหน่ง ภายเหตุอันเป็นไปครั้งนี้ ทรงหวังพระราชหฤทัยว่าคณะของท่านคงจะไม่หยิ่งยกเอามาเป็นเหตุให้เกิดความคุมแค้น หรือไม่พึงพอใจในกิจการที่ได้ปฏิบัติมาแล้ว อันจะก่อให้เกิดความปราศจากสันติสุขแก่กัน ทั้งทรงหวังว่าคณะรัฐมนตรีที่พ้นตำแหน่งไปแล้วนั้นคงจะได้รับความปลอดภัย ตลอดจนความคุ้มครองจากคณะของท่าน แม้จะมีบุคคลรายยิงใส่ร้ายควยประการใด ๆ ก็หวังว่าคงจะได้รับความเป็นธรรมควย...^๒

ในขณะที่ความปั่นป่วนวุ่นวายทางการเมืองกำลังดำเนินอยู่นั้น ได้มีเหตุการณ์ที่ทำให้ขุนนางและพระบรมวงศานุวงศ์ ไม่พอใจรัฐบาลที่ปล่อยให้ให้มีผู้หมิ่นเหยียดหยามพระบรมเดชานุภาพของพระมหากษัตริย์ ซึ่งสื่อเจตนาไปในทำนองว่า รัฐบาลนี้ไม่นิยมระบอบกษัตริย์ กล่าวคือ

๑ บางกอกใหม่, วันที่ ๒๐ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๗๖.

^๒ แผนกเก็บ สสร. ปีที่ ๔๔, แผ่นที่ ๒๔/๔๔, เรื่องทรงพระราชดำริถึงความปลอดภัยของคณะรัฐมนตรีที่ถูกบังคับให้ออก.

เมื่อวันที่ ๑๕ กันยายน ๒๕๓๖ นายถวัติ ฤทธิเดช เลขานุการสมาคม
กรรมการรอร่าง ได้เป็นโจทก์ยื่นฟ้องพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวต่อศาล
อาญา โดยกล่าวหาว่า พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวหมิ่นประมาทคน เนื่อง
จากพระองค์ทรงพระราชนิพนธ์บันทึกพระบรมวินิจัยเกล้าไกรงเศรษกิจของ นายปรีดี
พนมยงค์ ที่มีข้อความพาดพิงถึงเรื่องกรรมการรอร่างความว่า "เรื่องกรรมการร
ร่างที่มีผู้เขียนอ้างว่า เป็นการแสดงข้อหนึ่งถึงความระส่ำระสาย อันนี้ข้าพเจ้าขอตอบ
ได้ว่ากรณีที่กรรมการรอร่างหยุดงานหาใช่เพราะความเดือดร้อนจริงจิงอันใดไม่ ที่เป็น
ดังนั้นขึ้นก็เพราะมีคนพยายามให้เกิดการหยุดงานกัน เพื่อเปิดโอกาสให้ตั้งสมาคมคน
งาน และคนจะได้เป็นหัวหน้าได้รับเงินเดือนกันอย่างสบาย ๆ เท่านั้น"

ปรากฏว่าขอลงอาญาของ นายถวัติ ฤทธิเดช ที่เสนอต่อสภาผู้แทนราษฎร
นั้นถูกนายมังกร สามเสน สมาชิกวุฒิสภาในขณะนั้นส่งกลับคืนไปในวันที่ ๓๐ กันยายน
๒๕๓๖ หลังจากนั้นกรมอัยการก็ได้เป็นโจทก์ฟ้อง นายถวัติ ฤทธิเดช และพรรคพวกว่า
หมิ่นพระบรมเดชานุภาพ และเป็นกบฏต่อศาลไปริสภา^๑

ดังนั้น นายถวัติ ฤทธิเดช จึงไต่หนังสือถึง เจ้าพระยาพิชัยญาติ ประธาน
สภาเพื่อให้แจ้งเรื่องราวของคนต่อที่ประชุมสภาพิจารณาคดีอีกครั้งหนึ่ง ปรากฏว่า
หลวงวิจิตรวาทการไม่ยอมรับพฤติของ นายถวัติ ฤทธิเดช ซึ่งที่ประชุมได้เห็นด้วย เพราะ
เป็นการผิดบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ มาตราที่ ๓ ซึ่งระบุว่า "องค์พระมหากษัตริย์อยู่
ในฐานะที่ควรเคารพบูชา ผู้ใดจะละเมิดมิได้"^๒

^๑ เลื่อน ศรวิทย์วานิช, ฝันร้ายของข้าพเจ้า, หน้า ๑๐.

^๒ รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร, ครั้งที่ ๒๑/๒๕๓๖ วันที่ ๕ ตุลาคม
พ.ศ. ๒๕๓๖.

^๓ เรื่องเดียวกัน.

ถึงแม่ชอกกล่าวหาของ นายถวัติ ฤทธิเดช จะไม่มีผลต่อพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวก็ตาม แต่การที่รัฐบาลปล่อยให้มีการฟ้องร้ององค์พระมหากษัตริย์นั้นทำให้มีเสียงวิพากษ์วิจารณ์ไปในทำนองที่ว่า รัฐบาลอาจรู้เห็นเป็นใจต่อการกระทำของ นายถวัติ ฤทธิเดช ในครั้งนั้น เพราะลำพัง นายถวัติ ฤทธิเดช คงไม่อาจหาญฟ้องร้องพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวเช่นนี้ ผู้ที่อยู่ในข่ายสงสัยว่าจะเป็นผู้บงการอยู่เบื้องหลัง เรื่องนี้ก็คือ นายปรีดี พนมยงค์ รัฐมนตรีท่านหนึ่งของรัฐบาล พระยาพลพลพยุหเสนา ผู้ซึ่งเคยถูกรัฐบาลชุดพระยามโนปกรณนิติธาดา กล่าวหาว่าเป็นคอมมิวนิสต์ จนต้องเดินทางออกไปอยู่ต่างประเทศระยะหนึ่ง

ต่อข้อสงสัยในกรณีของ นายถวัติ ฤทธิเดช นี้ หนังสือพิมพ์กรุงเทพเดลิเมล์ ได้วิพากษ์วิจารณ์ไว้ดังนี้

...ความเอิกเริกอุ่อณาอย่างสำนาคัญที่นายถวัติ คิดขึ้นคราวนี้ต้องมีมูลเหตุเนื่องมาจากอะไรอย่างหนึ่ง ซึ่งน่าจะคิดว่า เพราะอย่างไรก็ดี นายถวัติและพรรคพวกคงไม่เฝ้าพอที่จะคิดว่าจะฟ้องพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวได้คล่อง ๆ นอกจากนายถวัติ แกล้งทำขึ้นเพื่อที่จะทำลายพระเกียรติคุณเนื่องมาจากพระราชวิจารณ์ โครงการเศรษฐกิจของหลวงประดิษฐมนูธรรม ซึ่งเป็นการประจบในขณะที่หลวงประดิษฐมนูธรรมกำลังเดินทางกลับเข้ามาในประเทศไทย เช่นนี้เป็นสิ่งที่น่าคิดว่าในกาลข้างหน้า นายถวัติทำอะไรประจบหลวงประดิษฐมนูธรรมอีก และเราก็ควรเริ่มระวังป้องกันเสียแต่บัดนี้ อย่าปล่อยให้กระทบถึงสายบาจจนเสียการงาน ดังที่เป็นมาแล้ว...

สภาพทางการเมืองที่มีทหารประจำการเข้ามาเกี่ยวข้องและวิธีการบริหารประเทศที่รัฐบาลคณะราษฎร เป็นฝ่ายคุมอำนาจแต่เพียงผู้เดียว ได้สร้างความไม่พอใจให้แก่พระบรมวงศานุวงศ์และขุนนางเก่าผู้เสียอำนาจ ดังนั้นเมื่อเกิดกรณีนี้ นายถวัติ ฤทธิเดช ยื่นฟ้องพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงทำให้บุคคลเหล่านี้ทั่วความ

ไม่พอใจรัฐบาลมากยิ่งขึ้น ทั้งจะสังเกตได้จากจดหมายฉบับแรกที่พวกกบฏมีมาถึงฝ่ายรัฐบาล เมื่อ ๑๕ ตุลาคม ๒๔๗๖ ความว่า

...คณะรัฐมนตรีปล่อยให้คนคู่มือระบอบเผด็จการและเอาตัวหลวงประดิษฐ์มนูธรรมกลับมาเพื่อดำเนินการปกครองแบบคอมมิวนิสต์อีกต่อไป จึงขอให้กรรมการบังคับลาออกจากตำแหน่งภายใน ๑ ชั่วโมง ถ้ามิฉะนั้นจะไขกักตัวบังคับและจะยึดการปกครองชั่วคราว จนกว่าจะเฝ้าตรงพระกรุณาโปรดเกล้าแต่งตั้งคณะรัฐมนตรีขึ้นใหม่ ซึ่งไม่มีนายทหารประจำการเกี่ยวของ...

พฤติกรรมของ นายถวัติ ฤทธิเดช ในครั้งนี้ได้กลายเป็นตัวเร่งให้บรรดาพระบรมวงศานุวงศ์ และขุนนางเก่า ร่วมกันดำเนินแผนยึดอำนาจจากรัฐบาลพระยาพหลพลพยุหเสนา เพราะเกรงว่ารัฐบาลชุดนี้จะนำเอาลัทธิคอมมิวนิสต์มาใช้ปกครองประเทศไทย

ดังนั้นในเดือนตุลาคม พ.ศ. ๒๔๗๖ กำลังทหารหัวเมืองโดยการนำของพระองค์เจ้าบรมวงศ์เธอ กฤดากร อภัยเสนาบดีกระทรวงกลาโหม พร้อมด้วยนายทหารชั้นผู้ใหญ่ซึ่งล้วนแต่เคยมีบทบาทสำคัญในวงการทหารของไทยมาก่อนทั้งสิ้น อาทิเช่น พ.อ. พระยาตรีสิทธิสงคราม พ.อ.ท. พระยาเสนาสงคราม พ.ล.ท. พระยาทรงอักษร เป็นต้น ได้ยื่นประท้วงพฤติกรรมของรัฐบาลในขณะนั้นและท้ายที่สุด ได้ขอให้ฝ่ายรัฐบาลลาออกจากตำแหน่งและหน้าที่^๑

ฝ่ายกบฏได้เคลื่อนกำลังส่วนใหญ่จากนครราชสีมา สระบุรี และอยุธยา เข้ายึดกรมอากาศยานกองเมืองเป็นกองบัญชาการ เมื่อวันที่ ๑๒ ตุลาคม ๒๔๗๖ และในวันรุ่งขึ้น คือวันที่ ๑๓ ตุลาคม ๒๔๗๖ ฝ่ายกบฏได้ยื่นขอเสนอต่อรัฐบาล ๖ ประการ คือ

^๑แผนกเก็บ สลร. ปีที่ ๒๓, ฉบับที่ ๓๔/๒๓, เรื่องคำขอหรือคำขาดและคำแถลงการณ์หรือใบปลิวของพวกกบฏ.

^๒เรื่องเดียวกัน.

๑. ต้องจัดการทุกอย่างที่จะอำนวยความสะดวกให้ประเทศสยาม มีพระมหากษัตริย์ปกครองภายใต้รัฐธรรมนูญชั่วคราว

๒. ต้องดำเนินการตามรัฐธรรมนูญโดยแท้จริง เฉพาะอย่างยิ่งก็คือ การตั้งและถอดถอนคณะรัฐมนตรี ต้องเป็นไปตามเสียงหยาบมาก ไม่ใช่ทำด้วยการจับอาวุธตั้งที่แล้มาแล้ว โดยเหตุนี้ต้องยอมให้มีคณะกรรมการ เมืองที่ขอความช่วยเหลือ

๓. ข้าราชการที่อยู่ในตำแหน่งประจำการ ทั้งทหารและพลเรือนต้องอยู่นอกการเมือง เว้นแต่ผู้ที่อยู่ในตำแหน่งซึ่งมีหน้าที่ในการเมืองโดยตรง แต่ความเห็นข้างต้นนั้นไม่คัดค้านในการที่ข้าราชการประจำการจะนิยมลัทธิการเมืองใด ๆ ที่ชอบด้วยกฎหมาย แต่ห้ามมิให้ใช้อำนาจหรือโอกาสในตำแหน่งหน้าที่ เพื่อสนับสนุนเผยแพร่ลัทธิที่ตนนิยม หรือ เพื่อบังคับขู่เข็ญโดยทางตรงหรือทางอ้อมให้คนอื่นถือตามลัทธิที่ตนนิยมเป็นอันขาด

ตำแหน่งฝ่ายทหารตั้งแต่ผู้บัญชาการทหารบก และผู้บัญชาการทหารเรือลงไปถึงต้องไม่มีหน้าที่ในการเมือง

๔. การแต่งตั้งบุคคลในตำแหน่งราชการ จะต้องถือคุณสมบัติความสามารถเป็นหลัก ไม่ใช่ถือเอาความเกี่ยวข้องในทางการเมืองเป็นความชอบ หรือเป็นข้อรังเกียจในการบรรจุหรือเลื่อนตำแหน่ง

๕. การเลือกตั้งผู้แทนราษฎรประเภทที่ ๒ ต้องถวายให้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเลือก

๖. การปกครองกองทัพบก จัดตั้งใหม่หน่วยผสม ตามหลักยุทธวิธี เน้นใช้อาวุธสำคัญแยกกันไปประจำการท้องถิ่น มีใหม่กำลังเป็นส่วนใหญ่เฉพาะแห่งใดแห่งหนึ่ง

๑ เรื่องเดียวกัน.

สำหรับฝ่ายรัฐบาลนั้นได้มีการประชุมเพื่อปรึกษาและเตรียมการแก้ไข
สถานการณ์ที่เกิดขึ้นในขณะนั้น เมื่อวันที่ ๑๑ ตุลาคม ๒๔๗๖ โดยมีพระยาพหลพล-
พยุหเสนา ผู้บัญชาการทหารบก พ.ท.หลวงพิบูลสงคราม ผู้ช่วยผู้บัญชาการทหารฝ่าย
ยุทธการ พร้อมภวยคณะรัฐมนตรี และนายทหารชั้นผู้ใหญ่ของคณะราษฎร อีกหลายท่าน
ผลการประชุมปรากฏว่า รัฐบาลได้ตัดสินใจมอบอำนาจให้ พ.ท.หลวงพิบูลสงคราม
รับหน้าที่ในการปราบปรามการจลาจลในครั้งนั้น พร้อมทั้งคำสั่งให้ เซ็นเซอร์หนังสือ
พิมพ์ในขณะนั้นด้วย โดยให้เหตุผลว่า เพื่อมิให้หนังสือพิมพ์ลงข่าวคลาดเคลื่อนจาก
ความเป็นจริง^๑

เพื่อชี้แจงสถานการณ์ในขณะนั้นให้ประชาชนได้รับทราบ รัฐบาลจึงได้ออก
แถลงการณ์ เมื่อวันที่ ๑๓ ตุลาคม ๒๔๗๖ ความว่า

๑. รัฐบาลเห็นควรแถลงให้ประชาชนได้รับทราบ รัฐบาลจึงได้ออก
แถลงการณ์ เพื่อให้ทราบการฝ่ายทหารพลเรือน และราษฎรทราบว่า การที่ผู้หนึ่ง
ผู้ใดได้พยายามก่อความไม่สงบให้แก่บ้านเมือง โดยกระทำให้เกิดความไม่วางใจ
รัฐบาลให้บังเกิดความระส่ำระสายหรือยุ่งถึงกับทำให้เกิดรัฐประหารซึ่งกันและกัน
เช่นนี้ เป็นความคิดที่ผิดนัก เป็นการกระทำเพื่อประโยชน์ส่วนตนโดยไม่คำนึงถึงภัยอัน
จะมีแก่ชาติ เป็นการทำลายชาติบ้านเมืองโดยตรง

๒. รัฐบาลขอปฏิเสธเลิกข่าวว่า หลวงประดิษฐมนูธรรม มิได้มีเขตนาค
เลยที่จะดำเนินการแบบคอมมิวนิสต์ และผู้ที่อยู่ในคณะรัฐบาลนี้ไม่มีใครยอมให้ผู้ใด
ดำเนินวิธีการแบบคอมมิวนิสต์เลยเป็นอันขาด

๓. เป็นที่ตระหนักกันแล้วว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เป็นผู้ทรง
มอบรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยามไว้ให้แก่คณะรัฐบาล และพระองค์ทรงพอ

^๑แผนกเก็บ สสร. ปีที่ ๑๖๓, แฟ้มที่ ๔๔/๑๖๓, เรื่องคำสั่งผู้รักษาการ
ฝ่ายรัฐบาลเนื่องในการปราบกบฏ.

พระราชหฤทัยเป็นอย่างยิ่ง ฉะนั้นขอให้ประชาชนทั้งหลายจงตระหนักในพระมหากรุณาธิคุณ และมั่นใจเถิดว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวยังทรงเป็นฝ่ายรัฐบาลเสมอ^๑

สำหรับพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวนั้น ทรงมีความเห็นเกี่ยวกับการจลาจลในครั้งนี้ว่า เป็นเหตุการณ์ที่ไม่ต้องควยพระราชประสงค์ เพราะพระองค์มีพระราชประสงค์อันแน่วแน่ที่จะได้เห็นบ้านเมืองดำรงอยู่ในความสงบเรียบร้อยและดำเนินการบริหารประเทศไปตามวิถีทางแห่งรัฐธรรมนูญที่พระราชทานแก่อราษฎร เมื่อวันที่ ๑๐ ธันวาคม ๒๔๗๕^๒.

เนื่องจากฝ่ายรัฐบาลและฝ่ายคณะทหารหัวเมือง ทำความตกลงกันไม่ได้ ดังนั้นรัฐบาลจึงได้มอบอำนาจหน้าที่ในการปราบปรามจลาจลครั้งนี้ให้ จอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นผู้ดำเนินการตามมติของที่ประชุมเมื่อวันที่ ๑๑ ตุลาคม ๒๔๗๖ จอมพล ป. พิบูลสงคราม จึงรวบรวมกำลังทหารในพระนคร เข้าเป็นกองทัพผสมมีทหารราบ ๓ กองพัน ทหารปืนใหญ่ ๒ กองพัน ทหารม้า ๑ กองพัน และทหารปืนใหญ่ต่อสู้อากาศยานเข้ายึดสถานีบางซื่อ สนามเป้า สามเสน สถานีรถไฟมักกะสันไว้เป็นที่มั่น ตั้งรับฝ่ายทหารจากหัวเมือง

การปะทะระหว่างกำลังฝ่ายรัฐบาลและทหารหัวเมือง ได้เริ่มขึ้นประปรายในวันที่ ๑๑ ตุลาคม ๒๔๗๖ แต่การปะทะได้ทวีความรุนแรงขึ้นตามลำดับถึงขั้นทำการรบซึ่งกันและกันในระหว่างวันที่ ๑๓ - ๑๔ ตุลาคม ๒๔๗๖ จอมพล ป. พิบูลสงคราม

ศูนย์วิทยุทรัพย์สินกร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

^๑ เรื่องเดียวกัน.

^๒ แผนกเก็บ สดว. ปีที่ ๑๖๓, แฟ้มที่ ๕๕/๑๖๓, เรื่องเกี่ยวกับพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและพระบรมวงศานุวงศ์ในระหว่างมีการกบฏ.

^๓ บุญช่วย ศรีสวัสดิ์, พันตรี กวง อภัยวงศ์, หน้า ๑๓๐.

ในตำแหน่งผู้บังคับการกองผสมได้ใช้ความสามารถในทางการทหารนำกำลังเข้าสู้รบกับฝ่ายทหารหัวเมืองอย่างเข้มแข็งและเด็ดขาดโดยใช้ยุทธวิธีที่รุนแรง เพื่อชัยชนะเป็นสำคัญ ดังนั้นกำลังทหารของ จอมพล ป. พิบูลสงคราม จึงเป็นฝ่ายบุกตลอดเวลา

เนื่องจากการปราบปรามของ จอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นไปอย่างรุนแรง ดังนั้น นาวาเอกพระยาวิชิตชลธี ผู้บัญชาการทหารเรือจึงได้มีหนังสือมาแจ้งรัฐบาลขอรองให้ยุติการรบราฆ่าฟันระหว่างทหารทั้งสองฝ่าย เพราะไม่ต้องการเห็นเพื่อนร่วมชาติต้องฆ่าฟันกันเอง แต่ทางฝ่ายรัฐบาลมิได้เห็นชอบต่อข้อเสนอดังกล่าวของ นาวาเอกพระยาวิชิตชลธี^๑ แสดงว่ารัฐบาลต้องการปราบฝ่ายกบฏให้ราบคาบ เพราะเป็นวิธีเดียวที่รัฐบาลจะสามารถรักษาสถานะการณ์ในขณะนั้นได้

การสู้รบระหว่างทหารฝ่ายรัฐบาลและทหารหัวเมือง ได้ยุติลงเมื่อวันที่ ๒๔ ตุลาคม ๒๔๗๖ เนื่องจากฝ่ายทหารหัวเมือง เป็นฝ่ายปราชัยอย่างสิ้นเชิง พระยาศรีสิทธิสงครามถูกยิงตายในการรบดินดิบสวน พระองค์เจ้าวรเชษฐโศภิตน์ออกนอกประเทศไปพำนักอยู่ที่อินโดจีน

สำหรับ จอมพล ป. พิบูลสงคราม ซึ่งเป็นผู้นำในการปราบกบฏนั้นได้รับชื่อเสียงเกียรติยศในฐานะเป็นผู้กล้าหาญที่เสียชีวิตเพื่อประเทศชาติ อันเป็นการกระทำที่ถูกต้องและเหมาะสมต่อสถานะการณ์ในขณะนั้น ดังเช่นบทความในหนังสือพิมพ์บางฉบับที่กล่าวถึงการกบฏในครั้งนั้นว่า

...การเปลี่ยนแปลงการปกครองสองครั้งที่แล้วมาเราทำเพื่อมวลชาติ แต่การกระทำครั้งนี้ของพวกกบฏเป็นการทำลายชาติ เราเห็นได้จากกรกระทำอย่างโหดร้ายทารุณของเขาใดก็ แต่ขอให้เราเชื่อเถิดว่าพระยอมไม่เขายางคนผิด เพราะคนที่ทำผิดพระก็ไม่ช่วย พวกกบฏยังไร้ทำการพาประชาชน

^๑ กองประวัติศาสตร์ทหารเรือ, แพ้มกบฏบวรเดช โอวาทและคำสั่งของ
ผู้บัญชาการทหารเรือในคราวเกิดกบฏ พ.ศ. ๒๔๗๖.

๒. ดีเอสไอ ห้างไฟฟ้าภาคของ จังหวัดนครราชสีมา

มาตายต่อหน้าคอคา การกีดกันกลางรัฐบาลยังทำได้เช่นนี้แล้ว เราขอให้
รัฐบาลของเราจงเร่งระวัง เขาอาจทำการขายชาติได้เหมือนกัน...

ในคำคุณงามความดีความชอบในหน้าที่ราชการนั้น จอมพล ป. พิบูลสงคราม
ได้รับคำสรรเสริญจากการปฏิบัติงานอย่างเข้มแข็งและเด็ดขาดในครั้งนี้อย่างมาก "พ.ท.
หลวงพิบูลสงคราม ได้รับมอบหมายหน้าที่จากผู้บังคับบัญชาเป็นผู้บังคับกองผสม นำ
กำลังเข้ากระทำการปราบปรามกบฏอย่างองอาจและกล้าหาญกระทำให้อกฏพ่ายแพ้
ในเวลาอันรวดเร็ว นับว่าได้ทำความดีความชอบเป็นอันเลิศสำคัญ"^๒

ดังนั้น ภายหลังจากการปราบกบฏวรวะนุช จอมพล ป. พิบูลสงคราม จึงได้
เลื่อนยศเป็น นายพันเอก เมื่อวันที่ ๑ เมษายน ๒๔๗๗ ซึ่งเป็นระยะเวลาที่คึกคัก
นายพันตรีไค้ไม่ทันครบปี พร้อมทั้งได้รับเหรียญคุณงามความดี เข็มราชการแผ่นดิน เป็นคน
ที่ส่องรองจากพระยาพหลพลพยุหเสนา^๓ (ในขณะนั้นมีพระยาพหลเป็นนายทหารเพียง
คนเดียวเท่านั้นที่ได้รับเหรียญคุณงามความดี)

ต่อมาในวันที่ ๒๕ กันยายน ๒๔๗๗ จอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้รับความ
ไว้วางใจจากรัฐบาลให้ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม ซึ่งเป็นตำแหน่ง
ที่สำคัญที่สุดทั้งทางด้านการเมืองและการทหารในขณะนั้น ซึ่งเป็นการเปิดโอกาสให้
จอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้สร้างอำนาจและบารมีทางการเมืองเพื่อก้าวขึ้นสู่ตำแหน่ง
นายกรัฐมนตรีในเวลาต่อมา

^๑ไทยใหม่, วันที่ ๑๕ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๗๖.

^๒แผนกเก็บ สดร. ปีที่ ๑๖๓, แผ่นที่ ๓๐/๑๖๓, เรื่องพิจารณาบำเหน็จ
ความชอบในการปราบกบฏ.

^๓เรื่องเดียวกัน.

การที่ฝ่ายรัฐบาลใช้กำลังทหารเข้าปราบเหตุการณ์ในครั้งนั้น ย่อมเป็นหลักฐานที่แสดงว่าทหารเป็นกำลังสำคัญทางการเมืองที่จะช่วยรักษาเสถียรภาพและความมั่นคงของรัฐบาลให้คงอยู่ต่อไป ซึ่งเป็นภารกิจทหารให้เข้ามามีส่วนร่วมในทางการเมืองอย่างชัดเจน เพื่อขจัดปัญหาความเข้าใจผิดในเรื่องทหารและการเมือง พระยาพลพลพยุหเสนาในฐานะหัวหน้ารัฐบาลจึงได้ออกแถลงการณ์เพื่อปรับความเข้าใจของประชาชนในเจตนาและพฤติกรรมของทหารที่ไปปฏิบัติภารกิจไปในครั้งนั้นว่า

...ทหารมีความจำเป็นต้องเกี่ยวข้องกับการเมือง เพราะปัญหาการเมืองที่สำคัญที่สุดในระยะนี้ก็คือ การรักษาความสงบและการรักษาความสงบครั้งนี้ยังต้องอาศัยกำลังทหารช่วยเหลือนอยู่ แม้กระนั้นการเกี่ยวของนั้นก็ย่อมมีขอบเขตจำกัด...ทหารเป็นผู้ที่ชาติไว้วางใจ ให้ถืออาวุธโดยเปิดเผย และยอมมิให้ใช้อาวุธป้องกันประเทศชาติของตนมิให้หลวมเจือหาย ทหารจึงมีไว้สำหรับชาติเพื่อชาติ และทหารเป็นของชาติ...

ส่วนพวกกบฏที่ควบคุมตัวไว้ได้นั้น รัฐบาลได้ขออนุมัติจากสภาเพื่อจัดตั้งศาลพิเศษขึ้นพิจารณาโทษ โดยให้เหตุผลว่า เพื่อเป็นการสะดวกและรวดเร็วในการพิจารณาคดี เพราะถ้าใช้ศาลธรรมดาแล้วจะทำให้ถูกจับกุมถูกกักขังเป็นระยะเวลานาน ผู้คดีดังกล่าวของรัฐบาลมีสมาชิกบางส่วนไม่เห็นด้วย เช่น พระยาปริที นฤเบศร์ ได้คัดค้านการจัดตั้งศาลพิเศษในครั้งนั้นว่า เป็นการตัดสิทธิของผู้ต้องหา เพราะไม่มีโอกาสที่จะจัดตั้งทนายแก้ต่างขอหาหรืออุทธรณ์ฎีกาแต่อย่างใด ซึ่งเป็นการผิดลักษณะการพิจารณาพิพากษาคดี แต่ปรากฏว่าสมาชิกส่วนมากให้ความเห็นชอบตามมติของรัฐบาล^๑ ดังนั้นจึงมีการจัดตั้งศาลพิเศษขึ้นเป็นครั้งแรกในประเทศไทย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

^๑แผนกเก็บ สดว. ปีที่ ๑๖๓, แผ่นที่ ๒/๑๖๓, ประกาศ แจ้งความ
แถลงการณ์เรื่องกบฏ.

^๒รายงานการประชุม สภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ ๒๒/๒๔๗๖ (วิสามัญ)
วันที่ ๒๔ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๗๖.

พระยาศรภัยพิพิธฯ โถกกล่าวถึงการชำระคดีกบฏบวรเดชของศาลพิเศษว่าไม่มีอะไร เป็นกฎเกณฑ์ ขึ้นกับความพอใจของผู้มีอำนาจเท่าเห็น^๑ ซึ่งน่าจะเป็นไปได้เพราะตามพระราชบัญญัติศาลพิเศษนั้น โถมอบอำนาจสิทธิขาดให้แก่คณะรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม เป็นผู้ดำเนินการโดยที่ฝ่ายกบฏไม่มีทางต่อสู้แก้ไขชอกล่าวหาแต่อย่างใด^๒ ลักษณะดังกล่าวจึงอาจจะเป็นความต้องการของฝ่ายรัฐบาลที่จะลงโทษพวกกบฏให้เช็ดกราบและเป็นตัวอย่างมิให้ผู้ใดคิดร้ายต่อรัฐบาลอีกต่อไป

ถึงแม้ว่าโทษคดีกบฏบวรเดช จะได้รับโทษฉกรรจ์ต่าง ๆ เช่น จำคุกตลอดชีวิต ถูกกักบริเวณโดยส่งไปยังถิ่นทุรกันดาร เช่น เกาะตะรุเตา เป็นต้น ก็หาได้สร้างความหวาดหวั่นให้แก่ฝ่ายตรงข้ามแก่รัฐบาลแต่อย่างใด เพราะปรากฏว่าในปี พ.ศ. ๒๔๘๔ โถมีการจัดตั้งศาลพิเศษขึ้นพิจารณาโทษนักโทษการเมืองอีกครั้งหนึ่ง

ฉ. สภาพทางการเมืองตอนปลายสมัยรัฐบาลพระยาพหลพลพยุหเสนา

เพื่อรักษาเสถียรภาพทางการเมือง และป้องกันปราบปรามฝ่ายตรงข้าม รัฐบาลจึงได้เร่งดำเนินการร่างพระราชบัญญัติจัดการป้องกันรักษารัฐธรรมนูญซึ่งได้เริ่มจัดตั้งขึ้นเมื่อต้นเดือนตุลาคม ๒๔๘๖ หากแต่ต้องหยุดชะงักลง เพราะเกิดกบฏบวรเดช ในการจัดร่างพระราชบัญญัติจัดการป้องกันรักษารัฐธรรมนูญนั้นอยู่ในความรับผิดชอบและดำเนินการของคณะกรรมการ ซึ่งรัฐบาลจัดตั้งขึ้น ดังมีรายชื่อต่อไปนี้

๑. หลวงประดิษฐมนูธรรม ประธานกรรมการ
๒. นายพันเอกพระสิทธิเรืองเดช กรรมการ

^๑ เลื่อน ศรภัย วานิช, แผนรายของชาวเงา, หน้า ๑๒๘.

^๒ "พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลพิเศษ พุทธศักราช ๒๔๘๖" ราชกิจจานุเบกษา, เล่ม ๕๐, แผนกกฎหมาย, ภาค ๑ - ๒ (๓๐ ตุลาคม ๒๔๘๖) หน้า ๖๒๔.

๓. นายนาวาโทหลวงสินธุสงครามชัย	กรรมการ
๔. หลวงศิริราชไมตรี	"
๕. พระยาศรีเสนา	"
๖. พระยาปริชานุศาสน์	"
๗. หลวงวิจิตรวาทการ	"
๘. นายเรือเอก สงบ จงบุญพอง	เลขาธิการ ^๑

คณะกรรมการได้ประชุมพิจารณาถึงหลักการที่จะทำให้รัฐธรรมนูญมั่นคง โดยวางหลักเกณฑ์ไว้ ๓ ประการ คือ

๑. วิธีการ เพาะความเลื่อมใสในรัฐธรรมนูญ
๒. การป้องกันการปรายปรามผู้ละเมิดรัฐธรรมนูญ
๓. การอบรมราษฎรให้มีความรู้ ความเหมาะสมแก่การดำเนินการ

ปกครองแบบรัฐธรรมนูญ^๒

หลวงวิจิตรวาทการได้นำผู้คดีเรื่องป้องกันมิให้ผู้ใดละเมิดรัฐธรรมนูญเข้าสู่สภา เมื่อวันที่ ๓ ธันวาคม ๒๔๗๖ โดยชี้แจงเหตุผลในการเสนอผู้คดีความว่า "การที่ข้าพเจ้ามีความรีบร้อน อยากจะใคร่ให้หาทางป้องกันมิให้ใครละเมิดรัฐธรรมนูญโดยเร็ว นั้น เพราะแลเห็นว่ามาถึงบัดนี้แล้วเรายังไม่มีเครื่องมือสำหรับลงโทษผู้ละเมิดรัฐธรรมนูญหรือป้องกัน"^๓

^๑แผนกเก็บ สสร. ปีที่ ๑๗๐, ฉบับที่ ๓/๑๗๐, เรื่องตั้งคณะกรรมการพิจารณาหาทางทำให้รัฐธรรมนูญมั่นคง.

^๒รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี, ครั้งที่ ๒๓/๒๔๗๖, วันที่ ๑๑ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๗๖.

^๓รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร, ครั้งที่ ๑๖/๒๔๗๖, (สามัญ) วันที่ ๓๑ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๗๖.

ผู้คัดค้านกล่าวได้รับการคัดค้านจาก หลวงแสง นิตินาคร และพระวชิรศาสตร์
เนติญาณ โดยกล่าวว่าเหตุผลที่หลวงวิจิตร เสนอมานั้นยังไม่มีเหตุผลที่เพียงพอที่จะ
รับรู้อีก

มีข้ออ้างเถกเถกว่า ผู้คัดค้าน ๗ ที่ทางฝ่ายรัฐบาลเสนอต่อสภา นั้น จะไ้
รับความเห็นชอบจากสภา ทุกครั้งไป ถึงแม้จะมีผู้คัดค้านบ้างก็มีจำนวนเล็กน้อย
พฤติกรรมการดังกล่าวจึงเป็นการแสดงให้เห็นว่าฝ่ายบริหารมีอำนาจ เหนือ ฝ่ายนิติบัญญัติ
แทนที่ฝ่ายนิติบัญญัติจะเป็นผู้ควบคุมฝ่ายบริหารตามหลักการของระบอบรัฐธรรมนูญ
ลักษณะดังกล่าวคงจะเป็นที่วิพากษ์วิจารณ์กันโดยทั่วไปในขณะนั้น ทั้งนี้เพราะภายหลัง
จากที่สภา อนุมัตินิติ เรื่องพระราชบัญญัติจัดการป้องกันรักษารัฐธรรมนูญแล้ว
พระยาพหลพลพยุหเสนา จึงได้แถลงผ่านสภา ความว่า

...ต่อไปนี้ใครจะขอชี้แจงในข้อความบางอย่าง คือว่าไ้ยื่นคำ ว่า อำนาจ ๗
รู้สึกว่าเป็นคำที่แสดงหุอยู่มาก ความจริงนั้นข้าพเจ้าไม่มีอำนาจอะไร หรือ
มีใจงใใจอย่างใดในการที่จะให้อำนาจเป็นคิคเคเตออร์ ความจริงนั้นในการที่
ยึดอำนาจการปกครองในครั้งนั้น ก็เพราะคณะราษฎร ทหารบก. ทหารเรือ
และพลเรือนต่าง ๆ ช่วยกันรวมกำลังมาไห จนเป็นการที่สำเร็จไ้บังคับให้
คณะรัฐมนตรีชุดเก่าลาออกจกหน้าทีเพราะปฏิบัติไม่ถูกตามรัฐธรรมนูญ ฉะนั้น
จะเห็นว่า ข้าพเจ้าไม่มีอำนาจอะไร นอกจากอำนาจของบ้านเมือง เพราะ—
ฉะนั้นขออย่าไ้กล่าวอีกเลยและขอไห้เขาใจว่าอำนาจนั้นอยู่ที่สภา ดังที่
รัฐธรรมนูญกำหนดไว้^๒

ในเรื่องพระราชบัญญัติจัดการป้องกันรักษารัฐธรรมนูญนั้น พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชปรารภว่า "ที่จริงก็ไม่มีใครก่คนที่ต้องการจะ

^๑ เรื่องเดียวกัน.

^๒ รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ ๖/๒๔๗๖ (สามัญ)

เลิกล้มรัฐธรรมนูญจะมีก็ต่อหากจะแย่งอำนาจจากรัฐบาลนี้ และถ้ายังไม่มี Political Parties และยังมีอำนาจด้วยกำลังทหาร หรือความอุกฤษฏ์ของทหารพวกหนึ่ง การแก่งแย่งอำนาจกันก็คงจะไม่สิ้นสุด และที่หากันว่ามีคนคิดจะล้มเลิกรัฐธรรมนูญนั้น ออกจะเป็นการฝันไปโดยมาก"^๑

พระราชปรารภดังกล่าว แสดงว่าพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเข้าพระทัยสถานการณ์ทางการเมืองในขณะนั้นได้เป็นอย่างดี ว่าพระราชบัญญัติ จักรการป้องกันรักษารัฐธรรมนูญนั้น เป็นเครื่องมือที่ฝ่ายรัฐบาลจะไข้ปราบปรามศัตรูทางการเมือง เพื่อประโยชน์ของฝ่ายตนมากกว่าเพื่อประโยชน์ของประเทศ นอกจากนี้จะสังเกตได้จาก ในมาตราที่ ๓ และ ๔ ของพระราชบัญญัตินั้นได้เปิดทางให้รัฐบาล กำจัดฝ่ายตรงข้ามได้อย่างถูกต้องตามกฎหมาย กล่าวคือ

มาตราที่ ๓ ผู้ใดกระทำการก่อกวนประการใด ๆ เป็นปฏิปักษ์ต่อ หรือเพื่อ ให้ประชาชนเสื่อมความนิยม หรือหวาดหวั่นต่อการปกครองระบอบรัฐธรรมนูญแห่ง พระราชอาณาจักรสยาม แม้การกระทำดังกล่าวมาแล้ว จะเป็นเพียงการคิดหรือ ทำความตกลง หรือจะเตรียมการก็ตาม ท่านว่าผู้นั้นมีความผิด ต้องระวางโทษ จำคุกตั้งแต่ ๓ ปี จนถึง ๒๐ ปี หรือปรับตั้งแต่ ๕๐๐ บาท ถึง ๕,๐๐๐ บาท หรือ ทั้งจำทั้งปรับ

มาตราที่ ๔ เพื่อความสงบเรียบร้อยของประชาชน เมื่อเจ้าหน้าที่กระทรวงมหาดไทยรายงานว่าบุคคลใดคำเนิการอันจะเป็นเหตุก่อให้เกิดความผิดตามมาตรา ที่ ๓ ข้างต้น ให้กระทรวงมหาดไทยส่งเรื่องให้คณะกรรมการซึ่งคณะรัฐมนตรีจะได้ แต่งตั้งขึ้น เพื่อไต่สวนวินิจฉัย ถ้าเห็นว่ามีมูลก็ให้นำความเห็น เพื่อให้บุคคลนั้นอยู่ ภายในเขตที่มีกำหนดได้เป็นเวลาไม่เกิน ๑๐ ปี และให้กระทรวงมหาดไทยมีอำนาจ

^๑แผนกเก็บ สดร. ปีที่ ๑๙๐, แผ่นที่ ๑๑/๑๙๐, จดหมายราชการจาก
เลขาธิการในพระองค์ ถึงพระยาพหลพลพยุหเสนา ลงวันที่ ๖ พฤศจิกายน ๒๔๗๖.

สั่งการให้เป็นไปตามความเห็นนั้น

ในระหว่างปี พ.ศ. ๒๔๗๗ - ๒๔๘๑ ปรากฏว่ามีบุคคลถูกจับกุมในข้อ
 เกี่ยวกันเป็นจำนวนมาก กังนั้นจึงมีเอกสารลับและใบปลิวเถื่อนกล่าวโจมตีรัฐบาล
 อยู่เป็นประจำ ดังเช่น เอกสารลับของพระยาเทพหัสดินกับพรรคพวก ซึ่งรัฐบาล
 จับกุมได้มีข้อความว่า "รัฐบาลไม่สามารถปราบโจรผู้ร้ายได้และหมกมุ่นอยู่ที่จะ
 ดำเนินเศรษฐกิจให้ฟื้นตัว และรัฐบาลยังเก็บภาษีจากราษฎรเอาเงินไปให้ใช้ในการ
 ป้องกันอำนาจของตน ทั้งยังจับจ่ายใช้สอยเงินโดยหาหลักฐานไม่ได้"^๒

หนังสือพิมพ์บางฉบับได้ลงบทความวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลในขณะนั้น พร้อม
 ทั้งเรียกร้องให้มีการจัดตั้งพรรคการเมืองขึ้นโดยกล่าวว่า

...ตั้งแต่ประชาธิปไตยได้ย่างเหยียบเข้ามาถึงสยามแล้ว ใคร ๆ ที่รู้จัก
 ประชาธิปไตยเป็นอย่างดี ก็จำเป็นอย่างยิ่งที่อดูสำนึกถึงคณะกรรมการเมือง
 เสียมิได้ มีบางคนนี้ถือว่า ประชาธิปไตยได้เกิดขึ้นในต้นปี ๒๔๗๕ นั้นแล้ว
 ก็คาดคะเนวาราวสันปี ๒๔๗๕ นั้นคงจะได้เห็นคณะกรรมการการเมืองอย่าง
 ไม่ต้องสงสัย ทั้งเชื่อว่าจะคลอเคลียกันไปกับประชาธิปไตยนั้นที่เกี่ยว แต่
 อนิจจาจนย่างเข้า พ.ศ. ๒๔๗๗ จะสิ้นปีเขานี้แล้ว เราไม่ไ้เห็นคณะกรรมการ
 เมืองให้สนใจเสียที...

ในขณะเดียวกันความสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาลกับกษัตริย์ก็มีท่าทีว่าจะขาด
 หมางใจกันอยู่ตลอดเวลา ทั้งนี้เพราะพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ไม่ทรง

^๑ประกาศพระราชบัญญัติ และพระราชกำหนดต่าง ๆ รัชกาลที่ ๗ พ.ศ. ๒๔๗๖
 (พระนคร : โรงพิมพ์บำรุงนุกุลกิจ พ.ศ. ๒๔๗๖), หน้า ๕๕๗.

^๒แผนกเก็บ สดร. ปีที่ ๒๔ แฟ้มที่ ๔/๒๔, คดีพระยาเทพหัสดินกับพรรค-
พวกต้องท้าวทำเอกสารใส่ร้ายรัฐบาล.

^๓ไทยใหม่, วันที่ ๒๑ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๗๗.

เห็นชอบกับการกระทำของรัฐบาลหลาย ๆ ประการ เช่น การตั้งศาลพิเศษพิจารณาคดีนักโทษกบฏบวรเดช วิธีการปราบศัตรูการเมือง และการออกพระราชบัญญัติจัดการป้องกันและรักษารัฐธรรมนูญ ฯลฯ ดังจะเห็นได้จากพระราชหัตถเลขาที่แจ้งมายังรัฐบาลก่อนที่จะประกาศสละราชสมบัติความว่า

...รัฐบาลใช้วิธีปราบปรามบุคคลซึ่งถูกหาทำความผิดทางการเมืองที่ผิดบุคลิกธรรมของโลก คือไม่ให้โอกาสต่อสู้คดีในศาล มีการชำระโดยคณะกรรมการอำนวยการลับไม่เปิดเผย ซึ่งเป็นวิธีที่ข้าพเจ้าไม่เชื่อในเมื่ออำนาจสิทธิขาดยังอยู่ในมือของข้าพเจ้าเอง และข้าพเจ้าใคร่ขอร้องให้เลิกวิธีนี้ รัฐบาลก็ไม่ยอม ข้าพเจ้าเห็นว่รัฐบาลและพวกพ้องใช้วิธีการปกครองที่ไม่ถูกต้องตามหลักการของเสรีภาพในคำบุคคล และหลักความยุติธรรม ความความเข้าใจและความยึดถือของข้าพเจ้า ข้าพเจ้าไม่สามารถที่จะยินยอมให้ใคร คณะใดใช้วิธีการปกครองอย่างนั้น ในนามของข้าพเจ้าต่อไปได้...

สภาวะการณดังกล่าว พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเข้าพระทัยว่ารัฐบาลของคณะราษฎรไม่ปรารถนาที่จะประณีประนอมกับพระองค์และพอใจจะชักพระราชดำริเสียทุกอย่างไป ซึ่งถ้ารัฐบาลต้องการประสานงานต่อพระองค์ด้วยก็แล้วก็ควรจะกราบถวายบังคมทูลปรึกษาเสียก่อนที่จะดำเนินงานใด ๆ^๒ ด้วยความเข้าใจพระทัยดังกล่าว พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงคัดลिनพระทัยสละราชสมบัติ โดยมีพระราชหัตถเลขาแจ้งพระราชประสงค์มายังรัฐบาล เมื่อวันที่ ๒ มีนาคม ๒๔๗๗ ในขณะที่ประทับอยู่ ณ ประเทศอังกฤษ

^๑คณะรัฐมนตรี (จักพิมพ์), แถลงการณ์เรื่องพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาประชาธิปก พระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงสละราชสมบัติ, (พระนคร : โรงพิมพ์ยังหัว ๒๔๗๘) หน้า ๓๕๗.

^๒เรื่องเดียวกัน.

ภายหลังการสละราชสมบัติของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ปรากฏว่าสถานการณ์ทางการเมืองกลับเลวร้ายลงไปกว่าเดิม ภัยปรากฏว่า ในเดือน สิงหาคม ๒๔๗๘ จอมพล ป. พิบูลสงคราม ในตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการ กระทรวงกลาโหมได้มีคำสั่งไปยังผู้บัญชาการกองทัพอากาศต่าง ๆ ให้จับกุมผู้ที่ทางการเมืองสืบทราบว่าจะก่อการกบฏในข้อหาที่แมนสังหารโหด บุคคลสำคัญของรัฐบาล ซึ่ง จอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้แถลงการณ์ว่าบุคคลที่ถูกจับกุมในกรณีนี้เพียงนายทหารชั้นประทวนจำนวนน้อยเท่านั้น ส่วนใหญ่แล้วปกติเรียบร้อยดี^๑

ปรากฏว่าผู้ต้องหาทั้งกล่าวที่ทางการจับกุมนั้น รัฐบาลได้ตั้งศาลพิเศษขึ้น พิเคราะห์โทษเช่นเดียวกับกรณีกบฏบวรเดช แต่พระราชบัญญัติศาลพิเศษ พ.ศ. ๒๔๗๘ นี้ เปิดโอกาสใหญ่ของหาได้มีโอกาสถวายฎีกา ต่อพระเจ้าแผ่นดินได้ภายในเวลา ๔๘ ชั่วโมง นับแต่เวลาที่ได้อ่านคำพิพากษา^๒

มีข้อนำสั่งเฝ้าว่าขณะมีการจับกุมนายทหารชั้นประทวนนั้น ปรากฏว่า นายปรีดี พนมยงค์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ได้เดินทางไปต่างประเทศ อย่างกระทันหัน ซึ่งเป็นเรื่องที่ทำให้เป็นที่วิพากษ์วิจารณ์ในขณะนั้นว่า นายปรีดี พนมยงค์ อาจมีส่วนรู้เห็นต่อกรณีที่เกิดขึ้นในขณะนั้น หลวงธำรงนาวาสวัสดิ์ เลขาธิการคณะรัฐมนตรีจึงได้แถลงการณ์ให้ประชาชนได้รับทราบความว่า "เป็นมติของที่ประชุม คณะรัฐมนตรี ให้หลวงประดิษฐเดินทางไปต่างประเทศเกี่ยวข้องกับขอราชการใน ต่างประเทศ คือ ประเทศในยุโรป เช่น อังกฤษ ฝรั่งเศส และเพื่อเข้ารัชกาลที่ ๘ ที่สวิสด้วย ซึ่งหลวงประดิษฐคงอยู่ในต่างประเทศเพียงประมาณ ๗ เดือนเป็นอย่างช้า

^๑กรีกรุ่ง, วันที่ ๘ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๗๘.

^๒"พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลพิเศษ พุทธศักราช ๒๔๗๖ แก้ไขเพิ่มเติม พุทธศักราช ๒๔๗๘" ประกาศพระราชบัญญัติและพระราชกำหนดต่าง ๆ ในรัชกาลที่ ๘ พ.ศ. ๒๔๗๘, (พระนคร : โรงพิมพ์บำรุงนุกุลกิจ, ๒๔๗๘), หน้า ๖๖๘.

แล้วก็จะกลับ"^๑

สำหรับ นายปรีดี พนมยงค์ นั้น ได้อ้างเหตุผลในการเดินทางไปต่างประเทศในครั้งนั้นว่า "การไปครั้งนี้ก็เพื่อสังเกตมวลเหตุการณ์ทางการเมืองของโลกเพื่อมาปรับปรุงประเทศ"^๒

เหตุผลของหลวงธำรงนาวาสวัสดิ์ และ นายปรีดี พนมยงค์ ที่แสดงให้ประชาชนได้รับรู้นั้น ดูเหมือนจะไม่สมเหตุผลนัก เพราะในขณะที่บ้านเมืองตกอยู่ในภาวะตึงเครียดและไม่น่าไว้วางใจนั้น นายปรีดี พนมยงค์ ซึ่งเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ทำหน้าที่รับผิดชอบดูแลความสงบเรียบร้อยภายในประเทศโดยตรง กลับต้องเดินทางไปต่างประเทศเพื่อสังเกตสถานการณ์ของโลก ต่อข้อสงสัยดังกล่าวมิใช่จะเกิดขึ้นในหมู่คนไทยเท่านั้น บปรากฏว่าหนังสือพิมพ์ต่างประเทศได้ซักถาม นายปรีดี พนมยงค์ ต่อกรณีเดินทางไปต่างประเทศในครั้งนั้นเป็นไปในทำนองว่า นายปรีดี พนมยงค์ ถูกเนรเทศครั้งที่ ๒ ไซ้หรือไม่ ซึ่ง นายปรีดี พนมยงค์ ก็ให้การปฏิเสธ^๓

ถ้าการเดินทางไปต่างประเทศของ นายปรีดี พนมยงค์ ในครั้งนั้นเป็นเพราะ นายปรีดี พนมยงค์ ส่วนรู้เห็นในกรณีการก่อการร้ายของนายทหารชั้นประทวน ดังข้อสงสัยในขณะนั้นย่อมแสดงว่า นายปรีดี พนมยงค์ จะต้องมีเรื่องบาดหมางใจอย่างรุนแรงกับผู้นำคณะราษฎรคนใดคนหนึ่ง และบุคคลที่อยู่ในข่ายสงสัยนี้ก็คงจะไก่อแก่ จอมพล ป. พิบูลสงคราม ซึ่งกำลังมีชื่อเสียงโด่งดัง และเป็นคู่แข่งทางการเมืองที่สำคัญของ นายปรีดี พนมยงค์ อยู่ในขณะนั้น

^๑ศรีกรง วันที่ ๙ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๗๘.

^๒ศรีกรง วันที่ ๑๐ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๗๘.

^๓ศรีกรง วันที่ ๒๐ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๗๘.

ในตอนปลายสมัยรัฐบาลพระยาพหลพลพยุหเสนา จอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นรัฐมนตรีมีชื่อเสียง และเป็นกำลังสำคัญในการรักษาสถานะของรัฐบาลให้คงอยู่ กวักกำลังทหาร ดังนั้นจึงถูกปองร้ายจากฝ่ายตรงข้ามถึง ๓ ครั้งด้วยกัน คือ

๑. วันที่ ๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๔๗๗ ถูกนายหุ้ม พันสายทอง ลอบยิงที่ หอสนามหลวง ขณะกำลังเดินไปขึ้นรถภายหลังจากที่ไปมอบถ้วยรางวัลการแข่งขัน ฟุตบอลเสรีจลันดง

๒. วันที่ ๕ พฤศจิกายน ๒๔๘๑ ถูกนายสี บุญตา คนใช้ในบ้านบุกยิง ภายในห้องพักที่บ้าน

๓. วันที่ ๕ ธันวาคม ๒๔๘๑ ถูกนางเสงี่ยม ปลุกใจเรือ คนครัวในบ้านลอบวางยาพิษ

สำหรับการถูกลอบสังหารของ จอมพล ป. พิบูลสงคราม ครั้งแรกนั้น เป็นเรื่องที่สร้างความตื่นตลึงให้แก่ประชาชนเป็นอย่างมาก เพราะไม่เคยปรากฏ การลอบสังหารบุคคลในคณะรัฐบาลมาก่อน ผลการสอบสวนนายหุ้ม ทับสายทอง ผู้ต้องหาปรากฏว่า นายหุ้ม ทับสายทอง รับสารภาพว่าเป็นมือปืนรับจ้างมาจาก พ.ต.อ.พระยาธรณีเนฎเบตร์ โหมาสังหาร จอมพล ป. พิบูลสงคราม กวักเหตุผล ทางการเมือง^๑

ถ้าความจริงเป็นไปตามผลการสอบสวนที่ว่า เป็นการจ้างสังหารเพราะ เหตุผลทางการเมือง นั้นก็คงจะสืบเนื่องมาจากสาเหตุที่ จอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้ใช้วิธีการสอดส่องดูแลและปราบปรามศัตรูการเมืองในขณะนั้นอย่างจริงจังและ เข้มงวดกวดขัน จึงทำให้ฝ่ายตรงข้ามซึ่งสูญเสียอำนาจเกิดความเจ็บแค้นที่ไม่มี โอกาสจะกลับคืนสู่อำนาจทางการเมืองได้อีก จึงคิดที่จะสังหารจอมพล ป. พิบูลสงคราม ซึ่งเป็นผู้คุมกำลังฝ่ายทหารเพื่อสนับสนุนรัฐบาลอยู่ในขณะนั้น

^๑ไทยใหม่ วันที่ ๒๕ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๗๗.

การที่จอมพล ป. พิบูลสงคราม ถูกลอบสังหารในครั้งแรกนี้เท่าที่สังเกต
จากความคิดเห็นที่ปรากฏในหนังสือพิมพ์นั้นได้นั้นความสำคัญของ จอมพล ป.
พิบูลสงคราม ในการเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมเป็นเรื่องสำคัญ เช่น
ข้อความบางตอนของหนังสือพิมพ์ ความว่า

... เหตุการณ์อันน่าสลดใจที่เกิดขึ้นแก่ นายพันเอก หลวงพิบูลสงคราม
รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมในท่ามกลางประชาชน ณ ท้องสนาม
หลวง เมื่อวันที่เสาร์ที่ ๒๓ เดือนนี้ เวลา ๑๗.๐๐ น.เศษ โดยผู้ร้าย
ใจฉกรรจ์บังอาจใช้อาวุธปืนยิงท่านรัฐมนตรีผู้ขณะกลับจากสนามฟุตบอล
ชั่วคราว ในฐานะประธานแจกรางวัลแก่ผู้แข่งขันฟุตบอล...

ในฐานะที่ท่านเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม เป็นบุคคลสำคัญของ
ประเทศและทรงอำนาจทางการทหารมีความเข้มแข็งที่จะบำรุงกำลังป้องกันประเทศ
คืนรายจะพึงมีอยู่เสมอ^๒

แต่กรณีนี้ จอมพล ป. พิบูลสงคราม ถูก นายดี บุญคา บุญยงบนทองพัก และ
นางเสงี่ยม ปลุกใจเสือ ลอบวางยาพิษนั้น เป็นเหตุการณ์ที่น่าสงสัย เพราะผู้
ต้องหาทั้งสองเป็นคนที่รับใช้ในบ้านของ จอมพล ป. พิบูลสงคราม โดยเฉพาะ นายดี
บุญคา นั้นเป็นคนที่รับใช้ในบ้านที่อยู่กับครอบครัวของ จอมพล ป. พิบูลสงคราม มาเป็น
เวลาประมาณ ๗ ปี^๓ และได้รับความอุปการะจาก จอมพล ป. พิบูลสงคราม ทั้ง
ครอบครัว จึงไม่น่าเชื่อว่า นายดี บุญคา จะเนรคุณเจ้านายที่อุปการะมาเช่นนั้น

เกี่ยวกับการลอบสังหาร จอมพล ป. พิบูลสงคราม ครั้งนี้ หนังสือพิมพ์บาง
ฉบับได้ชี้แจงข้อเท็จจริงภายหลังจากที่เข้าสัมภาษณ์ จอมพล ป. พิบูลสงคราม แล้ว
ความว่า

^๑ ไทยใหม่ วันที่ ๒๕ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๗๗

^๒ ไทยใหม่ วันที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๗๗

^๓ ประมวลวาทัน วันที่ ๑๑ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๘๑

... นายลีอาจจะเจ็บใจกรรยาของท่านก็ได้ เพราะท่านไ้ถามนายลีว่า
 ยิ่งท่านทำไม่ นายลีตอบว่ากรรยาของท่านที่ในงานนั้นจริง และโทรคนำ
 คนไม่ จึงต้องการเอาชีวิตกรรยาของท่าน ท่านไ้ถามว่าต้องการเอาชีวิต
 ทำไม่ไม่ยิงเสียตั้งแต่ตอนเช้าวันนั้น ซึ่งมีปืนไ้ซัดกรรยาท่านไปชื่อของ
 ม้าว่าเป็นไม้ดี ท่านรัฐมนตรีกล่าว ท่านรู้สึกอับชั้ เมื่อมันประจวบมันเห็นท่าน
 เป็นนางพิบูลสงคราม และไ้ไปยิงไปถึง ๔ ทอง...

มีข้อนำสั่งเกตุว่า เมื่อ นายลี บุญตา ถูกศาลพิเษ พ.ศ. ๒๔๕๑ พิจารณา
 คดี นายลี บุญตา กลับอ้างตัวเป็นพยานโจทก์ว่าไ้ร่วมกับพระสุวรรณชินยิง จอมพล ป.
 พิบูลสงคราม พร้อมทั้งกล่าวสรรเสริญว่า จอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นคนใจดีไม่
 เคยกล่าววาคนแต่อย่างไ้

เกี่ยวกับการลอบสังหาร จอมพล ป. พิบูลสงคราม นั้น นายมาลัย ชูพินิจ
 ไ้แสดงทัศนไว้ดังนี้

...ข้าพพยายามสังหาร นายพันเอกหลวงพิบูลสงคราม ชั้นแรก นายลี
 ไ้ยิงที่ขาน ในกรมทหารปืนใหญ่บางซื่อ การวางยาพิษในไ้เกี่ยวกับประจักษ์
 หลักฐานว่า หลวงพิบูลสงครามอยู่ในความพยายามบ่งร้ายของบุคคลบางคณะ
 ที่ไม่ลงรอยกันเมื่อยุพพร้อมมูลแล้ว ต่อแกนี้ไป ถ้าหลวงพิบูลสงคราม จะจัดการ
 กับใครที่ถูกลกล่าวหาว่าพยายามก่อการร้ายอย่างรุนแรง เขาบาง ประชาชน
 ยอมจะวาอะไรไม่ไ้...

ทัศนของ นายมาลัย ชูพินิจ นั้นมีลักษณะไ้ล้เกี่ยวกับความเป็นจริง เพราะ
 เมื่อ จอมพล ป. พิบูลสงคราม เข้ารับตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ก็ไ้ไ้เร่งรีบกำเนิน
 การกวาดล้างกัตุทางกาการเมืองก้วยการจัดตั้งศาลพิเษ พ.ศ. ๒๔๕๑ ซึ่งมีผลให้

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

๑ ประมาตุวัน วันที่ ๑๒ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๕๑.

๒ แผนกเก็บ สสร. ปีที่ ๕๕, แผ่นที่ ๔๖/๕๕, เรื่องศาลพิเษ.

๓ มาลัย ชูพินิจ, มันทุกจอมพล, (พระนคร : โรงพิมพ์ไทยพานิช ๒๔๕๕)

นักโทษการเมืองถูกประหารชีวิตถึง ๑๘ คน ซึ่งเป็นเหตุการณ์ทางการเมืองที่ไม่เคยปรากฏมาก่อน

การลอบสังหาร จอมพล ป. พิบูลสงคราม ทั้ง ๓ ครั้งนั้น จะเป็นแผนการณ์ของผู้ใดก็ตาม แต่สถานการณ์ที่เกิดขึ้นย่อมทำให้เกิดความเข้าใจโดยทั่วไปในขณะนั้นว่า จอมพล ป. พิบูลสงคราม คือ บุคคลสำคัญที่สุดของรัฐบาล

สรุปและวิเคราะห์

ภายหลังการปฏิวัติ พ.ศ. ๒๔๗๕ สำเร็จลง จอมพล ป. พิบูลสงคราม ในฐานะผู้ก่อการซึ่งเป็นแกนกลางของคณะราษฎร จึงได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรชั่วคราว และรัฐมนตรีร่วมบริหารประเทศในสมัยรัฐบาลพระยามโนปกรณนิติธาดา ถึงแก่ตำแหน่งทางการเมืองทั้งสองนั้น จะเป็นเพียงตำแหน่งธรรมดาที่ไม่มีความสำคัญนักก็ตาม แต่ก็เป็นที่ทำให้ จอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้เข้าไปมีส่วนร่วมในทางการเมืองอย่างจริงจังเป็นครั้งแรก

ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๔๗๖ ได้เกิดความแตกแยกขึ้นภายในคณะราษฎร โดยเฉพาะกรณีเค้าโครงเศรษฐกิจของหลวงประดิษฐมนูธรรมนั้นได้ทำให้คณะราษฎรแตกแยกกันอย่างเห็นได้ชัด และก่อให้เกิดความไม่เรียบร้อยขึ้นภายในสภาทุกครั้งที่มีการประชุม สภาว่าการดังกล่าว พระยามโนปกรณนิติธาดาออกพระราชกฤษฎีกายุบสภาผู้แทนราษฎร และงดให้ใช้รัฐธรรมนูญบางมาตรา พร้อมทั้งประกาศแต่งตั้งคณะรัฐมนตรีชุดใหม่ ซึ่งปรากฏว่า จอมพล ป. พิบูลสงคราม ยังคงได้รับความไว้วางใจให้ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีอีกต่อไป ในขณะที่ผู้ก่อการบางท่าน เช่น พระยาพหลพลพยุหเสนา นายบัว ลพบุตร กรมพระยาประมวดีวิชาพูล ฯลฯ ไม่มีชื่อร่วมคณะรัฐมนตรีของรัฐบาลพระยามโนปกรณนิติธาดาในครั้งนั้น

การที่จอมพล ป. พิบูลสงคราม ยังคงดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีในสมัยรัฐบาลพระยามโนปกรณนิติธาดา ชุดที่ ๒ นั้น แสดงว่าจอมพล ป. พิบูลสงคราม มิได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับกรณีความแตกแยกภายในคณะราษฎรอย่างเปิดเผย และอาจจะเป็นเพราะ

บทบาทของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ยังไม่เด่นดังกับจะต้องถูกกำจัดออกจากวิถีทางการเมืองในขณะนั้น

เนื่องจากพระยามโนปรีชา และ พระยาทรงสุรเดช มิได้พึงเล็ง จอมพล ป. พิบูลสงคราม มากนักจึงเป็นการเปิดโอกาสให้ จอมพล ป. พิบูลสงคราม ดำเนินการรวบรวมนายทหารรุ่นหนุ่มไว้ในอำนาจได้เป็นผลสำเร็จ และคิดหาวิธีการที่จะกำจัดอิทธิพลและอำนาจของพระยาทรงสุรเดช และ พระยามโนปรีชา เมื่อมีโอกาส ในที่สุด จอมพล ป. พิบูลสงคราม ก็ร่วมมือกับหลวงศุภชลาศัย ทำการยึดอำนาจการปกครองจากพระยามโนปรีชา ได้เป็นผลสำเร็จเมื่อวันที่ ๒๐ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๖

ความสามารถในทางทหารของ จอมพล ป. พิบูลสงคราม เริ่มทำให้ จอมพล ป. พิบูลสงคราม มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักในวงกว้างไปในขณะนั้น โดยเฉพาะกรณีปราบกบฏบวรเดช เมื่อ เดือนตุลาคม ๒๔๗๖ ได้สร้างชื่อเสียงของ จอมพล ป. พิบูลสงคราม ให้โด่งดังในฐานะวีรบุรุษที่กล้าหาญของชาติ ดังนั้น จอมพล ป. พิบูลสงคราม จึงได้รับความไว้วางใจจากพระยาพหลพลพยุหเสนา นายกรัฐมนตรี ในขณะนั้น ให้ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๗๗ อันเป็นตำแหน่งที่สำคัญทางการเมืองซึ่งนักการเมืองทุกคนปรารถนา เพราะเป็นตำแหน่งที่สามารถควบคุมกำลังทั้งหมดของประเทศไว้ในอำนาจแต่เพียงผู้เดียว

ตลอดสมัยรัฐบาลพระยาพหลพลพยุหเสนา จอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้รับความไว้วางใจและการสนับสนุนให้ปฏิบัติภาระหน้าที่อันสำคัญ ๆ เสมอมา คล้ายกับว่าเป็นการเตรียมและฝึกหัด จอมพล ป. พิบูลสงคราม เพื่อเข้ารับภาระในการบริหารประเทศต่อไปในภายหน้า ดังจะเห็นได้จากกรณีที่พระยาพหลพลพยุหเสนา เปิดโอกาสให้ จอมพล ป. พิบูลสงคราม เข้ารับตำแหน่งผู้บัญชาการทหารบกแทนตน โดยอ้างว่า สุขภาพไม่ดี^๑ และในบางครั้งที่ท่านไม่อาจปฏิบัติภาระหน้าที่ได้อันเนื่องมาจากภาระกิจ

^๑"ประกาศกระทรวงกลาโหม เรื่อง แต่งตั้งผู้บัญชาการทหารบก," ราชกิจจานุเบกษา, เล่ม ๕๕, ภาค ๒ (๑๖ มกราคม ๒๔๘๑), หน้า ๓๓๘๙.

ส่วนตัวก็ตาม ท่านจะมอบหมายให้ จอมพล ป. พิบูลสงคราม รักษาราชการในตำแหน่ง นายกรัฐมนตรีและตำแหน่งที่นายกรัฐมนตรีดำรงอยู่^๑

จะเห็นได้ว่าตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๗๕ - ๒๔๘๑ จอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นผู้ที่มีชื่อเสียงดี ไม่มีประวัติกลางพลอยในเรื่องใด ๆ ทั้งสิ้น และยังได้รับความไว้วางใจจากพระยาพหลพลพยุหเสนา ซึ่งเป็นผู้ก่อการที่เป็นที่เคารพและนับถือของคณะราษฎร และประชาชนทั่วไปในขณะนั้นซึ่งเป็นปัจจัยที่ทำให้ จอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้เปรียบกว่าผู้ก่อการทั้งหลายไม่ว่าจะเป็นผู้ก่อการอาวโส หรือผู้ก่อการารุ่นเดียวกันก็ตาม

สำหรับผู้ก่อการเปลี่ยนแปลงการปกครองคนอื่น ๆ ที่มีชื่อเสียงและมีท่าทีว่าอาจจะได้เป็นผู้นำของประเทศต่อไปในขณะนั้นได้แก่

๑. หลวงประดิษฐมนูธรรม เป็นผู้ริเริ่มเปลี่ยนแปลงการปกครองตั้งแต่สมัยเรียนอยู่ในฝรั่งเศส ครั้นเมื่อการเปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๗๕ สำเร็จลง หลวงประดิษฐมนูธรรมก็ได้มอบหมายให้เป็นผู้ร่างรัฐธรรมนูญ และเป็นผู้ร่างเค้าโครงเศรษฐกิจในเวลาต่อมา กรณีเค้าโครงเศรษฐกิจนี้ได้กลายเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้ชื่อเสียง เกียรติยศของหลวงประดิษฐมนูธรรม ต้องมีมลทินมัวหมอง เพราะมีบุคคลบางกลุ่มเข้าใจว่า หลวงประดิษฐมนูธรรม เลื่อมใสและนิยมในลัทธิคอมมิวนิสต์ และพยายามจะนำลัทธินี้มาใช้ในประเทศไทย ฉะนั้นในคำนี้ชื่อเสียงนี้หลวงประดิษฐมนูธรรม จึงตกอยู่ในฐานะที่เสียเปรียบจอมพล ป. พิบูลสงคราม อย่างมาก

สำหรับในคำนี้กำลังสนับสนุนนั้น หลวงประดิษฐมนูธรรม ก็ตกอยู่ในภาวะที่น้อยกว่า จอมพล ป. พิบูลสงคราม อีกเช่นกัน ถึงแม้หลวงประดิษฐมนูธรรม จะเป็นผู้นำฝ่ายพลเรือนซึ่งมีสมัครพรรคพวกในการสนับสนุนอยู่มากก็ตาม แต่ก็เป็นที่ปราศ-

^๑ เรื่อง แต่งตั้งผู้รักษาการแทนนายกรัฐมนตรี กับตำแหน่งนายกดำรงอยู่ในฐานะที่เป็นนายกรัฐมนตรี, ราชกิจจานุเบกษา, เล่ม ๕๕, ภาค ๒ (๑๖ มกราคม ๒๔๘๑) หน้า ๘๑.

จากอาวุธจึงไม่มีอำนาจและอิทธิพลที่จะทำให้ฝ่ายตรงข้ามเกรงกลัวว่ามีหรืออิทธิพล ส่วนจอมพล ป. พิบูลสงคราม นั้นเป็นนักการเมืองที่มีกำลังทหารอยู่ในอำนาจ ดังนั้น อิทธิพลและบารมีย่อมมีประสิทธิภาพเหนือกว่าผู้นำฝ่ายพลเรือน

๒. พระยาทรงสุรเดช ผู้ก่อการรุ่นอาวุโส ซึ่งเป็นคนนำสำคัญในการวางแผนยึดอำนาจการปกครอง เมื่อวันที่ ๒๕ มิถุนายน ๒๔๗๕ ดังนั้นฐานะของพระยาทรงสุรเดช จึงคู่เคียงกับพระยาพหลพลพยุหเสนา ตลอดมา พระยาทรงสุรเดชเป็นนาถทหารชั้นผู้ใหญ่ที่มีอำนาจและอิทธิพลเหนือ จอมพล ป. พิบูลสงคราม ทั้งในด้านอาวุโสและตำแหน่งหน้าที่ทางการทหารและการเมืองในระยะแรกของการเปลี่ยนแปลงการปกครอง แต่ความแตกแยกค่านิยมความคิด และกรณีส่วนตัว จึงทำให้พระยาทรงสุรเดชขาดความไว้วางใจกับพระยาพหลพลพยุหเสนา และเข้าสนับสนุนฝ่ายอนุรักษนิยม ดังนั้นเมื่อรัฐบาลของพระยามโนปกรณนิติธาดาถูกรัฐประหาร เมื่อวันที่ ๒๐ มิถุนายน ๒๔๗๖ พระยาทรงสุรเดชจึงกลายเป็นฝ่ายเสียอำนาจ ดังนั้นบทบาทในทางการเมืองจึงลดลงตามลำดับ ประกอบกับระยะหลัง ๆ นั้นพระยาทรงสุรเดชเดินทางออกไปต่างประเทศเสมอ ๆ จึงทำให้ชื่อเสียงและบทบาททั้งในทางการเมือง การทหาร กอปรลงกว่า จอมพล ป. พิบูลสงคราม ในขณะที่ จอมพล ป. พิบูลสงคราม กำลังสร้างชื่อเสียงทั้งทางด้านการเมืองและการทหารอย่างรวดเร็ว เนื่องจากกรณีรัฐประหารรัฐบาลพระยามโนปกรณนิติธาดา และการปราบกบฏบวรเดช

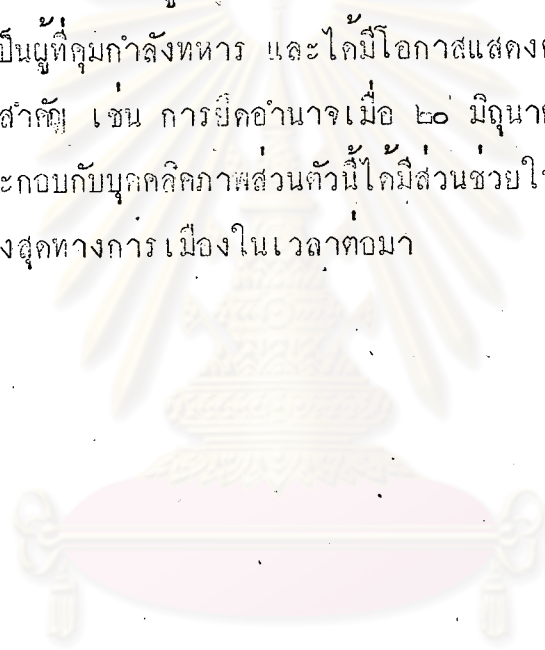
จากการศึกษาเปรียบเทียบพฤติกรรมของ จอมพล ป. พิบูลสงคราม กับผู้ก่อการเปลี่ยนแปลงการปกครองคนอื่น ๆ จะเห็นได้ว่า จอมพล ป. พิบูลสงคราม อยู่ในฐานะที่ได้เปรียบและเหมาะสมที่จะเป็นผู้นำประเทศต่อไปในอนาคต ด้วยสาเหตุสำคัญ ๓ ประการ คือ

๑. ในขณะนั้น จอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นผู้ที่มีกำลังทหารสนับสนุนอยู่ เพราะเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม ดังนั้นอำนาจทางการทหารย่อมเสริมสร้างบารมีและอำนาจของ จอมพล ป. พิบูลสงคราม ให้นำเกรงขาม เหมาะสมต่อการควบคุมสถานการณ์ของประเทศซึ่งกำลังปั่นป่วนวุ่นวาย

๒. การที่ จอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้รับความไว้วางใจ และการสนับสนุนจากพระยาพหลพลพยุหเสนา ตลอดจน ยอมทำให้ จอมพล ป. พิบูลสงคราม อยู่ในฐานะเป็นเสมือนตัวแทนของพระยาพหลพลพยุหเสนา จึงเหมาะสมที่จะบริหารราชการแผ่นดินสืบต่อจากพระยาพหลพลพยุหเสนา ได้

๓. บุคคลิกภาพส่วนตัวของ จอมพล ป. พิบูลสงคราม กรอบไปด้วยคุณลักษณะความเป็นผู้นำ คือมีความเข้มแข็ง กล้าหาญ และเด็ดขาด กล้าเสี่ยง และกล้าตัดสินใจตามแบบฉบับของผู้นำทางทหาร

การเป็นผู้ที่คุมกำลังทหาร และได้มีโอกาสแสดงความสามารถหลายครั้ง ในเหตุการณ์ครั้งสำคัญ เช่น การยึดอำนาจเมื่อ ๒๐ มิถุนายน ๒๔๗๖ และการปราบกบฏบวรเดช ประกอบกับบุคลิกภาพส่วนตัวนี้ ได้มีส่วนช่วยให้ จอมพล ป. พิบูลสงคราม ก้าวขึ้นสู่อำนาจสูงสุดทางการเมืองในเวลาต่อมา

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย